

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
STRATEGINIO VALDYMO IR POLITIKOS FAKULTETO
APLINKOS POLITIKOS IR VALDYMO KATEDRA

NERINGA TUMASONIENĖ
(EUROPOS SĄJUNGOS POLITIKA IR ADMINISTRAVIMAS)

**UAB „VILNIAUS APSKRITIES ATLIEKŲ TVARKYMO CENTRAS“ VAIDMENS
VILNIAUS REGIONO KOMUNALINIŲ ATLIEKŲ TVARKYMO SISTEMOJE
VERTINIMAS**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas -
doc. dr. Algimantas Bakas

Vilnius, 2007

TURINYS

PAGRINDINĖS SANTRUMPOS.....	4
ĮVADAS.....	5
1. KOMUNALINIŲ ATLIEKŲ TVARKYMO VALDYMAS.....	7
1.1. Bendra informacija apie atliekų tvarkymą ir jo teisinis reglamentavimas.....	7
1.1.1. Atliekų apibrėžtis ir klasifikacija komunalinių atliekų tvarkymo sistemos kontekste.....	7
1.1.2. Atliekų tvarkymo principai.....	8
1.1.3. Atliekų tvarkymo teisinis reglamentavimas.....	10
1.1.3.1. Atliekų tvarkymą reglamentuojantys ES teisės aktai.....	10
1.1.3.2. Atliekų tvarkymą reglamentuojantys LR teisės aktai.....	13
1.2. Institucinė atsakomybė atliekų tvarkymo srityje.....	16
1.3. Regioninės komunalinių atliekų tvarkymo sistemos.....	19
1.3.1. Regioninių atliekų tvarkymo sistemų kūrimo priežastys, tikslai ir uždaviniai...19	
1.3.2. Regioninės organizacijos steigimo poreikis.....	20
1.3.3. Regioninių atliekų tvarkymo sistemų administravimas.....	21
1.3.4. Regioninių atliekų tvarkymo sistemų finansavimas.....	25
2. REGIONINĖS KOMUNALINIŲ ATLIEKŲ TVARKYMO ORGANIZACIJOS STEIGIMAS IR VEIKLA.....	27
2.1. Regioninio atliekų tvarkymo centro teisinis statusas.....	27
2.2. Regioninio atliekų tvarkymo centro steigimo žingsniai.....	29
2.3. Regioniniam atliekų tvarkymo centrui savivaldybių skiriamos funkcijos.....	33
2.3.1. Regioninės atliekų tvarkymo sistemos veikimui būtinos sąlygos.....	33
2.3.2. Savivaldybių atsakomybėje esančių funkcijų klasifikacija.....	35
2.3.3. Galimos regioninio atliekų tvarkymo centro funkcijos.....	36
2.3.3.1. Atliekų tvarkymo paslaugų teikimo funkcijos.....	37
2.3.3.2. Atliekų tvarkymo administravimo funkcijos.....	37
3. VILNIAUS APSKRITIES ATLIEKŲ TVARKYMO CENTRO VAIDMENS ANALIZĖ.....	39
3.1. Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo centro kūrimas ir jo vaidmens regioninėje komunalinių atliekų tvarkymo sistemoje formavimas.....	39
3.1.1. Vilniaus apskrities savivaldybių apsisprendimas kurti regioninę komunalinių atliekų tvarkymo sistemą.....	39

3.1.2. Centro steigimo žingsniai ir teisinis statusas.....	40
3.1.3. Akcijos ir valdymo organų kompetencija sprendimų priėmimo kontekste.....	45
3.1.4. Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo centrui savivaldybių skirtos funkcijos.....	49
3.1.4.1. Steigiant bendrovę paskirtos funkcijos.....	49
3.1.4.2. Funkcijų skyrimas po bendrovės įsteigimo.....	50
3.2. Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo centro veiklos apžvalga.....	53
3.2.1. Bendrovės tikslai ir uždaviniai.....	53
3.2.2. Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo centro vykdomų darbų analizė.....	54
3.2.3. Infrastruktūros objektų statybos vėlavimo priežastys.....	58
3.3. Ekspertų požiūrio į dabartinį UAB „Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo centras“ vaidmenį tyrimas.....	60
3.3.1. Tyrimo metodologija.....	60
3.3.2. Tyrimo rezultatai.....	61
3.3.3. Tyrimo išvados.....	69
IŠVADOS.....	71
REKOMENDACIJOS.....	73
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	74
SANTRAUKA.....	78
SUMMARY.....	79
PRIEDAI.....	80

PAGRINDINĖS SANTRUMPOS

AM	– Aplinkos ministerija
APA	– Atliekų priėmimo aikštelės
APVA	– Aplinkos projektų valdymo agentūra
DANCEE	– Danijos pagalbos Rytų Europos šalims aplinkos apsaugos srityje fondas (angl. Danish Cooperation for Environment in Eastern Europe)
DEPA	– Danijos aplinkos apsaugos agentūra (angl. Danish Environmental Protection Agency)
EK	– Europos Komisija
ES	– Europos Sąjunga
EVRK	– Ekonominės veiklos rūšių klasifikatorius
ISPA	– ES paramos programa, skirta valstybių kandidačių į ES transporto ir aplinkos apsaugos infrastruktūrai plėtoti (angl. Instrument for Structural Programmes for Pre-Accession)
KA	– Konteinerinės aikštelės
LR	– Lietuvos Respublika
RATC	– Regioninis atliekų tvarkymo centras
SĮ	– Savivaldybės įmonė
ST	– Stebėtojų taryba
TIPK	– Taršos integruota prevencija ir kontrolė
UAB	– Uždaroji akcinė bendrovė
VAATC	– Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo centras
VAS	– Visuotinis akcininkų susirinkimas
VAVA	– Vilniaus apskrities viršininko administracija
VDWMC	– Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo centras (angl. Vilnius District Waste Management Centre)
VšĮ	– Viešoji įstaiga

IVADAS

Lietuva, pasirašydama stojimo į Europos Sąjungą sutartį, įsipareigojo įgyvendinti visus ES atliekų tvarkymui keliamus reikalavimus. ES teisės aktai, reglamentuojantys atliekų tvarkymo politikos įgyvendinimą, reikalauja imtis priemonių, užtikrinančių tokį atliekų tvarkymą, kuris nekeltų grėsmės žmonių sveikatai ir nekenktų aplinkai, o gamtos ištekliams tenkintų ne tik dabartinės kartos poreikius, bet išliktų ir ateinančioms kartoms.

Pastaraisiais metais atliekų tvarkymas Lietuvoje yra tarp prioritetinių aplinkos apsaugos krypčių. Siekiant sukurti efektyviai veikiančią komunalinių atliekų tvarkymo sistemą, užtikrinančią viešosios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos tęstinumą, kokybę, ekonomiškumą, įperkumą ir visuotinumą, bei įgyvendinti ES reikalavimus, Lietuvoje yra kuriama dešimt regioninių komunalinių atliekų tvarkymo sistemų, kurių diegimas ir plėtojimas iš dalies yra finansuojamas ES Sanglaudos fondo.

Pirmas žingsnis šioje komunalinių atliekų tvarkymo reformoje buvo regioninių atliekų tvarkymo centrų įsteigimas, kurių veiklos tikslas yra efektyviai panaudoti ES paramą ir organizuoti visos atliekų tvarkymo sistemos sukūrimą bei atliekų tvarkymo užduočių, kurias nustato jų steigėjai – savivaldybės, vykdymą.

Didžiausias dėmesys šiuo metu regionuose yra skiriamas modernios komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros sukūrimui bei aplinkos apsaugos ir visuomenės sveikatos saugos reikalavimų neatitinkančių sąvartynų uždarymui. Tačiau kalbant apie sėkmingą regioninės atliekų tvarkymo politikos įgyvendinimą, reikia pažymėti, jog neužtenka vien sukurti infrastruktūrą - turi būti įvykdytos ir kitos atliekų tvarkymo užduotys, būtinos regioninės komunalinių atliekų tvarkymo sistemos funkcionavimui.

Šio darbo tema buvo pasirinkta neatsitiktinai - nagrinėjant su atliekų tvarkymu susijusią literatūrą, nepavyko rasti mokslinių tiriamųjų darbų, kuriuose būtų tiriama regioninio atliekų tvarkymo centro vaidmuo regioninės komunalinių atliekų tvarkymo sistemos kontekste. DANCEE projekto ataskaitoje „Lietuvos savivaldybių bendradarbiavimas atliekų tvarkymo srityje“¹ yra pateiktos rekomendacijos dėl regioninių atliekų tvarkymo centrų steigimo, tačiau jos yra tik bendro pobūdžio, ir regioninio centro vaidmens bei su tuo susijusių konkrečių problemų nenagrinėja.

Magistrinio darbo objektas - UAB „Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo centras“ veikla.

¹ DANCEE Lietuvos savivaldybių bendradarbiavimas atliekų tvarkymo srityje. - Vilnius: Aplinkos ministerija. 2002.

Tikslas: įvertinti UAB „Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo centras“ vaidmenį Vilniaus regiono komunalinių atliekų tvarkymo sistemoje.

Uždaviniai:

1. Apžvelgti komunalinių atliekų tvarkymo teisinį reglamentavimą Europos Sąjungoje ir Lietuvoje, aptarti institucijų atsakomybę šioje srityje ir apibūdinti Lietuvoje kuriamų regioninių komunalinių atliekų tvarkymo sistemų bruožus.
2. Išanalizuoti specialią metodinę medžiagą ir LR teisės aktus, susijusius su regioninio atliekų tvarkymo centro steigimo žingsniais, teisinio statuso parinkimu ir jam skiriamomis funkcijomis.
3. Išnagrinėti Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo centro įkūrimą, jam priskirtas funkcijas, jo vykdomą veiklą bei ištirti visų komunalinių atliekų tvarkyme dalyvaujančių institucijų požiūrį į šios bendrovės vaidmenį regioninėje komunalinių atliekų tvarkymo sistemoje.

Hipotezė: dėl nepakankamo Vilniaus apskrities savivaldybių apsisprendimo UAB „Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo centras“ vaidmuo regioninėje komunalinių atliekų tvarkymo sistemoje nėra tiksliai apibrėžtas, ir tai trikdo regioninės sistemos kūrimą.

Tyrimo metodai: teisės aktų, oficialių dokumentų, specialios literatūros ir internetinių svetainių duomenų analizė, lyginamoji analizė, aprašomasis metodas, ekspertų interviu metodas ir ekspertų anketinė apklausa.

Darbo struktūra: darbą sudaro įvadas, 3 skyriai, išvados, rekomendacijos, naudotos literatūros sąrašas (58 šaltiniai) bei darbo pabaigoje pridėti 9 priedai. Darbe pateiktos 9 lentelės ir 11 paveikslų.

1. KOMUNALINIŲ ATLIEKŲ TVARKYMO VALDYMAS

1.1. Bendra informacija apie atliekų tvarkymą ir jo teisinis reglamentavimas

1.1.1. Atliekų apibrėžtis ir klasifikacija komunalinių atliekų tvarkymo sistemos kontekste

Labai svarbu šį darbą pradėti nuo atliekų apibrėžimo ir jų klasifikavimo, kadangi tai sąlygoja atliekų sutvarkymą, įtakoja jų sutvarkymo specifiką ir nurodo atsakingoms institucijoms administravimo galimybes.

Į Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymą yra perkelti atliekų apibrėžimai iš Europos Sąjungos direktyvų. **Atliekos** – tai bet kokios medžiagos ar daiktai, kurių atliekų turėtojas atsikrato, nori atsikratyti ar privalo atsikratyti ir kurie priklauso atliekų kategorijoms, nurodytoms Įstatymo 1 priede, bei patenka į Aplinkos ministerijos patvirtintą atliekų sąrašą. **Pavojingos atliekos** – tai atliekos, kurios atliekų sąrašė pažymėtos kaip pavojingos, pasižyminčios viena ar keliomis pavojingumą lemiančiomis savybėmis, nurodytomis šio Įstatymo 4 priedėlyje, ir atitinkančios Aplinkos ministerijos nustatytus atliekų pavojingumo kriterijus, bei kitos atliekos, atliekų sąrašė nepažymėtos kaip pavojingos, tačiau pasižyminčios viena ar keliomis pavojingumą lemiančiomis savybėmis ir atitinkančios atliekų pavojingumo kriterijus. **Nepavojingos atliekos** – visokios atliekos, nepriskiriamos pavojingoms atliekoms. Nepavojingas atliekas sudaro komunalinės, organinės, mineralinių medžiagų atliekos ir kitos atliekos. **Komunalinės atliekos** – tai buitinės (buityje susidaranti) ir kitokios atliekos, kurios savo pobūdžiu ar sudėtimi yra panašios į buitines atliekas.² Svarbu pabrėžti, kad komunalinėms atliekoms priskiriamos ne tik buitinyje susidaranti atliekos, bet ir į jas savo pobūdžiu ar sudėtimi bei kiekiu panašios atliekos, susidaranti įmonėse, įstaigose ir organizacijose.

Atliekų tvarkymo sistema – tai organizacinių, techninių ir teisinių priemonių visuma. Pagal atliekų susidarymo specifiką Lietuvoje atliekų tvarkymo sistema turi dvi pagrindines grandis: gamybos atliekų tvarkymo sistema ir savivaldybių komunalinių atliekų tvarkymo sistema, todėl ir atliekos Lietuvoje dažnai yra klasifikuojamos pagal susidarymo šaltinius, t.y.:

- **Gamybos atliekų tvarkymo sistema** apima gamybos proceso metu susidaranti atliekas, kurios tvarkomos pagal įmonių turimuose Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės (TIPK) ar Gamtos išteklių naudojimo leidimuose nustatyti sąlygas.

² Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas// Valstybės žinios. 2003, Nr. 61-1726.

- **Savivaldybių komunalinių atliekų tvarkymo sistema** apima komunalines ir kitas savivaldybių teritorijoje susidariusias atliekas, kurios nepatenka į gamybos atliekų tvarkymo sistemą.

Remiantis tokiu atliekų klasifikavimu, šiame darbe kalbėsime tik apie komunalines atliekas („kitos savivaldybių teritorijose susidariusios atliekos, nepatenkančios į gamybos atliekų tvarkymo sistemą“ turi būti suprantamos kaip atliekos, kurių atliekų turėtojo yra neįmanoma nustatyti arba šis atliekų turėtojas yra nepajėgus sutvarkyti savo atliekas, pvz., bankrutavęs).

Komunalinės atliekos dažnai yra išskiriamos į šiuos srautus:

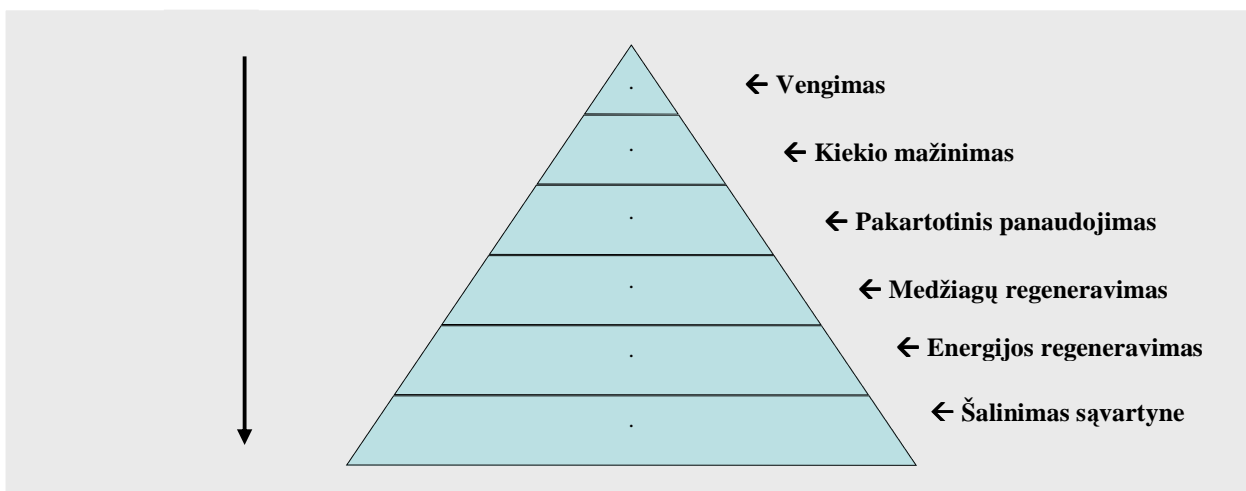
- mišrios (nerūšiuotos) komunalinės atliekos;
- antrinės žaliavos (komunaliniuose šaltiniuose susidarančios pakuočių ir kitos stiklo, popieriaus, plastiko, metalo atliekos);
- biologiškai skaidžios (žaliosios ir maisto) atliekos;
- statybos ir griovimo buitinės atliekos;
- gaminių atliekos;
- didžiosios buitinės atliekos;
- pavojingos buitinės atliekos.

Europos Sąjungoje kiekvienais metais susidaro virš 2 milijardų tonų atliekų, iš kurių apie 200 mln. tonų – komunalinės atliekos. Lietuvos indėlis į šiuos skaičius 2006 m. buvo apie 5,7 mln. tonų atliekų, iš kurių apie 1,3 mln. tonų - komunalinės atliekos.

Remdamiesi atliekų klasifikavimu pagal jų susidarymo šaltinius (komunalinius ir gamybos), šiame darbe kalbėsime tik apie savivaldybių komunalinių atliekų tvarkymo sistemą apimančias komunalines ir kitas savivaldybių teritorijoje susidariusias atliekas, kurios nepatenka į gamybos atliekų tvarkymo sistemą.

1.1.2. Atliekų tvarkymo principai

1996 m. paskelbtame Pranešime apie Bendrijos strategiją atliekų tvarkymo srityje buvo pateikta ES atliekų tvarkymo politika bei patvirtinta 1989 m. Bendrijos atliekų tvarkymo strategijoje nustatyta atliekų tvarkymo **principų hierarchija**, kuri šiandien yra viena iš sudedamųjų dalių visose svarbesnėse atliekų klausimo direktyvose. Pagal šią hierarchiją pastangos pirmiausia yra sutelkiamos didesnę prioritetą turinčiam tvarkymo principui įgyvendinti, t.y., 1) atliekų vengimas, 2) atliekų kiekio mažinimas, 3) pakartotinis atliekų panaudojimas, 4) medžiagų regeneravimas, 5) energijos regeneravimas, 6) atliekų atidavimas į sąvartyną (žr. 1 pav.).

1 pav. ES atliekų tvarkymo principai

LR Vyriausybės 2007 m. spalio 31 d. patikslintame Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane³ taip pat pažymėta, jog atliekų tvarkymo sistema turi būti pagrįsta principų hierarchija, kurios išsidėstymas iš esmės atitinka ES atliekų tvarkymo principus, t.y. 1) prevencija, 2) pakartotinis naudojimas, 3) perdirbimas, 4) kitoks naudojimas (pvz., naudojimas energijai gauti), 5) šalinimas. Tai reiškia, kad pirmiausia turi būti vengiama atliekų susidarymo, o atliekos, kurių neįmanoma išvengti, turi būti perdirbamos ar kitaip panaudojamos, kiek įmanoma mažiau jas šalinant sąvartynuose ir kituose atliekų šalinimo įrenginiuose.

Kalbant apie faktinį principų hierarchijos taikymą Lietuvoje, reikia pabrėžti, kad jis komunalinių atliekų tvarkymo srityje kol kas nėra įgyvendintas - praktikoje vyrauja žemiausią prioritetą turintis atliekų tvarkymo būdas – šalinimas sąvartynuose. Atliekų apskaitos duomenimis Lietuvoje 2006 m. susidarė apie 1,3 mln. tonų komunalinių atliekų, iš kurių net apie 86 proc. buvo šalinama sąvartynuose. Tuo tarpu daugelyje ES šalių sąvartynuose šalinama daug mažiau atliekų, pvz., 2002 m. Austrijoje - 32 proc., Belgijoje – 5 proc., Danijoje – 8 proc.⁴

Be atliekų tvarkymo principų hierarchijos ES ir LR atliekų tvarkymo politikoje daug dėmesio skiriama ir kitiems principams: artimumo, vidinio pakankamumo, gamintojo atsakomybės, „teršėjas moka“, solidarumo bei „visų sąnaudų padengimo“ principams. Remiantis šiais principais, Lietuvoje kuriamos regioninės komunalinių atliekų tvarkymo sistemos.

³ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Dėl Vyriausybės 2002 m. balandžio 12 d. nutarimo Nr. 519 „Dėl Valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano patvirtinimo“ pakeitimo Nr. 7-1030N// <http://www.lrv.lt/main.php?cat=29&gr=1&data=2007-10-31>; prisijungimo laikas: 2007-11-10.

⁴ Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės valstybinio audito ataskaita „Komunalinių atliekų tvarkymas“. 2006, Nr. 2020-20-2.

Artimumo ir vidinio pakankamumo principai reiškia, jog atliekų šalinimo atveju susidariusios atliekos turi būti šalinamos artimiausiame tinkamai įrengtame atliekų šalinimo įrenginyje ir valstybė (regionas) turėtų pakankamą šių įrenginių sistemą.

Gamintojo atsakomybės principas reiškia, kad atliekų tvarkymo sistema turi remtis gamintojo atsakomybės už gaminio poveikį aplinkai principu, nes gamintojas, priimdamas svarbius sprendimus gaminio ir technologinio proceso projektavimo ir gamybos organizavimo stadijose, turi didžiausią įtaką šio poveikio formavimui.

Principas „teršėjas moka“ reiškia, kad atliekų tvarkymo išlaidas turi apmokėti atliekų turėtojas ir (ar) medžiagų ir gaminių (tarp jų pakuotės), dėl kurių naudojimo susidaro atliekos, gamintojas arba importuotojas.

Solidarumo principas suprantamas taip, kad vienos tonos komunalinių atliekų tvarkymo išlaidos turi būti vienodos, nepriklausomai nuo to, kokioje regiono vietoje yra atliekų turėtojas.

„Visų sąnaudų padengimo“ principas nurodo, kad mokėjimai už komunalinių atliekų tvarkymą turi padengti visas tiesiogines ir netiesiogines atliekų tvarkymo sąnaudas, įskaitant sistemos administravimo ir atliekų šalinimo įrenginių uždarymo ir priežiūros po uždarymo sąnaudas. Visos gyventojų išlaidos komunalinių (buitinių) atliekų tvarkymui neturėtų viršyti 1 proc. nuo jų vidutinių (disponuojamų) pajamų.

Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymą reglamentuojančiuose teisės aktuose numatyti atliekų tvarkymo principai atitinka ES atliekų tvarkymo principus, tačiau praktinis jų taikymas Lietuvoje dar nėra pilnai įgyvendintas.

1.1.3. Atliekų tvarkymo teisinis reglamentavimas

1.1.3.1. Atliekų tvarkymą reglamentuojantys ES teisės aktai

ES aplinkos apsaugą reglamentuoja daugiau kaip 300 teisės aktų.⁵ Atliekų tvarkymo sektoriaus teisės aktus struktūriškai būtų galima suskirstyti tokia tvarka:

Bendrieji teisės aktai, kurių reikalavimai taikomi visoms atliekoms ir jų tvarkymo būdams:

- Bendroji atliekų direktyva (2006/12/EB);
- Pavojingų atliekų direktyva (91/689/EEB);
- Reglamentas dėl atliekų vežimo (EEB/259/93);

⁵ Phinnemore D., McGowan L. A Dictionary of the European Union. - London: 2002. P. 137-140.

- Konvencija dėl pavojingų atliekų tarpvalstybinių pervežimų bei jų tvarkymo kontrolės (1989 m.);
- Reglamentas dėl atliekų statistikos (EB/2150/2002).

Atliekų tvarkymo įrenginių teisės aktai, kuriuose nustatomi reikalavimai įrenginiams:

- Atliekų deginimo direktyva (89/369/EEB ir 89/429/EEB);
- Pavojingų atliekų deginimo direktyva (94/67/EEB);
- Pavojingų ir nepavojingų atliekų deginimo direktyva (2000/76/EB);
- Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės direktyva (96/61/EB);
- Atliekų sąvartynų direktyva (1999/31/EB);
- Laivuose susidariusių atliekų priėmimo direktyva (2000/59/EB).

Atliekų srautų arba specifinių atliekų teisės aktai, kuriuose apibrėžiami reikalavimai, taikomi tik vienam ar kitam atliekų srautui, atsižvelgiant į specifinius jų tvarkymo reikalavimus:

- Alyvų atliekų direktyva (75/439/EEB);
- Titano dioksido atliekų direktyva (78/178/EEB);
- Nuotėkų dumblo direktyva (86/276/EEB);
- Baterijų ir akumuliatorių direktyva (91/157/EEB);
- Pakavimo atliekų direktyva (94/62/EB);
- Polichlorbifenilų (PCB) ir polichlorterfenilų (PCT) direktyva (96/59/EB);
- Eksploatuoti netinkamų transporto priemonių direktyva (2000/53/EB);
- Elektros ir elektroninės įrangos atliekų direktyva (2002/96/EB).

Toliau šiame poskyryje apžvelgsime tik tuos ES teisės aktus, kuriais buvo daugiausiai remiamasi, nagrinėjant šio tiriamojo darbo temą.

Bendroji atliekų direktyva (2006/12/EB) buvo priimta 2006 m. balandžio 5 d., kodifikavus direktyvą 75/442/EEB, kuri padėjo stiprius pagrindus atliekų tvarkymui – jos dėka buvo suvienodinti valstybių narių atliekų tvarkymo standartai, suformuluoti tikslūs atliekų ir su jomis susiję apibrėžimai bei įtvirtinta atliekų tvarkymo struktūra.⁶ Direktyva numatė pareigą valstybėms narėms parengti atliekų tvarkymo planus, kuriais įgyvendinami pagrindiniai direktyvos tikslai: atliekų tvarkymas, laikantis hierarchijos principų, atliekų panaudojimas ar pašalinimas, nekeliant pavojaus žmonėms ir aplinkai, priemonių ėmimasis atliekų išmetimui, išvertimui ar nekontroliuojamam šalinimui uždrausti, integruoto atliekų šalinimo tinklo sudarymas, naudojant geriausią prieinamą gamybos būdą, nereikalaujantį per didelių išlaidų, valstybėms narėms siekiant

⁶ Hansen W., Christopher M., Verbuecheln M. ES atliekų tvarkymo politika ir regioninės ir vietinės valdžios institucijų uždaviniai. – Kaunas, 2002. P. 4-5.

šio tikslo individualiai, priklausomai nuo geografinių sąlygų ir situacijos tam tikroms atliekų rūšims naudoti specialius įrenginius.⁷ Direktyvoje pateikti atliekų registravimo (atliekų surinkėjams, vežėjams, tvarkytojams) ir licencijų išdavimo atliekų dalintojams reikalavimai. Nustatytas principas „teršėjas moka“ ir numatyta narėms kas trejus metus parengti ataskaitą apie atliekų šalinimą šalyje ir siųsti ją Europos Komisijai, kad būtų sekami atliekų srautai ir kiekiai.

Pavojingų atliekų direktyva (91/689/EEB) nustato papildomas ir griežtesnes taisykles, atsižvelgiant į pavojingų atliekų žalingą poveikį žmonių sveikatai ir aplinkai. Reikalaujama, kad pavojingos atliekos būtų apskaitomos „nuo lopšio iki karsto“, t.y. nuo jų susidarymo momento iki galutinio pašalinimo ir visuose jų tarpinio perdavimo etapuose.⁸ Surenkant, pervežant, perdirbant ar šalinant privaloma nemaišyti skirtingų atliekų kategorijų ar pavojingų atliekų su nepavojingomis.

Reglamente dėl atliekų vežimo į Europos Bendriją, iš Bendrijos ir jos viduje priežiūros ir kontrolės (EEB/259/93) yra perkelti Bazelio konvencijos reikalavimai dėl atliekų pervežimo priežiūros ir kontrolės. Atliekos yra suskirstytos į naudojamą ir šalinamą bei nustatyta, kad atliekos, skirtos naudojimui, turi būti atskirtos nuo šalinimui skirtų atliekų.⁹

Reglamentas dėl atliekų statistikos (EB/2150/2002) nustato, kad kiekviena šalis narė atitinkamu formatu ir per tam tikrą laiką turi pateikti visus duomenis apie atliekų statistiką.

Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės (TIPK) (96/61/EB) direktyvoje išvardintoms taršą sukeliančioms veiklos rūšims yra nustatytos priemonės (įskaitant ir atliekų tvarkymo priemones), skirtos užkirsti kelią teršalų išmetimui į orą, vandenį ir žemę.

Atliekų sąvartynų direktyva (1999/31/EB) numato sąvartynams taikyti griežtus eksploataavimo ir techninius reikalavimus. Sąvartynai yra suskirstyti į tris klases: pavojingų atliekų, nepavojingų atliekų (pvz., komunalinių) ir inertinių atliekų. Siūloma palaipsniui mažinti į sąvartynus patenkančių biologiškai skaidžių komunalinių atliekų kiekius. Valstybės narės įpareigojamos atliekas šalinti tik apdorotas: rūšiuotas, kompostuotas, išvalytas. Mokestis už šalinimą į sąvartynus turi padengti ne tik sąvartyno įrengimo ir eksploatacijos išlaidas, bet ir sąvartyno uždarymo bei jo priežiūros po uždarymo sąnaudas.¹⁰

Direktyvos dėl pakuočių ir pakuočių atliekų (94/62/EB) tikslas – suderinti pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo nacionalines priemones, taip, kad būtų mažinamas neigiamas poveikis aplinkai, ribojant jų kiekį, patenkantį į sąvartynus, ir didinant jų perdirbimą ir pakartotinį

⁷ Lietuvos savivaldybių pasirengimas stoti į Europos Sąjungą aplinkos apsaugos srityje strategija ir veiksmų planas. - Vilnius: Aplinkos apsaugos politikos centras, 2000.

⁸ Bubnienė R., Dudulytė Z., Greimas E. ir kt. Europos Sąjungos aplinkos apsaugos politika ir jos įgyvendinimas Lietuvoje. – Vilnius, 2002. P. 32.

⁹ Staniškis J. K. Integruota atliekų vadyba. – Kaunas, 2004. P. 51.

¹⁰ Ten pat. P. 54.

panaudojimą, bei užtikrinant laisvą įpakuotų prekių judėjimą ES. Kiekvienai valstybei narei yra nustatytos minimalios ir maksimalios pakuočių atliekų surinkimo (50 – 60 proc. svorio) bei antrinio panaudojimo (25 – 45 proc. svorio, kiekvienai pakavimo medžiagai mažiausiai 15 proc.) užduotys.

1.1.3.2. Atliekų tvarkymą reglamentuojantys LR teisės aktai

Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymą reglamentuojančius teisės aktus struktūriškai būtų galima suskirstyti taip pat, kaip ir ES aktus, t.y.:

Bendrieji teisės aktai, nustatantys bendruosius atliekų tvarkymo reikalavimus:

- Aplinkos apsaugos įstatymas;
- Atliekų tvarkymo įstatymas;
- Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo taisyklės;
- Valstybinis strateginis atliekų tvarkymo planas.

Atliekų tvarkymo būdų ir įrenginių teisės aktai:

- Atliekų deginimo aplinkosauginiai reikalavimai;
- Buityje susidarančių pavojingų atliekų surinkimo punktų įrengimo ir eksploatavimo taisyklės;
- TIPK leidimų išdavimo, atnaujinimo ir panaikinimo taisyklės;
- Atliekų sąvartynų įrengimo, eksploatavimo, uždarymo ir priežiūros po uždarymo taisyklės.

Atskirų atliekų srautų teisės aktai:

- Alyvų atliekų tvarkymo taisyklės;
- Išseiktų baterijų ir akumuliatorių tvarkymo taisyklės;
- Pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymas;
- Pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo taisyklės;
- PCB ir PCT tvarkymo taisyklės;
- Elektros ir elektroninės įrangos bei jos atliekų tvarkymo taisyklės;
- Gamintojų ir importuotojų registravimo taisyklės.

Toliau šiame poskyryje apžvelgsime taip pat tik tuos LR teisės aktus, kuriais buvo daugiausiai remiamasi, nagrinėjant komunalinių atliekų tvarkymo politiką Lietuvoje ir Vilniaus regione.

*Aplinkos apsaugos įstatyme*¹¹ yra apibrėžiami pagrindiniai aplinkos apsaugos Lietuvoje teisiniai principai, o atliekų tvarkymas yra reglamentuojamas kaip viena iš aplinkos apsaugos sričių. Skelbiama, kad asmenys privalo laikytis LR teisės aktų nustatytų atliekų tvarkymo reikalavimų, o atliekų tvarkymo išlaidas apmoka teršėjas. Įstatymas nustato funkcijų pasiskirstymą tarp centrinės valdžios ir vietos savivaldos institucijų. Kol nebuvo įsigaliojęs Atliekų tvarkymo įstatymas, šio įstatymo nuostatos buvo pagrindinės, kurios reglamentavo atliekų tvarkymą.

*Atliekų tvarkymo įstatymas*¹² konkrečiau apibrėžė atliekų tvarkymo aspektus ir dabar yra vienas iš pagrindinių dokumentų, kuris nustato bendruosius atliekų prevencijos, apskaitos, surinkimo, saugojimo, vežimo, naudojimo, šalinimo reikalavimus, kad būtų išvengta neigiamo atliekų poveikio žmonių sveikatai ir aplinkai. Suformuluoti pagrindiniai atliekų tvarkymo sistemų organizavimo ir planavimo principai, atliekų tvarkymo sąvokos bei prioritetai (prevencijos priemonės atliekų susidarymo mažinimui, susidarančių atliekų kiekių ir jų kenksmingumo mažinimas, antrinis atliekų panaudojimas arba perdirbimas, atliekų naudojimas energijai gauti, saugus atliekų šalinimas sąvartynuose). Numatytos valstybės institucijų, juridinių bei fizinių asmenų funkcijos ir atsakomybė, tvarkant atliekas. Savivaldybės yra atsakingos už komunalinių atliekų tvarkymo sistemų organizavimą. Jos gali atliekų tvarkymo sistemos eksploatavimą pavesti įsteigtai bendrovei arba kelių savivaldybių įsteigtai įmonei, įstaigai ar organizacijai, organizuoti paslaugų operatorių konkursą (atestuoti operatoriai patys sudaro atliekų tvarkymo sutartis su atliekų turėtojais) arba, nutarusios įvesti vietinę rinkliavą už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir tvarkymą, turi organizuoti šių paslaugų viešojo pirkimo konkursą.

Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo taisyklės,¹³ patvirtintos Aplinkos ministro 1999 m., o pakeistos 2003 m.,¹⁴ papildė atliekų tvarkymo įstatymą. Jose yra tiksliai apibrėžtos su atliekų tvarkymu susijusios sąvokos, atitinkančios ES reikalavimus. Numatytos detalios atliekų tvarkymo bei kontrolės procedūros: atliekas tvarkančių įmonių registracija, pirminė atliekų apskaita ir ataskaita, atliekų naudojimo ar šalinimo techninis reglamentas, atliekų rūšiavimas įmonėse ir organizacijose, pavojingų atliekų identifikavimas, deklaravimas, pakavimas ir ženklavimas, lydraštis, naudojimo ir šalinimo darbo žurnalas, atliekų tvarkymo dokumentacijos saugojimas. Atliekų tvarkymo planai yra nustatyti trijų pakopų - valstybinis, regioniniai, savivaldybių. Jie turi padėti įgyvendinti pagrindinius atliekų tvarkymo tikslus: tvarkymas pagal hierarchijos principus,

¹¹ Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas// Valstybės žinios. 1992, Nr. 5-75.

¹² Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas// Valstybės žinios. 1998, Nr. 61-1726.

¹³ Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo taisyklės// Valstybės žinios. 1999, Nr. 63-2065.

¹⁴ Dėl Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro 1999 m. liepos 14 d. įsakymo Nr. 217 „Dėl atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo// Valstybės žinios. 2004, Nr. 68-2381.

saugus perdurbimas ir šalinimas, tinkamo šalinimo įrenginių tinklo įrengimas, atsižvelgiant į geriausias turimas technologijas, nereikalaujančias itin didelių sąnaudų. Savivaldybės įpareigtos parengti savivaldybių atliekų tvarkymo taisykles, apibrėžiančias jų atliekų tvarkymo sistemų struktūrą ir veiklą, ir jomis tinkamai informuoti atliekų turėtojus apie savo teises ir pareigas, tvarkant atliekas. Aplinkos ministro 1999 m. liepos 14 d. įsakyme Nr. 217 „Dėl atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“ savivaldybėms siūloma taisykles parengti ir patvirtinti iki 2000 m. pabaigos.

*Valstybinis strateginis atliekų tvarkymo planas*¹⁵ buvo patvirtintas 2002 m., o 2007 m. spalio 31 d. – patikslintas.¹⁶ Jo tikslas – įvertinant esamą atliekų tvarkymo būklę Lietuvoje, vadovaujantis ES atliekų tvarkymą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimais, pateikti atliekų tvarkymo būklės ir stiprybių, silpnybių, galimybių, grėsmių analizę, nustatyti atliekų tvarkymo prioritetus ir principus, strateginius tikslus, tikslus ir uždavinius, plano įgyvendinimo priemones, jo įgyvendinimo ir atskaitomybės mechanizmą, aprašyti atliekų tvarkymo sistemą. Planas apima 2007–2013 metus, o ilgalaikiai tikslai yra numatyti iki 2020 m. Planas skirtas užtikrinti ES teisės aktų įgyvendinimą. Jame nustatytos užduotys ir nuostatos, kurias turi įgyvendinti valstybės institucijos, savivaldybės, gamintojai ir importuotojai, atliekų tvarkytojai. Planas bus ir toliau reguliariai tikslinamas, priklausomai nuo atliekų tvarkymo rezultatų ir naujos informacijos (pavyzdžiui, dar 2002 m. patvirtintame plane buvo nurodyta, kad už komunalinių atliekų tvarkymo organizavimą atsakingos savivaldybės savo atsakomybę gali įgyvendinti pačios arba kurdamos regionines atliekų tvarkymo sistemas, o jau 2007 m. patikslintame plane yra konstatuojama, kad Lietuvoje yra kuriama 10 regioninių atliekų tvarkymo sistemų).

*Buityje susidarančių pavojingų atliekų surinkimo punktų įrengimo ir eksploatavimo taisyklės*¹⁷ nustato šių atliekų punktų įrengimo ir eksploatavimo reikalavimus.

*TIPK leidimų išdavimo, atnaujinimo ir panaikinimo taisyklėse*¹⁸ yra perkelti TIPK direktyvos reikalavimai ir nustatyta TIPK leidimų išdavimo, atnaujinimo, koregavimo ir panaikinimo tvarka, kuri yra taikoma nuo 2004 m., kai neteko galios LAND 32-99 „Gamtos išteklių naudojimo leidimų išdavimo ir gamtos išteklių naudojimo limitų bei leistinos taršos į aplinką normatyvų nustatymo tvarka“, patvirtinta 1999 m. Taisyklėse yra nurodytos veiklos rūšys, kurioms reikia turėti minėtą

¹⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. balandžio 12 d. nutarimas Nr. 519 „Dėl valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2002, Nr. 40-1499.

¹⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Dėl Vyriausybės 2002 m. balandžio 12 d. nutarimo Nr. 519 „Dėl Valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano patvirtinimo“ pakeitimo Nr. 7-1030N// <http://www.lrv.lt/main.php?cat=29&gr=1&data=2007-10-31>; prisijungimo laikas: 2007-11-10.

¹⁷ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2001 m. kovo 30 d. įsakymas Nr. 179 „Dėl buityje susidarančių pavojingų atliekų surinkimo punktų įrengimo ir eksploatavimo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2001, Nr. 32-1086.

¹⁸ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. vasario 27 d. įsakymas Nr. 80 „Dėl TIPK leidimų išdavimo, atnaujinimo ir panaikinimo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2002, Nr. 85-3684.

leidimą. Kiekvienas regioninis sąvartynas taip pat turi gauti TIPK leidimą, kuris suteikia teisę eksploatuoti įrenginį pagal sąlygas, atitinkančias minėtų taisyklių reikalavimus.

Atliekų sąvartynų įrengimo, eksploatavimo, uždarymo ir priežiūros po uždarymo taisyklėse yra perkelti ES Sąvartynų direktyvos reikalavimai: sąvartynų klasifikacija, aplinkos apsaugos reikalavimai, atliekų priėmimo kriterijai ir procedūros, leidimų išdavimo reikalavimai, kontrolės ir monitoringo procedūros, esamų sąvartynų uždarymas ir priežiūra po uždarymo.¹⁹

*Pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo taisyklės*²⁰ nustato ribinius leistinus kenksmingų medžiagų kiekius pakuotėse, pakuočių ženklavimo ir pakartotinio naudojimo tvarką, pakuočių ir jų atliekų apskaitos tvarką bei atliekų tvarkymo, rūšiavimo sąlygas ūkio subjektams.

Remiantis atliekų tvarkymą reglamentuojančių ES teisės aktų ir atitinkamų LR teisės aktų lyginamąja analize, galima teigti, kad į LR teisės aktus yra perkelti svarbiausi ES atliekų tvarkymo reikalavimai. ES direktyvose numatomi bendrieji reikalavimai, kuriuos turi atitikti ES narės, o įgyvendinimo priemonės paliekamos kiekvienos valstybės vidaus sprendimui.

Kalbant apie teisinio reglamentavimo trūkumus, svarbu pabrėžti, kad teisės aktuose neapibrėžta regioninės atliekų tvarkymo sistemos sąvoka, valdymo forma, funkcijos bei kompetencija. Teisės aktų, kurie aiškiai reglamentuotų regioninio atliekų tvarkymo centro steigimą, valdymą ir veiklą taip pat nėra priimta. Be to, nėra nustatyta aiški savivaldybių veiksmų koordinavimo tvarka, skiriant centrui atliekų tvarkymo funkcijas. Todėl darome išvadą, kad galiojantys teisės aktai nėra pritaikyti regioninių atliekų tvarkymo sistemų specifikai.

1.2. Institucinė atsakomybė atliekų tvarkymo srityje

Kad būtų efektyviai įgyvendinami atliekų tvarkymo reikalavimai, atliekų tvarkymo sistemos valdymui reikalingas institucinis aparatas, su aiškiai apibrėžtais uždaviniais ir funkcijomis. Atliekų tvarkymo sistemų valdymą Lietuvoje reglamentuoja LR atliekų tvarkymo įstatymas, kuris numato tokį atliekų tvarkyme dalyvaujančių institucijų funkcijų pasiskirstymą:

Aplinkos ministerija:

- reglamentuoja ir administruoja visų atliekų tvarkymą,
- kontroliuoja nustatytų reikalavimų ir užduočių įgyvendinimą,

¹⁹ Ką turėtų žinoti verslininkas apie aplinkos apsaugos reikalavimus Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare. Vilnius: LR ūkio ministerija, Lietuvos pramonininkų konfederacija, 2004.

²⁰ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. birželio 27 d. įsakymas Nr. 348 „Dėl pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“//Valstybės žinios. 2002, Nr. 81-3503.

- koordinuoja kitų valstybės institucijų, apskričių viršininkų ir savivaldybių atliekų tvarkymo veiklą, ieško papildomų finansavimo šaltinių valstybės institucijų bei savivaldybių parengtiems atliekų tvarkymo projektams finansuoti.

LR Vyriausybės 2001 m. rugpjūčio 24 d. nutarime Nr. 1026 „Dėl Europos Sąjungos sanglaudos fondo paramos administravimo Lietuvoje“²¹ ir šio nutarimo pakeitimuose²² numatyta, kad aplinkos apsaugos sektoriaus tarpinės institucijos funkcijas atlieka Aplinkos ministerija, o įgyvendinančios institucijos funkcijas – **Aplinkos projektų valdymo agentūra (APVA)**. Vadovaujantis šiuo nutarimu, Aplinkos ministerija yra atsakinga už projektų planavimą, koordinuoja projektų rengimą ir užtikrina jų kokybę, o APVA yra atsakinga už konkursų skelbimą, vertinimą ir sutarčių pasirašymą.

Sveikatos apsaugos ir Ūkio ministerijos sprendžia pavojingų atliekų ar pavojingų medicininių atliekų tvarkymo problemas.

Žemės ūkio ministerija koordinuoja žemės ūkio ir maisto pramonės įmonių veiksmus, diegiant jų gamyboje susidarančių atliekų tvarkymo pajėgumus.

Apskričių viršininkai:

- organizuoja regioninių atliekų tvarkymo planų rengimą,
- koordinuoja savivaldybių veiksmus, įgyvendinant bendras regionines programas, ypač kai tai susiję su atliekų tvarkymui reikalingos regioninės infrastruktūros kūrimu.

Savivaldybės:

- organizuoja komunalinių atliekų tvarkymo sistemas, būtinas jų teritorijose susidarančioms komunalinėms atliekoms tvarkyti,
- organizuoja atliekų, kurių turėtojo nustatyti neįmanoma arba kuris nebeegzistuoja, tvarkymą.

Kaip matome, Lietuvoje atliekų tvarkymo sistemų valdyme dalyvauja visi instituciniai lygmenys, tačiau vienas iš svarbiausių vaidmenų tenka savivaldybėms - jos yra pagrindinė grandis, kuri organizuoja komunalinių atliekų, susidarančių atitinkamoje teritorijoje, tvarkymą. Jos yra atsakingos už komunalinių atliekų tvarkymo sistemos reglamentavimą, sukūrimą (plėtojimą) ir administravimą savo teritorijose.

²¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. rugpjūčio 24 d. nutarimas Nr. 1026 „Dėl Europos Sąjungos sanglaudos fondo paramos administravimo Lietuvoje“// Valstybės žinios. 2001, Nr. 74-2596.

²² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 28 d. nutarimas Nr. 802 „Dėl 2001 m. rugpjūčio 24 d. nutarimo Nr. 1026 „Dėl Europos Sąjungos sanglaudos fondo paramos administravimo Lietuvoje“ pakeitimo“// Valstybės žinios. 2004, Nr. 103-3777.

Pagal 2007 m. spalio 31 d. patikslintą Valstybinį strateginį atliekų tvarkymo planą, savivaldybės, taikydamos įvairius atliekų surinkimo būdus ir priemones, privalo užtikrinti, kad jų valdomose komunalinių atliekų tvarkymo sistemose, asmenims rūšiuojant atliekas jų susidarymo vietoje, atskirai būtų surenkamos šios komunalinės atliekos: pavojingos atliekos, biologiškai skaidžios atliekos, antrinės žaliavos – popierius ir kartonas, stiklas, plastikas, metalas, įskaitant pakuočių atliekas, elektros ir elektroninės įrangos atliekos, naudotos padangos, didelių gabaritų komunalinės atliekos (baldai ir pan.), statybos ir griovimo atliekos, mišrios komunalinės atliekos (likusios po rūšiavimo atliekos).

Organizuojant komunalinių atliekų tvarkymo sistemas, savivaldybės ypatingą dėmesį turi skirti nuolatiniam visuomenės švietimui ir informavimui, ekonominių priemonių naudojimui nustatant diferencijuotas įmokas už nerūšiuotų komunalinių atliekų ir išrūšiuotų antrinių žaliavų surinkimą ir tvarkymą.²³

Komunalinių atliekų turėtojai, esantys ir (ar) veikiantys savivaldybių teritorijose, turi naudotis savivaldybių organizuotomis komunalinių atliekų tvarkymo sistemomis ir vadovautis savivaldybių patvirtintų atliekų tvarkymo taisyklių nustatytais reikalavimais arba, vadovaudamiesi atliekų tvarkymą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimais, tvarkyti atliekas patys.

Kaip jau minėjome, 2002 m. Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane buvo nurodyta, kad už komunalinių atliekų tvarkymo organizavimą atsakingos savivaldybės gali įgyvendinti savo atsakomybę pačios arba, kooperuotis su kitomis savivaldybėmis, kurti regionines atliekų tvarkymo sistemas. Tuo remiantis, šiuo metu Lietuvoje yra kuriamos dešimt regioninių komunalinių atliekų tvarkymo sistemų, kurios jungia visas šalies savivaldybes (žr. 1 priedą).

LR atliekų tvarkymo įstatymas nurodo atliekų tvarkyme dalyvaujančių institucijų funkcijas, tačiau Aplinkos ministerijos, apskričių viršininkų administracijų bei savivaldybių atsakomybę, kompetencija ir tarpusavio sąveikos principai nėra pakankamai aiškūs.

Svarbiausias vaidmuo komunalinių atliekų tvarkymo sistemoje skiriamas savivaldybėms – jos yra pagrindinė grandis, organizuojanti komunalinių atliekų, susidarančių atitinkamoje teritorijoje, tvarkymą, jos yra atsakingos už šių atliekų tvarkymo sistemos reglamentavimą, sukūrimą, plėtojimą ir administravimą savo teritorijose.

²³ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Dėl Vyriausybės 2002 m. balandžio 12 d. nutarimo Nr. 519 „Dėl Valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano patvirtinimo“ pakeitimo Nr. 7-1030N// <http://www.lrv.lt/main.php?cat=29&gr=1&data=2007-10-31>; prisijungimo laikas: 2007-11-10.

1.3. Regioninės komunalinių atliekų tvarkymo sistemos

1.3.1. Regioninių atliekų tvarkymo sistemų kūrimo priežastys, tikslai ir uždaviniai

Lietuva, nusprendusi tapti ES nare, įsipareigojo į nacionalinę teisę perkelti visus ES atliekų tvarkymo reikalavimus ir sukurti naują, veiksmingai veikiančią atliekų tvarkymo sistemą, kuri turi apimti atliekų surinkimo ir rūšiavimo modernizavimą, atliekų perdirbimą, senų sąvartynų uždarymą ir rekultivavimą, naujų modernių atliekų šalinimo įrenginių statybą, efektyvų atliekų tvarkymo infrastruktūros eksploatavimą ir administravimą, principo „teršėjas moka“ įdiegimą.

Kadangi naujos sistemos sukūrimas reikalauja didelių organizacinių, techninių ir finansinių pajėgumų, 2002 m. Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane savivaldybėms buvo rekomenduota bendradarbiauti ir kurti regionines atliekų tvarkymo sistemas bei numatyta, kad valstybė remis tokių sistemų kūrimą ir plėtojimą, nes tai yra geriausia priemonė pagal ES reikalavimus modernizuoti komunalinių atliekų tvarkymą nevienodai išsivysčiusiuose šalies regionuose. Be to, griežtus ES reikalavimus atliekų tvarkymui galima bus įgyvendinti tik tuo atveju, jeigu šios sistemos bus pakankamai plačios, t.y. aptarnaus didžiąją dalį regione susidarančių atliekų generatorių. Regioninių sistemų veiksmingumas tiesiogiai priklauso nuo artimumo (susidariusios atliekos turi būti šalinamos artimiausiame, tinkamai įrengtame atliekų šalinimo įrenginyje) ir pakankamumo (valstybė turi turėti pakankamą šių įrenginių sistemą) principų taikymo.

Savivaldybės, išvelgusios ekonominę bendradarbiavimo naudą - atliekų tvarkymo technologijos, atitinkančios ES reikalavimus, yra labai brangios, o didelius atliekų šalinimo įrenginius pigiau statyti ir eksploatuoti nei mažus - nusprendė kooperuotis ir kurti regionines komunalinių atliekų tvarkymo sistemas. Tokiu būdu šiuo metu Lietuvoje, padedant ES, yra kuriama dešimt regioninių atliekų tvarkymo sistemų Alytaus, Tauragės, Šiaulių, Klaipėdos, Vilniaus, Marijampolės, Telšių, Utenos, Kauno ir Panevėžio regionuose. Visų minėtų atliekų tvarkymo sistemų sukūrimo galimybės buvo išnagrinėtos Galimybių studijose ir paraiškos pateiktos Europos Komisijai. Sistemų kūrimas finansuojamas, pasirašius Finansinius memorandumus tarp LR finansų ministerijos ir EK (žr. 1 priedą). Kuriant sistemas, numatyta:

- parengti techninius projektus ir konkursines dokumentacijas;
- sukurti infrastruktūrą (pastatyti regioninius sąvartynus, atliekų priėmimo ir kompostavimo aikšteles bei perkrovimo stotis, nupirkti sąvartynų atliekų surinkimo ir gabenimo įrangą) ir uždaryti senus sąvartynus;
- vykdyti statybos darbų techninę priežiūrą;

- teikti techninę pagalbą, rengiant atliekų tvarkymo planus, atliekų tvarkymo taisykles, rinkliavų arba tarifų taikymo nuostatus, procedūrų vadovus, konkursinę ir kitą dokumentaciją;

- vykdyti visuomenės informavimą ir švietimą.

Sukurtos ir efektyviai veikiančios atliekų tvarkymo sistemos turi:

- teikti kokybiškas, tinkamas aplinkai bei žmonėms ir ekonomiškai atliekų tvarkymo paslaugas, atitinkančias ES teisės reikalavimus ir strateginius tikslus;

- efektyviau tvarkyti buitines atliekas ir teikti atliekų tvarkymo paslaugas visiems gyventojams už priimtina mokėstį (visuotinumą ir įperkamumą principai);

- sumažinti taršą buitiniams atliekom iš sąvartynų, neatitinkančių aplinkosaugos reikalavimų.

Kuriamos sistemos turės užtikrinti, kad visiems atliekų turėtojams būtų sudarytos galimybės atskirai rinkti naudojimui ir perdirbimui tinkamas atliekas. Siektina, kad savivaldybės teritorijoje susidariusios atliekos būtų tvarkomos tik atitinkamo regiono infrastruktūros objektuose.

Siekiant sukurti efektyviai veikiančią komunalinių atliekų tvarkymo sistemą, Lietuvoje šiuo metu kuriama 10 regioninių atliekų tvarkymo sistemų. Jų sukūrimas ir įgyvendinimas prisidės prie ES reikalavimų įgyvendinimo, prie aplinkos apsaugos lygio kėlimo Lietuvoje, užtikrins atliekų tvarkymo paslaugų visuotinumą, kokybę bei įperkamumą (prieinamumą) šalies gyventojams.

1.3.2. Regioninės organizacijos steigimo poreikis

Lietuvos valdžios struktūra pilnai neatspindi regioninės atliekų tvarkymo strategijos nuostatų, t.y. atliekų tvarkymas numatomas regioniniu principu, tačiau savivaldos institucijos laikomos atsakingomis už atliekų tvarkymo organizavimą savo administracinėse teritorijose, kadangi Lietuvoje nėra regioninės institucijos, kuri galėtų valdyti regioninę atliekų tvarkymo sistemą ir priimti atsakomybę už jos eksploatavimą. Lietuvos apskričių viršininkų administracijos, kurios jungia savivaldybes teritoriniu principu, atstovauja valstybės valdžią, tačiau neturi įgaliojimų anuliuoti savivaldybių tarybų sprendimų. Apskričių tarybos nėra renkamas organas – savivaldybes jose atstovauja merai. Apskričių viršininkų administracijos atliekų tvarkymo srityje atlieka koordinuojantį vaidmenį. Neseniai jose buvo įdiegti regionų plėtros departamentai, apskrities viršininko administracijai tampant regiono plėtros institucija. Vienos apskrities teritorija suprantama kaip regiono teritorija, o tam tikrais atvejais vyriausybė gali suformuoti regionus, apimančius kelių apskričių ar keliose apskrityse esančių savivaldybių teritorijas.²⁴

²⁴ Lietuvos Respublikos regioninės plėtros įstatymas// Valstybės žinios. 2000, Nr. 66-1987.

Kadangi regioninė atliekų tvarkymo sistema iš esmės yra kelių savivaldos institucijų teritorijas apimanti sistema, todėl savivaldos institucijos gali ją valdyti, tik įsteigusios bendrą regioninę organizaciją – regioninį atliekų tvarkymo centrą (RATC). Regioninių sistemų sukūrimui Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio, Alytaus, Marijampolės, Tauragės, Telšių ir Utenos apskričių savivaldybės 2001 - 2005 m. įsteigė 10 regioninių atliekų tvarkymo centrų. Aštuoni RATC veikia atitinkamų apskričių teritorijose, o Alytaus RATC veikia Alytaus apskrityje ir Birštono, Prienų rajono savivaldybėse, priklausančiose Kauno apskrčiai (žr. 1 priedą). Šių RATC steigimą lėmė ir ES finansinės paramos sąlygos, kuriose numatyta įkurti bendrą kiekvieno regiono atstovą, kuris bus tiesioginis ES paramos gavėjas ir regioninės sistemos kūrėjas.

RATC veiklos tikslas – efektyviai panaudoti ES paramą ir organizuoti visos atliekų tvarkymo sistemos sukūrimą bei atliekų tvarkymo užduočių vykdymą. RATC kompetenciją ir funkcijas nustato šių įmonių steigėjai – savivaldybės, o jų įsteigta organizacija atitinkamai gali vykdyti tik tokią veiklą, kurią numato savivaldybės. Pagal LR atliekų tvarkymo įstatymą savivaldybės regioniniams atliekų tvarkymo centrams kaip privalomąją užduotį gali pavesti regioninės atliekų tvarkymo sistemos eksploatavimą.²⁵ Pagal Valstybinį strateginį atliekų tvarkymo planą kiekviena savivaldybė gali nuspręsti, kiek pati prisidės prie regioninės atliekų tvarkymo sistemos organizavimo, ir gali perduoti RATC kai kurias arba visas atliekų tvarkymo organizavimo funkcijas.

Regioninė atliekų tvarkymo sistema yra kelių savivaldos institucijų teritorijas apimanti sistema, tačiau Lietuvoje nėra regioninės institucijos, kuri galėtų ją valdyti ir priimti atsakomybę už jos eksploatavimą, todėl savivaldybės gali minėtą sistemą valdyti, tik įsteigusios bendrą regioninę organizaciją. Lietuvoje jau veikia 10 regioninių atliekų tvarkymo centrų, kurių steigimą lėmė ES finansinės paramos sąlygos, kuriose numatyta įkurti bendrą kiekvieno regiono atstovą - tiesioginį ES paramos gavėją ir regioninės sistemos kūrėją.

1.3.3. Regioninių atliekų tvarkymo sistemų administravimas

Atliekų tvarkymo planai yra tarsi atspirties taškas regioninių atliekų tvarkymo sistemų kūrime. Jie yra rengiami trijuose valstybės valdymo lygmenyse - valstybės, regionų (apskričių) ir savivaldybių, laikantis planavimo hierarchijos principo: žemesnio lygmens planai turi būti suderinti

²⁵ Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas// Valstybės žinios. 1998, Nr. 61-1726.

su aukštesnio lygio planais, t.y. regiono planas yra rengiamas, atsižvelgiant į valstybinio plano nuostatas, o savivaldybių atliekų tvarkymo planai – į regioninio ir valstybinio planų nuostatas.

Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane numatomos pagrindinės teisinės, administracinės ir ekonominės priemonės, kurios turėtų būti vykdomos visuose valdymo lygmenyse, siekiant sukurti efektyvią atliekų tvarkymo sistemą. Nustatomi pagrindiniai atliekų tvarkymo tikslai, principai, užduotys ir numatomi veiksmai bei priemonės, kurias turi įgyvendinti valstybės ir savivaldybių institucijos, gamintojai ir importuotojai bei atliekų tvarkytojai. Valstybinį planą rengia AM, tvirtina – LR Vyriausybė. 2007 m. spalio 31 d. patikslintame Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane tarp pagrindinių atliekų tvarkymo *strateginių tikslų* yra nurodyti šie:

- Iki 2009 m. vidurio užtikrinti viešosios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos visuotinumą, kokybę ir prieinamumą visiems šalies vartotojams.
- Ne vėliau kaip nuo 2009 m. vidurio nepavojingas atliekas šalinti tik naujuose regioniniuose sąvartynuose.
- Iki 2011 m. pabaigos uždaryti reikalavimų neatitinkančius sąvartynus.
- Iki 2013 m. surinkti ir perdirbti ar kitaip panaudoti ne mažiau 50 proc. komunalinių atliekų.

2007–2013 m. laikotarpiu numatomi šie atliekų tvarkymo *tikslai*:

- skatinti atliekų prevenciją, perdirbimą ir kitokią naudojimą;
- skatinti gamintojų ir importuotojų bendradarbiavimą, įgyvendinant atliekų tvarkymo užduotis;
- užtikrinti atliekų tvarkymo reikalavimų ir užduočių vykdymo kontrolę ir stebėseną;
- tobulinti atliekų tvarkymo teisinę bazę;
- stiprinti atliekų tvarkytojų, juos kontroliuojančių institucijų darbuotojų administracinius gebėjimus, užtikrinti informavimą ir švietimą atliekų tvarkymo klausimais;
- užtikrinti žmonių sveikatai ir aplinkai saugų visų atliekų srautų tvarkymą.

Savivaldybės įpareigojamos į savivaldybių atliekų tvarkymo planus įtraukti šias *užduotis*:

- Iki 2009 m. užtikrinti, kad viešojo komunalinių atliekų tvarkymo paslauga būtų visuotina (ji turi būti teikiama ne mažiau kaip 95 proc. savivaldybės asmenų), kokybiška, prieinama (įperkama) ir atitiktų aplinkos apsaugos, techninius-ekonominius ir visuomenės sveikatos saugos reikalavimus.

- Siekiant užtikrinti antrinių žaliavų (popieriaus ir kartono, stiklo, plastiko, metalo) rūšiavimo galimybę ir priemones visiems komunalinių atliekų turėtojams, parengti ir patvirtinti konteinerinių aikštelių išdėstymo schemas ir užtikrinti iki 2008 m. specialių konteinerių pastatymą (jeigu nėra techninių galimybių pastatyti specialių konteinerių arba jų naudojimas ekonomiškai netikslingas, taikytinos kitos priemonės ir būdai, pvz., specialūs maišai, apvažiavimas ir kt.).

- Iki 2009 m. užtikrinti ne mažiau kaip vienos didelių gabaritų atliekų (baldu, statybos ir griovimo, elektros ir elektroninės įrangos atliekų, naudotų padangų, buityje susidarančių pavojingų atliekų, antrinių žaliavų, biologiškai skaidžių atliekų) surinkimo aikštelės 50000 gyventojų savivaldybės teritorijoje įrengimą ir papildomus didelių gabaritų atliekų surinkimo būdus (pvz., apvažiavimą).

- Iki 2010 m. turi būti įdiegtas mechaninis biologinis apdorojimas arba atskiras komunalinių biologiškai skaidžių atliekų surinkimas ir apdorojimas, o savivaldybės įpareigojamos iki 2008 m. vidurio atitinkamai papildyti savivaldybių atliekų tvarkymo planus ir taisykles. Biologiškai skaidžių atliekų tvarkymas turi užtikrinti, kad sąvartynuose šalinamos minėtos atliekos sudarytų:

- o iki 2010 m. – ne daugiau kaip 75 proc. 2000 m. kiekio,
- o iki 2013 m. – ne daugiau kaip 50 proc. 2000 m. kiekio,
- o iki 2020 m. – ne daugiau kaip 35 proc. 2000 m. kiekio.

- Organizuoti tokį pakuočių atliekų surinkimo ir tvarkymo sistemą, kad, skaičiuojant pagal į vidaus rinką išleistą pakuočių kiekį, kasmet būtų:

- o iki 2009 m. surenkama ir perdirbama (išvežama/eksportuojama perdirbti) ne mažiau kaip 50 proc. pakuočių atliekų,
- o iki 2009 m. panaudojama (išvežama/eksportuojama panaudoti) ne mažiau kaip 52 proc. pakuočių atliekų,
- o iki 2012 m. surenkama ir perdirbama (išvežama/eksportuojama perdirbti) ne mažiau kaip 55 proc. pakuočių atliekų, atitinkamai pagal šias pakuočių medžiagas:
 - stiklinių – ne mažiau kaip 60 proc.,
 - popierinių ir kartoninių – ne mažiau kaip 60 proc.,
 - plastikinių – ne mažiau kaip 22,5 proc., skaičiuojant tik medžiagą, kuri vėl perdirbama į plastikus,
 - metalinių – ne mažiau kaip 50 proc.,
 - medinių – ne mažiau kaip 15 proc.,
- o iki 2012 m. panaudojama (išvežama/eksportuojama panaudoti) ne mažiau kaip 60 proc. pakuočių atliekų.

Regioniniai atliekų tvarkymo planai yra rengiami, siekiant nustatyti priemones, užtikrinančias Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane numatytų užduočių įgyvendinimą, suderinti savivaldybių veiksmus, organizuojant komunalinių atliekų tvarkymo sistemas ir steigiant kelioms savivaldybėms bendrus atliekų naudojimo ar šalinimo įrenginius. Regioniniai atliekų tvarkymo planai yra suderinami su Regioniniais plėtros planais. Regioninių

atliekų tvarkymo planų rengimą organizuoja apskričių viršininkai, planą rengia regionų plėtros tarybų sudarytos darbo grupės, o planų rengimą koordinuoja ir juos tvirtina regionų plėtros tarybos (regionų planus, apimančius daugiau nei vienos apskrities teritoriją - nacionalinė regionų plėtros taryba).

Savivaldybių atliekų tvarkymo planai yra detaliausio lygio planavimo dokumentai, kuriuose yra nustatomos priemonės, užtikrinančios Valstybiniame strateginiame bei regioniniame atliekų tvarkymo plane nustatytų užduočių įgyvendinimą. Pagrindinis savivaldybių atliekų tvarkymo planų tikslas – nustatyti komunalinių atliekų tvarkymo sistemų organizavimo priemones, kurios užtikrintų aplinkosaugos, techninius-ekonominius ir higienos reikalavimus ir viešosios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos pasiūlą visiems savivaldybės teritorijoje esantiems asmenims. Savivaldybių atliekų tvarkymo planus rengia savivaldybės, tvirtina savivaldybių tarybos.

Regioninius planus ir savivaldybių planus sudaro šios pagrindinės dalys:

- esamos atliekų tvarkymo būklės apžvalga (duomenys apie atliekų susidarymą, naudojimą šalinimą, atliekų tvarkymo paslaugų teikimas, atliekų surinkimo ir antrinių žaliavų panaudojimo bei perdirbimo įvertinimas, informacija apie perdirbimo įrenginius bei atliekas tvarkančias įmones);

- atliekų tvarkymo užduotys planuojamam laikotarpiui (apibrėžia atliekų susidarymo mažinimo, surinkimo ir naudojimo plėtros gaires);

- ilgalaikė strateginė veiksmų programa (planuojamas institucinis stiprinimas, naujų įrenginių poreikis);

- trumpalaikė veiksmų programa (konkrečios priemonės atliekų tvarkymo sistemoms plėtoti, jų įgyvendinimo grafikas, sąnaudų ir finansavimo įvertinimas).

Planuose išskiriamas mišrių komunalinių atliekų, buityje susidarančių pavojingų atliekų, antrinių žaliavų, biologiškai skaidžių atliekų ir statybos bei griovimo atliekų tvarkymas. Ilgalaikė strateginė veiksmų programa yra rengiama ne mažiau kaip dešimties metų laikotarpiui ir atnaujinama kas ketveri metai. Trumpalaikė veiksmų programa rengiama ketverių metų laikotarpiui.

Atliekų tvarkymo planai yra atspirties taškas regioninių atliekų tvarkymo sistemų kūrime. Planai rengiami, laikantis planavimo hierarchijos principo: regiono planas yra rengiamas, atsižvelgiant į valstybinio strateginio plano nuostatas, o savivaldybių atliekų tvarkymo planai - į regioninio ir valstybinio planų nuostatas.

1.3.4. Regioninių atliekų tvarkymo sistemų finansavimas

Atliekų tvarkymo klausimai yra sprendžiami, taikant „teršėjas moka“ principą, kuris reiškia, kad atliekų tvarkymo išlaidas turi apmokėti atliekų turėtojas ir (ar) medžiagų ir gaminių (tarp jų pakuotės), dėl kurių naudojimo susidaro atliekos, gamintojas arba importuotojas. Mokėjimai už komunalinių atliekų tvarkymą turi padengti visas atliekų tvarkymo sistemos išlaidas: ir atliekų tvarkymo administravimo, ir atliekų tvarkymo paslaugų teikimo, įskaitant atliekų šalinimo įrenginių uždarymo ir priežiūros po uždarymo sąnaudas (t.y. „visų sąnaudų padengimo“ principas).

Savivaldybėms rekomenduojama pagal rašytinę sutartį bendradarbiauti su gamintojais ir importuotojais (arba jiems atstovaujančiomis licencijuotomis gamintojų ir importuotojų organizacijomis), kurie pagal „gamintojo atsakomybės“ principą turi organizuoti ir (ar) finansuoti gaminių ir pakuočių atliekų tvarkymą, kad būtų įvykdytos Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatytos gaminių ir (ar) pakuočių atliekų tvarkymo užduotys.

Taip pat būtina kruopščiai nustatyti atliekų tvarkymo paslaugos kainą atliekų turėtojams. Tačiau, kad įmoka nepadidėtų taip, kad mokėtojai nebeįstengtų jos sumokėti, ir ji taptų nepriimtina, labai svarbu gauti investicines lėšas ir padengti sąnaudas. Investicines lėšas galima gauti vienu ar keliais tarpusavyje derinamais būdais:

- imant paskolas (komercines ar lengvatines);
- gaunant dotacijas,²⁶ valstybės ir savivaldybių bei užsienio šalių biudžetų lėšas;
- skiriant nuosavas lėšas (asignavimus).

Šiuo metu Lietuvoje kuriamų regioninių atliekų tvarkymo sistemų infrastruktūros finansavimo šaltinis – ISPA/Sanglaudos fondo parama, teikiama ES reikalavimų įgyvendinimui pagal Partnerystės programą.²⁷ Projektams įgyvendinti 2001–2009 m. numatyta panaudoti 129,3 mln. eurų, iš jų: ES paramos lėšų – 85,8 mln. eurų, LR valstybės biudžeto lėšų – 25,3 mln. eurų, paskolų – 16,3 mln. eurų. Paramos tikslas – greičiau ir efektyviau išspręsti aplinkosaugos problemas bei sumažinti socialinius ir aplinkos skirtumus atskiruose regionuose. Tačiau parama neišsprendžia ilgalaikio bei nuolatinio atliekų tvarkymo sistemos finansavimo.

Atliekų tvarkymas – tai ekonominė ir atsiperkanti veikla, todėl pagrindinis atliekų tvarkymo sistemos pagrindas yra ne parama, bet paslaugų kaina, kurią būtina tinkamai nustatyti. Atliekų tvarkymo įmokos struktūra ir pačios įmokos nustatymas – gana aktualus klausimas, reikalaujantis tinkamai paskirstyti atliekų tvarkymo sistemos sąnaudas paslaugų gavėjams. Svarbu apsispręsti, ar

²⁶ Paskolos, kurioms netaikomos palūkanos, o jų grąžinimas atidedamas neribotam laikui.

²⁷ DANCEE Lietuvos savivaldybių bendradarbiavimas atliekų tvarkymo srityje. - Vilnius: Aplinkos ministerija. 2002.

patogiau toliau taikyti Lietuvoje šiuo metu veikiančią įmokos už atliekų tvarkymą surinkimo sistemą, kai atliekų turėtojai pagal sutartis atsiskaito tiesiogiai su atliekų tvarkytojais, ar įvesti rinkliavą ir atliekų tvarkymo paslaugas pirkti viešųjų konkursų tvarka.

Atliekų turėtojų įmokos (rinkliava arba tarifas) už atliekų tvarkymą gali būti nustatomos gana įvairiai. Gali būti taikomos kelių tipų įmokos: pastovaus dydžio įmoka ir kintamo dydžio įmokos pagal tūrį arba svorį. Įmokų dydžiai gali būti nustatomi pagal gyventojų skaičių, pagal aptarnaujamų konteinerių tūrį, už konteinerio ištuštinimą, pagal atliekų svorį, arba tai gali būti išankstinės apmokėjimo sistemos. Lietuvoje patartina įvesti pačią nesudėtingiausią, t.y., pastovaus dydžio įmoką pagal tūrį, kadangi ją gana nesudėtinga administruoti ir ji yra gana teisinga mokėtojo atžvilgiu.²⁸ Siekiant užtikrinti viešosios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos visuotinumą ir prieinamumą, šios paslaugos kaina neturi priklausyti nuo atliekų turėtojo nutolimo nuo regioninių atliekų tvarkymo infrastruktūros objektų. Siektina, kad viename atliekų tvarkymo regione visiems komunalinių atliekų turėtojams būtų vienoda atliekų tvarkymo kaina už tokį patį tvarkomų atliekų kiekį ir tokią pačią teikiamos paslaugos kokybę.

Lietuvoje šiuo metu taikomi tarifai laikomi „kombinuotais“, nes iki tam tikro laipsnio padengia įvairias atliekų tvarkymo išlaidas, pavyzdžiui, nerūšiuotų atliekų surinkimo, dalį antrinių žaliavų tvarkymo ir atliekų šalinimo neatitinkančiuose standartų sąvartynuose. Dalį išlaidų paprastai dengia savivaldybių biudžetai.

Taigi, regionų savivaldybės turi nuspręsti, kokio tipo įmoką jos taikys, bei ją apskaičiuoti, įtraukiant visas išlaidas - ir administracines, ir atliekų tvarkymo. Kitas itin svarbus savivaldybių sprendimas – kam skirti užduotį surinkti ir paskirstyti įmoką? Savivaldybės gali vykdyti šią užduotį savarankiškai, gali skirti ją RATC arba toliau taikyti esamą sistemą, kai įmokas gauna atliekų tvarkytojai.

Atliekų tvarkymo sektoriaus pertvarkymui, sukuriant regionines komunalinių atliekų tvarkymo sistemas, infrastruktūros plėtrai numatyta skirti didelę finansinę paramą, tačiau vien parama negali užtikrinti ilgalaikio bei nuolatinio atliekų tvarkymo sistemos finansavimo, todėl labai svarbu, taikyti principą „teršėjas moka“ ir nustatyti tinkamą įmoką už atliekų tvarkymą, kuri padengtų visas sąnaudas, bet neviršytų įperkamo ribų.

²⁸ Ten pat.

2. REGIONINĖS KOMUNALINIŲ ATLIEKŲ TVARKYMO ORGANIZACIJOS STEIGIMAS IR VEIKLA

Iki pirmųjų regioninių atliekų tvarkymo sistemų kūrimo Lietuvoje panašių regioninių sistemų diegimo ir eksploatavimo bei bendrų savivaldybių organizacijų steigimo patirtis buvo labai ribota. Nors sovietmečiu vandens tiekimo sistemas eksploatavo didelės įmonės, aptarnaujančios kelias savivaldybes, tačiau jos nebuvo bendros savivaldybių įmonės, o ir savivaldos Lietuvoje tuomet dar nebuvo. Atsižvelgus į tokią situaciją, 2002 m. buvo parengtas projektas „Lietuvos savivaldybių bendradarbiavimas atliekų tvarkymo srityje“, kuriam AM prašymu lėšas skyrė Danijos aplinkos apsaugos agentūros DANCEE fondas. Projekto ataskaitoje buvo pateikti patarimai savivaldybėms, kaip kurti regionines atliekų tvarkymo sistemas, didelį dėmesį skiriant regioninės organizacijos steigimui, jos statuso parinkimui bei funkcijų skyrimui. Svarbu paminėti, kad ataskaita buvo išleista 2002 m. vasario mėn., po jos išleidimo tais pačiais ir vėlesniais metais Lietuvoje buvo pakeitimų teisės aktuose, todėl dalis dalykų, susijusių su LR įstatymų analize, minėtoje ataskaitoje dabar jau nebegalioja, tačiau bendrieji patarimai, kuriais ir remsimės šioje darbo dalyje, yra teisingi.

2.1. Regioninio atliekų tvarkymo centro teisinis statusas

Steigdamos regioninę atliekų tvarkymo organizaciją ir parinkdamos jai teisinį statusą, savivaldybės turėjo atsižvelgti į ES paramos suteikimo reikalavimus, t.y., paraiškoje dėl ISPA finansavimo būtina nurodyti organizaciją, kuri priims finansinę paramą, bus atsakinga už sistemos įdiegimą ir jos eksploatavimą, t.y., tapusi infrastruktūros savininke, ji privalės užtikrinti regioninės atliekų tvarkymo sistemos tinkamą techninę ir ekonominę būklę, grąžinti skolintas lėšas su palūkanomis ir vykdyti kitus susijusius įsipareigojimus. Taigi regioninė organizacija turi galėti:

- priimti ISPA/Sanglaudos fondo ar kitą finansavimą;
- imti ir grąžinti paskolas;
- organizuoti ar savarankiškai vykdyti atliekų tvarkymo, apdorojimo, šalinimo darbus;
- sudaryti sutartis su privačiomis ir kitomis organizacijomis bei atitikti kitus reikalavimus.

Remiantis šiomis sąlygomis ir LR įstatymais, minėtame projekte²⁹ buvo išanalizuoti įvairių ūkio subjektų variantai ir prieita išvadų, kad regioniniam atliekų tvarkymo centrui tinkamiausi yra

²⁹ Ten pat.

savivaldybės įmonės, viešosios įstaigos arba uždarnosios akcinės bendrovės statusai. Toliau trumpai aptarsime visus minėtus statusus, atkreipdami dėmesį į kai kuriuos jų apribojimus (žr. 2 priedą).

Savivaldybės įmonė. Pagal Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymą³⁰ savivaldos institucija gali steigti savivaldybės įmones (SI), kurių visas turtas priklauso savivaldybei. Tai suteiktų savivaldybėms daugiau galimybių kontroliuoti, kad regioniniame atliekų tvarkymo projekte numatytos funkcijos būtų realiai įgyvendinamos nustatytais kainomis, o paslaugos atitiktų reikalaujamą kokybę. Tačiau LR įstatymuose nenumatyta, kokia tvarka tokią įmonę galėtų įsteigti kelios savivaldos institucijos.

Viešoji įstaiga. Pagal Viešųjų įstaigų įstatymą³¹ savivaldybės gali įsteigti viešąją įstaigą (VŠĮ), sudarydamos VŠĮ steigimo sutartį. Jeigu savivaldybės perduoda viešajai įstaigai turtą panaudos pagrindais, sudaroma turto panaudos sutartis. Trūkumas tas, kad VŠĮ turi veikimo, iniciatyvos ir sprendimo priėmimo laisves, nes savivaldybių administracijos gali kontroliuoti VŠĮ veiklą tik kaip jos dalininkės. Taip pat nepakankamai detalai ir aiškiai yra reglamentuojami VŠĮ dalininkų turtiniai santykiai, jų valdymo ir kiti klausimai, kurie tampa itin aktualūs, kai kelios savivaldybės turi susitarti, pavyzdžiui, kaip jos turėtų būti atstovaujamos VŠĮ valdymo organuose, kadangi aukščiausias valdymo organas yra steigėjų arba dalininkų susirinkimas, kuris renka vadovą, o balsavimo teisės steigėjų susirinkime nereglamentuojamos. VŠĮ lėšų šaltiniai gali būti dalininkų skiriamos lėšos, savivaldybių biudžetų ir užsienio fondų asignavimai. Iš savivaldybių biudžetų gautas lėšas VŠĮ privalo laikyti atskiroje sąskaitoje, tačiau užsienio fondų asignavimų tvarkymas visiškai nereglamentuojamas. Tuo tarpu ISPA lėšos yra būtent užsienio fondo lėšos. Keblumų gali sukelti ir tai, kad nėra numatyta dalininkų pasitraukimo (išstojimo) galimybė. Viešosios įstaigos dalininkas gali susigrąžinti įneštą kapitalo dalį tik VŠĮ likvidavimo atveju.

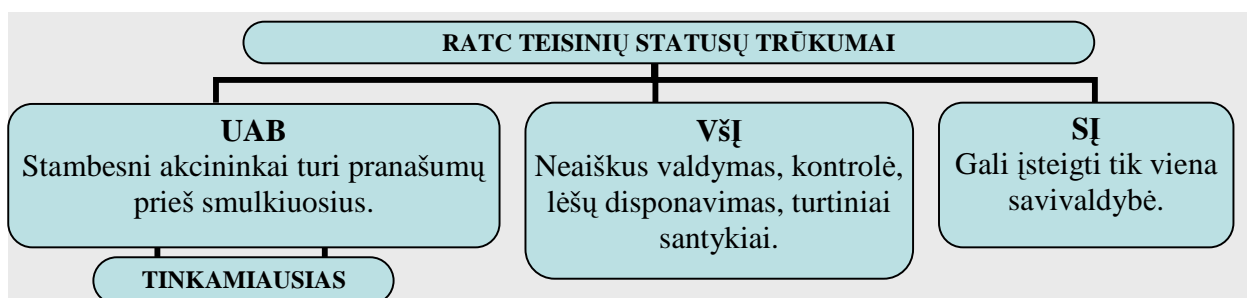
Uždaroji akcinė bendrovė. Remiantis Akcinių bendrovių įstatymu,³² savivaldybės gali sudaryti uždarnosios akcinės bendrovės (UAB) steigimo sutartį. UAB valdymo struktūra turi gana nemažą savarankiškumą, skatinantį plėtoti ūkinę veiklą. Atstovavimas UAB valdymo organuose yra gana aiškus, kadangi aukščiausias valdymo organas yra akcininkų susirinkimas, kuris renka valdybą, o ši skiria vadovą. Savivaldybės suteikia įgaliojimus valdybai, kuri balsuoja atstovaudama kiekvieną steigėją įmonėje. Taigi, lyginant su VŠĮ, UAB valdymas yra lankstesnis. UAB statuso trūkumas - daugiau akcijų turinčios savivaldybės turi persvarą priimant sprendimus, nepaisant mažesniųjų akcininkų interesų, todėl gali būti nelengva pasiekti tam tikrų susitarimų. Ši problema itin aktuali

³⁰ Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymas// Valstybės žinios. 1994, Nr. 102-2049.

³¹ Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymas// Valstybės žinios. 1996, Nr. 68-1633.

³² Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas// Valstybės žinios. 2000, Nr. 64-1914.

tuose regionuose, kur yra labai didelių miestų ir juose susidarančių atliekų kiekiai gali sudaryti du trečdalius viso regiono atliekų (pvz., Vilniaus regionas). Problemai išspręsti savivaldybės papildomai gali sudaryti akcininkų sutartį ir joje prisiimti tam tikrus išipareigojimus. Apibendrinami galime teigti, kad tinkamiausias statusas RATC yra uždaroji akcinė bendrovė, nes ji turi mažiausiai trūkumų (žr. 2 pav.).

2 pav. RATC teisiniai statusai ir jų trūkumai

Lietuvoje įsteigtų dešimties RATC teisinis statusas yra nevienodas: Kauno ir Šiaulių RATC suteiktas viešųjų įstaigų statusas, o kitiems RATC - uždarytųjų akcinių bendrovių statusas.

Atsižvelgiant į tai, kad atliekų tvarkymo paslaugos yra viešosios paslaugos, už kurių teikimą atsako savivaldos institucijos, jų įtaka regioninės organizacijos strateginiams sprendimams ir veiklai turi būti pakankamai didelė. Šią sąlygą UAB statusas pilnai patenkina. UAB statuso trūkumas - daugiau akcijų turinčios savivaldos institucijos turi persvarą, priimant sprendimus smulkių akcininkų atžvilgiu.

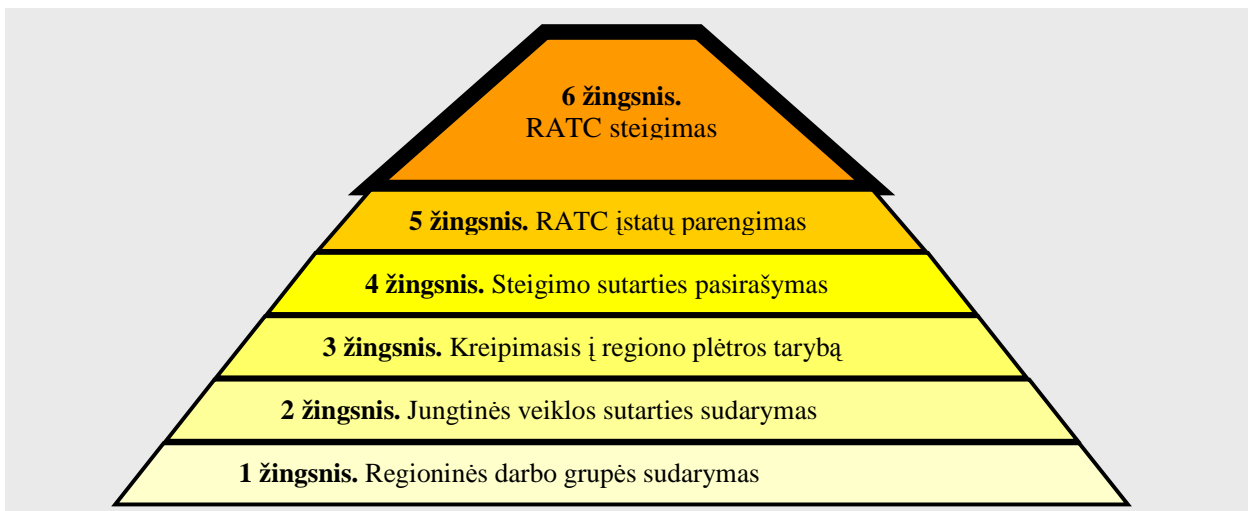
Savivaldybės įmonės steigimo tvarka Lietuvos įstatymuose yra pritaikyta tik vienai savivaldybei, o kokia tvarka tokią įmonę galėtų įsteigti kelios savivaldybės – nėra numatyta.

Viešosios įstaigos statuso trūkumai - nepakankamai detalai ir aiškiai reglamentuojamas įstaigos valdymas, kontrolė, lėšų disponavimas, steigėjų turtiniai santykiai.

2.2. Regioninio atliekų tvarkymo centro steigimo žingsniai

Šiame darbo poskyryje aptarsime žingsnelius, kuriuos Lietuvos savivaldybėms buvo rekomenduojama žengti, steigiant RATC. Remsimės DANCEE projekto „Lietuvos savivaldybių bendradarbiavimas atliekų tvarkymo srityje“ ataskaitoje suformuluotomis rekomendacijomis, kurioje yra išskiriami šeši pagrindiniai žingsniai: 1) regioninės darbo grupės sudarymas, 2) savivaldybių Jungtinės veiklos sutarties sudarymas, 3) kreipimasis į regiono plėtros tarybą dėl ISPA

projekto pritarimo, 4) RATC steigimo sutarties pasirašymas, 5) RATC įstatų parengimas, 6) RATC steigimas (žr. 3 pav.).

3 pav. Šeši pagrindiniai RATC steigimo žingsniai

Kadangi mūsų darbo objektas yra UAB „Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo centras“, todėl, detalizuodami kiekvieną aukščiau paminėtą žingsnį, remsimės prielaida, kad steigiamos regioninės organizacijos statusas yra uždaroji akcinė bendrovė.

Pirmas žingsnis - regioninės darbo grupės sudarymas. Savivaldybės, pradėjusios pirmąsias diskusijas dėl bendradarbiavimo atliekų tvarkymo srityje, pirmiausia sudaro regioninę darbo grupę. Savivaldybių administracijos į ją paskiria savo atstovus: atliekų tvarkymo srityje dirbantį specialistą, ekonomistą ir tarybos narį, be to, į grupę įtraukiami ir keli juristai, į kuriuos kreipiamasi, iškilus teisiniams klausimams darbo eigoje. Jeigu grupės nariai dėl žinių stokos negali nagrinėti tam tikro klausimo, pagal sutartį į grupę įtraukiamas ir atliekų tvarkymo konsultantas.

Regioninė darbo grupė bendradarbiauja su apskrities viršininko administracijos regioninės plėtros skyriumi, nagrinėja svarbiausius bendradarbiavimo klausimus ir teikia išvadas savivaldybių taryboms. Pirmieji regioninės darbo grupės uždaviniai: organizuoti regioninio atliekų tvarkymo plano rengimą ir galimybių studijos rengimą šiam planui įgyvendinti.³³ Ji nagrinėja ir kitus atliekų tvarkymo klausimus bei teikia pasiūlymus savivaldybių taryboms dėl tolesnio atliekų tvarkymo organizavimo ne tik viso regiono, bet ir atskirai kiekvienos savivaldybės mastu. Grupė organizuoja savivaldybių atliekų tvarkymo planų rengimą bei abiejų lygių parengtų planų peržiūrėjimą ir kt.

Ypač didelį dėmesį regioninė darbo grupė skiria regioninės atliekų tvarkymo organizacijos steigimui, kadangi labai svarbu iš anksto, dar neįsteigus RATC, aiškiai nustatyti jo būsimus tikslus ir

³³ DANCEE Lietuvos savivaldybių bendradarbiavimas atliekų tvarkymo srityje. - Vilnius: Aplinkos ministerija, 2002.

uždavinius bei apsispręsti, kokios jam bus skiriamos funkcijos, o kurias savivaldybės vykdys savarankiškai. Darbo grupės posėdžiuose aptariami visi svarbiausieji bendradarbiavimo ir būsimo RATC steigimo klausimai, liečiantys kiekvieno steigėjo nuosavybės dalį, akcininkų teises ir pareigas, balsavimo teisę (pvz., lygiavos principu ar pagal įnašo dydį, pagal gyventojų skaičių ir pan.), lėšų skyrimo regioninei atliekų tvarkymo sistemai principus, steigėjų interesų skirtumų sušvelninimą, įmokų už atliekų tvarkymą struktūrą ir nustatymą.

Atskirų savivaldybių teritorijas aptarnaujančių atliekų tvarkytojų veikla, jų darbo efektyvumas ir vaidmuo regioninėje atliekų tvarkymo sistemoje pirmiausia yra aptariami atskirai kiekvienoje savivaldybėje, o tik paskui regioninėje darbo grupėje. Paskyrusi atstovą į regioninę darbo grupę, kiekviena savivaldybė turi galimybę įtraukti į regioninį atliekų tvarkymo projektą savivaldybei aktualius klausimus, aptarti ir technines, ir organizacines projekto įgyvendinimo alternatyvas bei pasekmes. Svarbiausias pasitarimų išvadas darbo grupė periodiškai teikia savivaldybių taryboms ir siekia, kad šios pritarėtų bendroms pastangoms, steigiant RATC, ir jungtinės veiklos sutarties sudarymui.

Antras žingsnis - jungtinės veiklos sutarties sudarymas. Antras žingsnis, kuris buvo rekomenduojamas savivaldybėms - remiantis Vietos savivaldos įstatymu,³⁴ sudaryti jungtinės veiklos sutartį regioniniam atliekų tvarkymo projektui įgyvendinti (tokia sutartis paprastai sudaroma bendriems tikslams įgyvendinti). Šią sutartį gali sudaryti ne tik vienai apskričiai priklausančios, bet ir kitos suinteresuotos savivaldybės. Minėtoje sutartyje savivaldybės, pavyzdžiui:

- įsipareigoja veikti bendrai, valdant ir įgyvendinant regioninį atliekų tvarkymo projektą;
- įsipareigoja skirti lėšas regioniniam atliekų tvarkymo projektui įgyvendinti;
- nustato bendrojo turto naudojimo ir valdymo bei jo apskaitos tvarką;
- nustato bendrų reikalų, liečiančių regioninio atliekų tvarkymo projekto įgyvendinimą, tvarkymo sąlygas (pvz., suteikia teisę veikti visų partnerių vardu);
- nustato bendrų išlaidų ir nuostolių, susijusių su jungtine veikla, paskirstymo tvarką;
- apibrėžia jungtinės veiklos nutraukimo sąlygas ir partnerių atsakomybę.³⁵

Kiekvieno regiono atveju, atsižvelgiant į vietos sąlygas ir atliekų tvarkymo regiono formavimo etapą, jungtinės veiklos sutarties objektas gali būti įvairaus pobūdžio, tarkim - regioninio atliekų tvarkymo plano ir galimybių studijos rengimas bei įgyvendinimas, centrai suteikiant teisę organizuoti komunalinių atliekų tvarkymą partnerių administruojamose teritorijose tiek, kiek

³⁴ Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas// Valstybės žinios. 2000, Nr. 91-2832.

³⁵ DANCEE Lietuvos savivaldybių bendradarbiavimas atliekų tvarkymo srityje. - Vilnius: Aplinkos ministerija, 2002.

partneriai susitaria dėl šios teisės suteikimo. Tai reiškia, kad centras bus atsakingas už viso regiono atliekų tvarkymo sistemos eksploatavimą ir galės gauti regioninei atliekų tvarkymo sistemai skirtą dotacinę paramą. Tačiau tai dar nereiškia, kad centras pats turės vykdyti eksploatavimo darbus - šiam tikslui jis galės sudaryti sutartis su atliekų tvarkytojais. Regioniniam atliekų tvarkymo centrui privalomos užduotys numatomos kitame dokumente - įstatuose.

Jungtinė veiklos sutartis yra puikus būdas, derinant skirtingus savivaldybių interesus. Tarkim, didesnių savivaldybių finansinis indėlis į bendrą regioninę atliekų tvarkymo sistemą bus didesnis negu mažesnių, ir jeigu sprendžiamasis balsas bus suteikiamas pagal indėlio dydį, didžiosios savivaldybės galės priimti sprendimus, neatsižvelgdamos į mažųjų interesus. Ši problema neiškils, sudarius jungtinės veiklos sutartį, kurioje bus aiškiai numatomi šalių įsipareigojimai tam tikru klausimu. Pavyzdžiui, regiono sąvartyną įrengus greta didžiųjų miestų, sumažėtų didžiosios atliekų dalies, taigi ir regiono bendros pervežimo sąnaudos. Tačiau šiuo atveju atliekų pervežimo iš toliau esančių mažesnių savivaldybių sąnaudos bus daug didesnės negu iš šalia esančios didžiosios. Dėl šio ar kito interesų skirtumo susitarimui būtinas kompromisas. Tokiu atveju jungtinėje sutartyje galima priimti įsipareigojimus, kad pervežimo sąnaudos didesniais atstumais bus subsidijuojamos.

Jungtinėje sutartyje taip pat turi būti įtraukiamas punktas dėl partnerių įsipareigojimo naudotis RATC paslaugomis, kadangi RATC veikla pirmiausia yra siejama su atsakomybe už regioninio sąvartyno eksploatavimą. Tai užtikrina, kad tam tikro regiono atliekos būtų vežamos tik į tam tikrą regioninį sąvartyną, antraip nebūtų įmanoma surinkti lėšų sąvartyno sąnaudoms padengti.

Trečias žingsnis - kreipimasis į regiono plėtros tarybą. Trečias žingsnis, kurį buvo patariama žengti savivaldybėms – kreiptis į regiono plėtros tarybą dėl pritarimo regioninio atliekų tvarkymo projekto įgyvendinimui. Vadovaudamasi Regioninės plėtros įstatymu,³⁶ regiono plėtros taryba (arba Nacionalinė regionų plėtros taryba, jeigu jungtinės veiklos sutartį pasirašo ne vienos apskrities savivaldybės) pateikia išvadas dėl projekto įgyvendinimo ir finansavimo iš ES lėšų.

Ketvirtas žingsnis - steigimo sutarties pasirašymas. Remiantis jungtinės veiklos sutartimi ir Akcinių bendrovių įstatymu,³⁷ sudaroma uždarnosios akcinės bendrovės steigimo sutartis. Joje nustatomas steigiamos bendrovės teisinis statusas, įstatinio kapitalo dydis, paskirstymas ir išmokos.

Pagal minėtą įstatymą bendrovę steigiančios savivaldos institucijos gali papildomai sudaryti ir akcininkų sutartį, kurioje jos numato įsipareigojimus dėl balsavimo visuotiniame akcininkų susirinkime, susirinkimo sprendimų ir neturtinių teisių įgyvendinimo, ginčų sprendimo tvarką, atsakomybę už prisiimtų prievolių nevykdymą ir pan.

³⁶ Lietuvos Respublikos regioninės plėtros įstatymas// Valstybės žinios. 2000, Nr. 66-1987.

³⁷ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas// Valstybės žinios. 2000, Nr. 64-1914.

Penktas žingsnis - įstatų parengimas. Steigiant RATC, pagal Akcinių bendrovių įstatymą³⁸ parengiami ir užregistruojami uždarnosios akcinės bendrovės įstatai, kuriais bendrovė vadovaujasi savo veikloje. Juose pagal Ekonominės veiklos rūšių klasifikatorių yra nurodomos būtent tos ekonominės veiklos sritys, kurios užtikrintų steigiamos organizacijos atsakomybę už tinkamą regioninės atliekų tvarkymo sistemos eksploatavimą. Būtent tokia organizacija nurodoma paraiškoje, kreipiantis dėl ISPA finansavimo. Įstatai bendrovės valdybai turi suteikti teisę:

- organizuoti ir įgyvendinti regioninę atliekų tvarkymo strategiją,
- organizuoti ir įgyvendinti atliekų tvarkymo veiklą,
- analizuoti ir įgyvendinti sprendimus dėl finansinės veiklos,
- sudaryti sutartis su paslaugų teikėjais ir kitas įstatymų numatytas teises.

Šeštasis žingsnis - regioninio atliekų tvarkymo centro steigimas. Paskutinis savivaldybių žingsnis - įsteigti pačią bendrovę, kuri po įsteigimo pradeda vykdyti įstatuose numatytą veiklą. Kelių savivaldybių įsteigta bendrovė gali vykdyti tik tokią veiklą, kurią steigėjai (savivaldybės) numatė jos įstatuose, tarkim:

- organizuoti komunalinių atliekų surinkimą, pervežimą,
- organizuoti atliekų apdorojimo ir šalinimo įrenginių statybą ir eksploatavimą,
- įvesti ir taikyti įmokos už paslaugų teikimą sistemas.

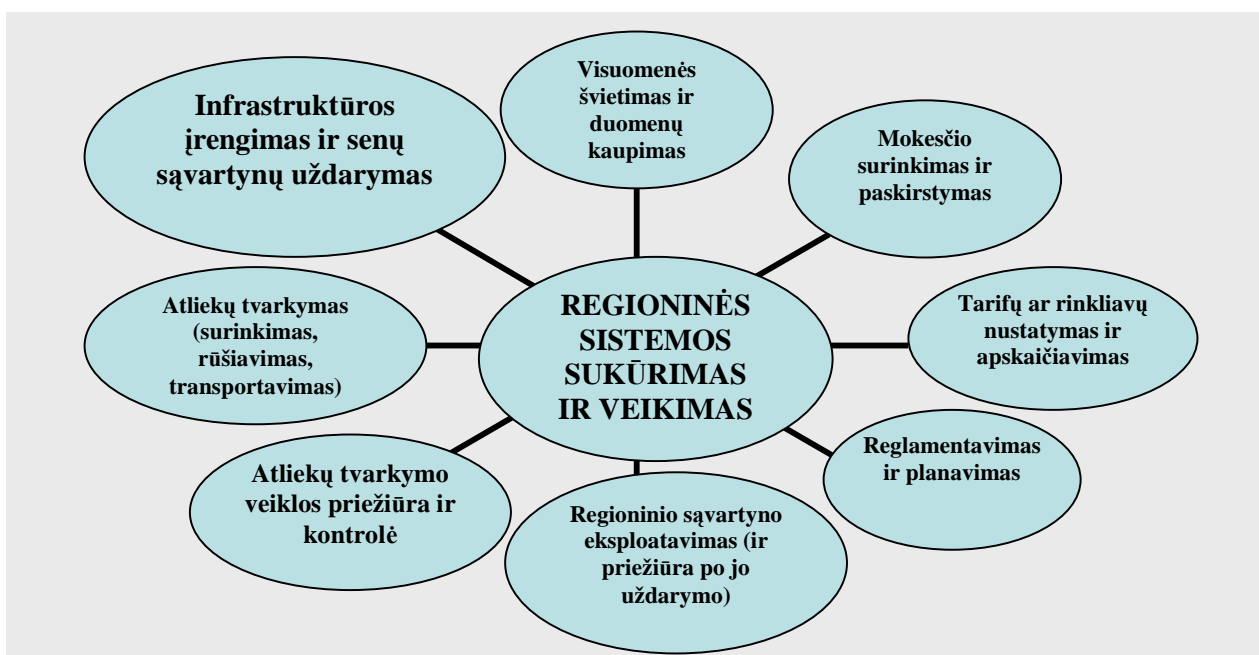
Lietuvos savivaldybėms, steigiant regioninius atliekų tvarkymo centrus, buvo rekomenduojama žengti šešis pagrindinius žingsnius: 1) sudaryti regioninę darbo grupę, 2) sudaryti jungtinės veiklos sutartį, 3) kreiptis į Regioninės plėtros tarybą dėl pritarimo projektui, 4) pasirašyti RATC steigimo sutartį, 5) parengti RATC įstatus, 6) įsteigti RATC. Toks veiksmų planas užtikrina aiškiausią RATC vaidmens regioninėje komunalinių atliekų tvarkymo sistemoje suformavimą.

2.3. Regioniniam atliekų tvarkymo centrui savivaldybių skiriamos funkcijos

2.3.1. Regioninės atliekų tvarkymo sistemos veikimui būtinos sąlygos

Kad regioninė atliekų tvarkymo sistema veiktų, nepakanka vien suprojektuoti ir sukurti regioninę atliekų tvarkymo infrastruktūrą ir uždaryti senus sąvartynus (žr. 4 pav.).

³⁸ Ten pat.

4 pav. Regioninės komunalinių atliekų tvarkymo sistemos veikimo sąlygos

Kaip matome 4 paveiksle, turi būti įvykdytos ir kitos būtinos užduotys, esančios savivaldybės atsakomybėje, t.y.:

- parinktos įmonės ir su jomis sudarytos sutartys atliekų tvarkymo (surinkimo, rūšiavimo, vežimo) darbams vykdyti;
- apsispręsta, kas atliks atliekų tvarkymo veiklos priežiūrą ir kontrolę;
- apsispręsta, kas vykdys regioninio sąvartyno operatoriaus funkciją ir prižiūrės jį po uždarymo;
- sukurta komunalinių atliekų tvarkymo sistemos reglamentavimo (savivaldybių atliekų tvarkymo taisyklės) ir planavimo tvarka (regioninis ir savivaldybių atliekų tvarkymo planai);
- apsispręsta dėl atsiskaitymų už komunalinių atliekų tvarkymą būdų, rinkliavų ar tarifų dydžio, gaunamų lėšų surinkimo, paskirstymo ir naudojimo tvarkos - nustatant mokestį, turi būti suderintas gyventojų mokumas (vidutinių šeimos pajamų dalis) ir tarifų priimtumas atliekų tvarkymo įmonėms;
- informuota ir supažindinta visuomenė bei kaupiama informacija apie atliekas.

Kelioms savivaldybėms steigiant vieną RATC, atsakingą ne tik už regioninės atliekų tvarkymo sistemos sukūrimą (naujos infrastruktūros suprojektavimą, statybą ir senų sąvartynų uždarymą), bet ir už tolesnį sistemos veikimą, tik patys steigėjai (savivaldybių tarybos) gali nuspręsti, kokias papildomas užduotis jam deleguoti. Jie kiek įmanoma anksčiau (dar regioninio

atliekų tvarkymo projekto, idealiu atveju, pirmojo regioninio atliekų tvarkymo plano rengimo stadijoje) turėtų kruopščiai nustatyti, kurias užduotis skirs regioninei organizacijai, o kurias vykdys savarankiškai, kadangi be aiškaus šių funkcijų paskirstymo ar jų tinkamo perdavimo, negalės būti laiku išspręsti kuriamos atliekų tvarkymo sistemos paruošimo ir RATC pasirošimo veiklai klausimai.

2.3.2. Savivaldybių atsakomybėje esančių funkcijų klasifikacija

Pagal Vietos savivaldos įstatymo 3 straipsnio 8 punktą **savivaldybių funkcijos** tai – minėto įstatymo ir kitų įstatymų savivaldybėms priskirtos **viešojo administravimo funkcijos** ir **viešųjų paslaugų teikimo funkcijos**.³⁹

Vietos savivaldos įstatymo 7 straipsnio 20 punkte tarp daugelio savivaldybėms priskirtų funkcijų yra ir komunalinių atliekų tvarkymo sistemų diegimas, antrinių žaliavų surinkimo bei perdirbimo organizavimas ir sąvartynų įrengimas bei eksploatavimas.

LR atliekų tvarkymo teisės aktuose savivaldybėms priskirtas kitas atliekų tvarkymo funkcijas detaliam apžvelgime 1.1.3.2., 1.2., 1.3.3. poskyriuose ir galime teigti, kad šiame sektoriuje vienos savivaldybių užduotys yra taip pat priskirtinos atliekų tvarkymo administravimui (pvz., savivaldybių atliekų tvarkymo planų rengimas), o kitos - atliekų tvarkymo paslaugų teikimui (pvz., atliekų surinkimas). Vietos savivaldos įstatymo 5 straipsnio 2 punktą nurodo, kad:

- viešojo administravimo funkcijas atlieka savivaldybės taryba, savivaldybės administracijos direktorius, kiti savivaldybės įstaigų ir tarnybų vadovai, valstybės tarnautojai, kuriems teisės aktai ar savivaldybės tarybos sprendimai suteikia viešojo administravimo teises savivaldybės teritorijoje;

- viešąsias paslaugas teikia savivaldybių įsteigti paslaugų teikėjai arba pagal su savivaldybėmis sudarytas sutartis kiti fiziniai bei juridiniai asmenys, pasirenkami viešai.⁴⁰

Kaip matome, atliekų tvarkymo paslaugų teikimo administravimas yra tiesioginis pačių savivaldybių darbas, o pačias atliekų tvarkymo paslaugas savivaldybės teikia, arba įsteigdamas paslaugų teikėjus, arba sudarydamas sutartis su kitais atliekų tvarkytojais.

³⁹ Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas// Valstybės žinios. 2000, Nr. 91-2832.

⁴⁰ Ten pat.

2.3.3. Galimos regioninio atliekų tvarkymo centro funkcijos

Kalbant jau konkrečiai apie savivaldybių galimybę skirti atliekų tvarkymo funkcijas regioniniam atliekų tvarkymo centrui, svarbu pabrėžti, kad jam savivaldybės gali perduoti ir savo tiesiogines funkcijas, t.y. atliekų tvarkymo administravimą, o taip pat gali paskirti ir atliekų tvarkymo paslaugų teikimo funkcijas.

Administravimo funkcijų RATC perdavimo galimybė yra minima LR atliekų tvarkymo įstatyme ir Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane, t.y., kiekviena savivaldybė gali nuspręsti, kiek prisidės prie regioninės atliekų tvarkymo sistemos organizavimo, ir pavesti (perduoti) kai kurias (ar visas) atliekų tvarkymo organizavimo funkcijas kelių savivaldybių įsteigta atliekų tvarkymo įstaigai, įmonei ar organizacijai.⁴¹

Paslaugų teikimo funkcijų RATC skyrimo galimybė yra apibrėžta taip pat Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane ir LR atliekų tvarkymo įstatyme, t.y., eksploatuoti komunalinių atliekų tvarkymo sistemą savivaldybės gali pavesti kaip privalomą užduotį savivaldybės įsteigta bendrovei arba kelių savivaldybių įsteigta atliekų tvarkymo įstaigai, įmonei ar organizacijai.⁴² Kitos nurodytos alternatyvos: savivaldybės gali organizuoti operatorių (atliekų tvarkytojų) atrankos konkursą arba, nutarusios įvesti vietinę rinkliavą, turi organizuoti komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų viešojo pirkimo konkursą.

Kalbant apie RATC steigimą, reiktų paminėti ir LR Vietos savivaldos įstatymą,⁴³ kuris nurodo, kad savivaldybėms suteikiama teisė steigti naujus viešųjų paslaugų teikėjus tik tais atvejais, kai kiti teikėjai šių viešųjų paslaugų neteikia arba negali jų teikti gyventojams ekonomiškai ir geros kokybės. Steigdama naujus viešųjų paslaugų teikėjus, savivaldos institucija turi siekti, kad už užmokestį teikiamos viešosios paslaugos būtų ekonomiškai racionalios ir kad nustatytas užmokestis už jas padengtų tų paslaugų teikimo bei kitas su jų teikimu susijusias teikėjo išlaidas, bet šių paslaugų teikimas nevirstų pelno siekiančia veikla. RATC steigimo atveju šis įstatymas palankus, atsižvelgiant į tai, jog iki RATC steigimo nebuvo regioninių atliekų tvarkymo sistemų eksploatuotojų už priimtina kainą.

Kalbant apie funkcijų perdavimą RATC, svarbu būtų paminėti ir LR Konkurencijos įstatymą,⁴⁴ kuris draudžia savivaldos institucijoms priimti teisės aktus arba kitus sprendimus, kurie

⁴¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. balandžio 12 d. nutarimas Nr. 519 „Dėl valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2002, Nr. 40-1499.

⁴² Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas// Valstybės žinios. 2003, Nr. 61-1726.

⁴³ Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas// Valstybės žinios. 2000, Nr. 91-2832.

⁴⁴ Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas// Valstybės žinios. 1999, Nr. 30-856.

teikia privilegijas arba diskriminuoja atskirus ūkio subjektus ar jų grupes ir dėl kurių atsiranda arba gali atsirasti konkurencijos sąlygų skirtumų atitinkamoje rinkoje konkuruojantiems ūkio subjektams, išskyrus atvejus, kai skirtingų konkurencijos sąlygų neįmanoma išvengti, vykdant LR įstatymų reikalavimus. Taigi savivaldybės, paskirdamos RATC atliekų tvarkymo funkcijas, turi vadovautis sąžiningos konkurencijos principais.

2.3.3.1. Atliekų tvarkymo paslaugų teikimo funkcijos

Atliekų tvarkymo paslaugų teikimo funkcijos yra pakankamai aiškios, tai - atliekų **surinkimas, rūšiavimas, transportavimas bei šalinimas sąvartyne**. Steigdamos RATC, savivaldybės turi apsispręsti, kokias atliekų tvarkymo paslaugų teikimo funkcijas (t.y. regioninės atliekų tvarkymo sistemos eksploatavimo funkcijas) paskirti jam, o kurias gali atlikti konkurso tvarka parinkti privatūs ar viešieji atliekų tvarkytojai. Priimant sprendimus, labai svarbu atsižvelgti į būsimosios veiklos efektyvumą ir į esamą atliekų tvarkymo paslaugų teikimo būklę.

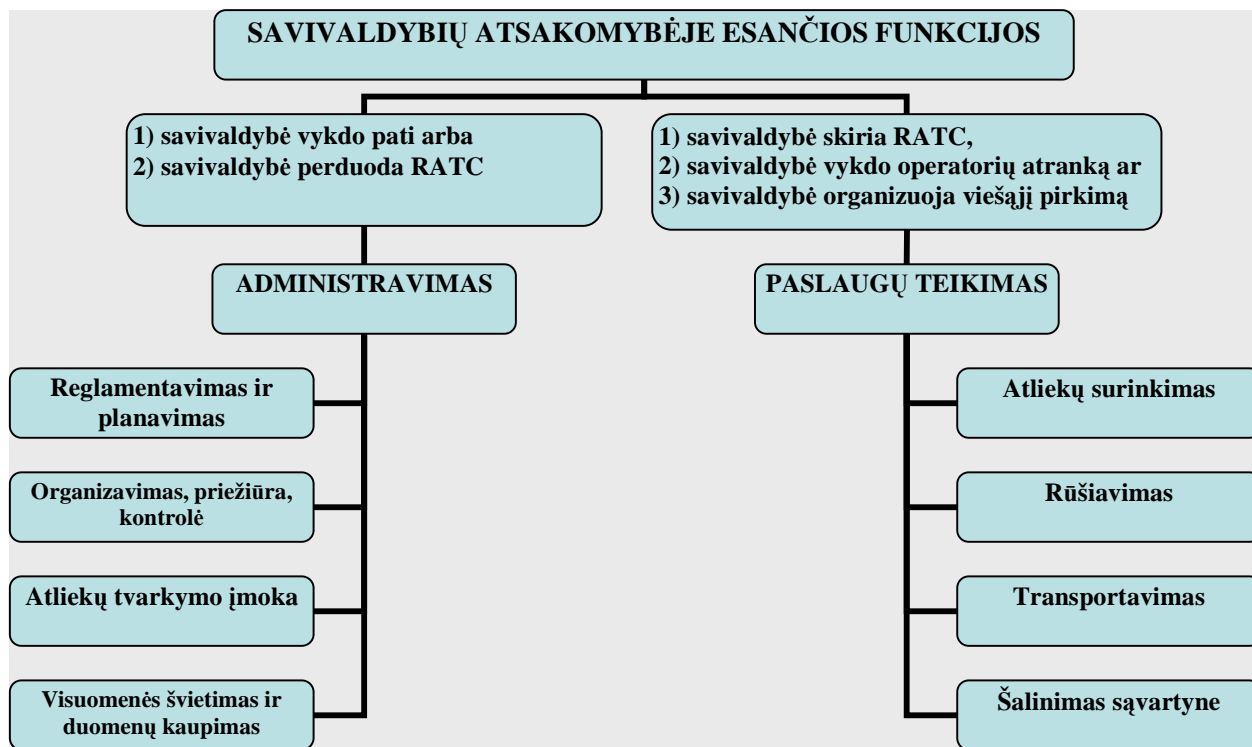
2.3.3.2. Atliekų tvarkymo administravimo funkcijos

Svarbiausius savivaldybių atliekų tvarkymo administravimo darbus, kuriuos jos gali atlikti arba pačios (t.y., atsakingas už atliekų tvarkymo sektorių darbuotojas ar pagal sutartį įtrauktas kvalifikuotas specialistas), arba gali perduoti RATC, galima būtų suskirstyti į keturias pagrindines grupes:

- **Atliekų tvarkymo reglamentavimas ir planavimas:** savivaldybių atliekų tvarkymo taisyklės ir savivaldybių atliekų tvarkymo planai (arba jų projektai).
- **Atliekų tvarkymo organizavimas, priežiūra ir kontrolė:** sutarčių sudarymas su atliekų tvarkytojais, dokumentacijos ir konkursų rengimas (pvz., jei atliekų tvarkymo organizavimas skiriamas RATC, jis pats sudaro sutartis su operatoriais, bet jeigu savivaldybės pasilieka organizavimo teisę sau, tai RATC gali padėti tik rengti dokumentaciją ir konkursus) bei operatorių atliekų tvarkymo veiklos priežiūra.
- **Atliekų tvarkymo įmokos klausimai:** jos nustatymas (rinkliava ar tarifas) ir apskaičiavimas, jos rinkimas ir administravimas (pvz., jeigu pasirenkama rinkliava, savivaldybės gali surinkti ją pačios arba gali deleguoti RATC, o jeigu pasirenkamas tarifas, tai renka pats operatorius).

- **Informacijos valdymas ir santykiai su visuomene:** duomenų apie atliekų tvarkymą kaupimas ir visuomenės švietimas bei skatinimas dalyvauti atliekų tvarkymo veikloje.

Kaip matome, regioninei atliekų tvarkymo organizacijai savivaldybės galėtų skirti gana daug atliekų tvarkymo užduočių ir įpareigojimų (žr. 5 pav.), tačiau bet kokius sprendimus būtina pagrįsti ekonominiu bei techniniu pagrindu ir atsižvelgti į pasekmes. Kol Lietuvoje nėra platesnės savivaldybių bendradarbiavimo patirties, RATC nepatartina skirti per daug užduočių.

5 pav. RATC galimos atliekų tvarkymo funkcijos

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuvos savivaldybių atsakomybėje esančios atliekų tvarkymo funkcijos - ir administravimo, ir atliekų tvarkymo paslaugų teikimo - būtinos regioninės komunalinių atliekų tvarkymo sistemos veikimui, gali būti skirtos regioniniam atliekų tvarkymo centrui.

Savivaldybės turi kiek įmanoma anksčiau - regioninio atliekų tvarkymo plano rengimo ar regioninio atliekų tvarkymo projekto stadijoje - kruopščiai nustatyti, kurias atliekų tvarkymo administravimo ir paslaugų teikimo užduotis skirs RATC. Įsteigtas RATC turi žinoti, koks yra jo vaidmuo regioninėje atliekų tvarkymo sistemoje ir tinkamai pasiruošti veiklai. Be aiškaus funkcijų paskirstymo ar jų tinkamo perdavimo, negali būti laiku išspręsti ir kuriamos regioninės atliekų tvarkymo sistemos paruošimo klausimai.

3. VILNIAUS APSKRITIES ATLIEKŲ TVARKYMO CENTRO VAIDMENS ANALIZĖ

Šios darbo dalies 3.1. ir 3.2. poskyriuose, analizuodami Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo centro (VAATC) kūrimo žingsnius, jam paskirtas savivaldybių funkcijas ir šiuo metu jo vykdomą veiklą, vertinsime VAATC vaidmenį regioninėje komunalinių atliekų tvarkymo sistemoje. Remsimės VAATC gauta dokumentacija, internetinių šaltinių bei interviu su UAB „VAATC“ projektų vadovu *M. Banaičiu* ir direktoriaus pavaduotoju plėtrai *J. Valiūnu* duomenimis (žr. 4 priedą). Paskutiniame poskyryje 3.3. pateiksime komunalinių atliekų tvarkyme dalyvaujančių institucijų (Aplinkos ministerijos, Vilniaus apskrities viršininko administracijos ir Vilniaus apskrities savivaldybių) ekspertų požiūrio į VAATC vaidmenį regioninėje sistemoje apklausos tyrimą.

3.1. Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo centro kūrimas ir jo vaidmens regioninėje komunalinių atliekų tvarkymo sistemoje formavimas

3.1.1. Vilniaus apskrities savivaldybių apsisprendimas kurti regioninę komunalinių atliekų tvarkymo sistemą

Anksčiau Vilniaus apskrityje atliekų tvarkymas buvo organizuojamas savivaldybių ir seniūnijų lygiu. Tačiau per paskutinį dešimtmetį įvyko svarbių pokyčių – Lietuvai, nusprendus tapti ES nare, teko savo įstatyminę bazę suderinti su ES baze. LR įstatymuose buvo pateikti aiškūs reikalavimai atliekų tvarkymui, kurių vietinės atliekų tvarkymo sistemos neatitiko, dėl to turėjo būti sukurta nauja sistema. Atskiros Vilniaus apskrities savivaldybės nebuvo pajėgios finansiškai išspręsti visų klausimų, susijusių su naujos sistemos kūrimu, be to, gąsdino naujų funkcijų atsiradimas bei užduočių sudėtingumas, todėl dar 2000 m. spalio mėnesį jos nusprendė kooperuotis ir kurti bendrą – ekonomiškai efektyvesnę - viso Vilniaus regiono atliekų tvarkymo sistemą bei pasirašė ketinimų protokolą dėl pasirengimo bendradarbiauti.⁴⁵ Vilniaus regiono atliekų tvarkymo sistema galėjo apimti ir mažiau savivaldybių, kadangi savivaldybių dalyvavimas regioniniame projekte yra jų pačių apsisprendimo reikalas, tačiau tuomet apsisprendė visos aštuonios Vilniaus apskrities savivaldybės, t.y. Vilniaus miesto savivaldybė, Elektrėnų savivaldybė, Šalčininkų, Širvintų, Švenčionių, Trakų, Ukmergės ir Vilniaus rajonų savivaldybės.

⁴⁵ Interviu su UAB „VAATC“ direktoriaus pavaduotoju plėtrai J. Valiūnu.

Kuriamos Vilniaus regiono komunalinių atliekų tvarkymo sistemos strateginės nuostatos:

- parengti aplinkos apsaugos požiūriu priimtina ir ekonomiškai efektyvią atliekų tvarkymo sistemą, atitinkančią nacionalinius ir ES reikalavimus;
- padidinti atliekų tvarkymo efektyvumą ir už prieinamą mokestį teikti atliekų tvarkymo paslaugas visiems gyventojams;
- įgyvendinti Valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano tikslus ir uždavinius.⁴⁶

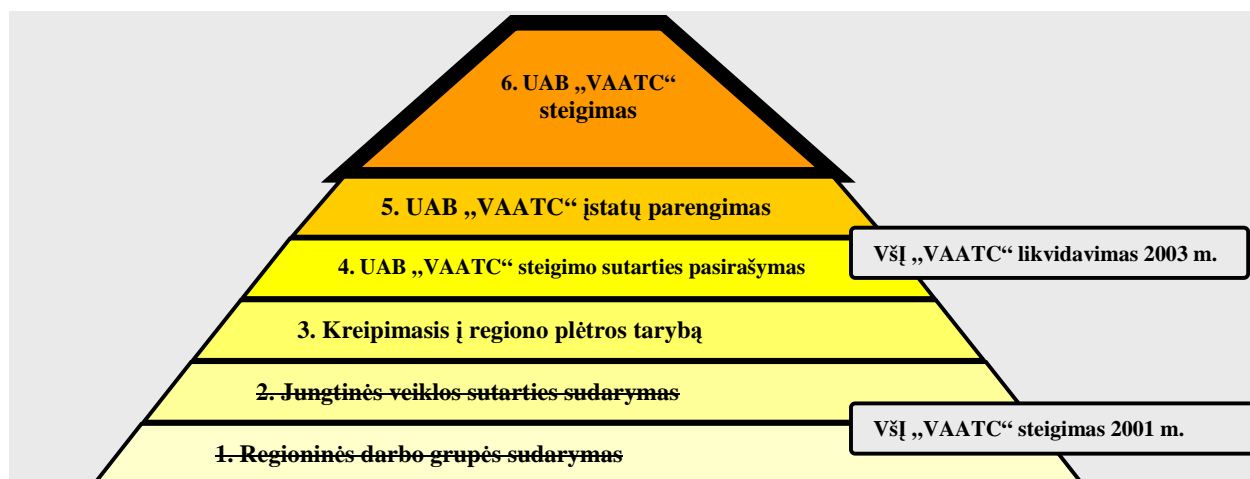
Minėta sistema kuriama, remiantis atliekų tvarkymo hierarchijos, „teršėjas moka“, „visų sąnaudų padengimo“, solidarumo, artimumo, pakankamumo ir gamintojų atsakomybės principais.⁴⁷

Vilniaus apskritis yra didžiausia Lietuvoje tiek pagal plotą (9731 km²), tiek pagal gyventojų skaičių (850 tūkst.), tad galima teigti, jog šis regionas, turintis didžiausią gyventojų skaičių Lietuvoje (žr. 1 priedą), taip pat „pagamina“ ir didžiausią kiekį atliekų, todėl ypatingai svarbu, kad naujai sukurta regioninė atliekų tvarkymo sistema šioje apskrityje veiktų efektyviai ir sklandžiai.

2000 m. Vilniaus regiono komunalinių atliekų sistemą kurti apsisprendė visos aštuonios Vilniaus apskrities savivaldybės. Siekiant įgyvendinti ES reikalavimus, bendra regioninė atliekų tvarkymo sistema yra pigiausia, todėl pagrindinis jų bendradarbiavimo motyvas – ekonominis.

3.1.2. Centro steigimo žingsniai ir teisinis statusas

Vilniaus apskrities savivaldybės, siekdamos sukurti regioninę atliekų tvarkymo sistemą ir steigdamos VAATC, pradžioje veikė ne tiksliai pagal DANCEE ataskaitoje rekomenduojamus žingsnelius (žr. 6 pav.), kuriuos aptarėme 2.2. poskyryje.

⁴⁶ Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo centras. Regioninio atliekų tvarkymo tikslai ir uždaviniai// <http://www.vaatc.lt/index.php?id=56>; prisijungimo laikas: 2007-07-11.

⁴⁷ Ten pat.

6 pav. UAB „VAATC“ kūrimo žingsniai

Kaip matome 6 paveiksle, pirmiausia nebuvo žengti itin svarbūs pirmieji du žingsniai. **Pirma** - nebuvo sudaryta regioninė darbo grupė, į kurią savivaldybių administracijos paskirtų savo atstovus (atliekų tvarkymo srityje dirbantį specialistą, ekonomistą ir tarybos narį), kurių pirmieji uždaviniai yra ne tik organizuoti regioninio atliekų tvarkymo plano ir galimybių studijos rengimą, bet ir aptarti svarbiausius klausimus, susijusius su būsimos regioninės organizacijos steigimu, teisiniu statusu, tikslais, uždaviniais ir jai skiriamomis funkcijomis. **Antra** – remiantis Vietos savivaldos įstatymu, nebuvo sudaryta savivaldybių jungtinės veiklos sutartis, kurioje savivaldybės įsipareigotų įgyvendinti bendrą regioninį atliekų tvarkymo projektą. Šios klaidos 2001 m. buvo padarytos dėl to, kad minėtų DANCEE rekomendacijų dar nebuvo - jos paruoštos tik 2002 m. vasario mėnesį, todėl savivaldybėms trūko metodinės medžiagos.⁴⁸

2001 m. Danijos aplinkos apsaugos agentūra, pasirengusi finansuoti Vilniaus regiono atliekų tvarkymo projekto Galimybių studijos rengimą, nustatė išankstinę sąlygą, kad konkursas šios studijos rengimui bus paskelbtas tik tada, kai regiono savivaldybės pradės oficialiai bendradarbiauti ir paskirs vietinį koordinatorių, atstovaujantį visų regiono savivaldybių interesus. Todėl siekiant sukurti Vilniaus regioninę atliekų tvarkymo sistemą bei įgyvendinti ISPA investicinį projektą, 2001m. gegužės 5 d. Vilniaus apskrities viršininko administracija bei apskrities savivaldybės nusprendė įsteigti viešąją įstaigą „Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo centras“. Joje pradėjo dirbti koordinatorius, atsakingas už bendradarbiavimą su konsultantais. VŠĮ buvo įsteigta, parengus steigimo sutarties, įstatų ir biudžeto projektus. Ši VŠĮ atliko koordinatoriaus funkcijas, vykdant Vilniaus regioninį atliekų tvarkymo projektą.

2001 m. spalio mėnesį Danijos aplinkos apsaugos agentūra (DEPA) per DANCEE fondą skyrė apie 1,5 mln. litų parengti „Vilniaus regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ projekto ISPA paraišką bei kitus reikalingus dokumentus. 2001 m. spalio 12 d. buvo pasirašyta sutartis su RAMBOLL (Danija) konsultacine kompanija, kuri kartu su vietiniais partneriais - UAB „Baltijos konsultacinė grupė“ ir VŠĮ „Aplinkos apsaugos politikos centras“ - parengė projekto Galimybių studiją, ISPA paraišką, atliko Poveikio aplinkai vertinimą savivaldybių pasiūlytoms regioninio sąvartyno vietoms (buvo nagrinėtos dvi vietos: Širvintų rajone ir Elektrėnų savivaldybėje) bei parengė pirmąjį Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo planą 2002-2006 m.

⁴⁸ Interviu su UAB „VAATC“ projektų vadovu M. Banaičiu.

2002 m. gegužės 30 d. vykusiam Aplinkos ministerijos Priežiūros komiteto posėdyje „Dėl Vilniaus regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimo projekto ISPA paraiškos svarstymo“ sprendimu Nr. 05-38 buvo pritarta ISPA paraiškai.

2002 m. gegužės mėnesį buvo kreiptasi į ir Vilniaus regiono plėtros tarybą dėl pritarimo projekto įgyvendinimui. Tokiu būdu **trečias** žingsnis pagal DANCEE projekto rekomendacijas buvo žengtas jau teisingai (žr. poskyrį 2.2.). 2002 m. gegužės 31 d. Vilniaus regiono plėtros tarybos sprendimo⁴⁹ Nr. 16 antru punktu buvo pritarta Vilniaus regiono atliekų tvarkymo sistemos įgyvendinimui, prieš tai išklašius VšĮ „VAATC“ vadovo J. Valiūno, Vilniaus regiono atliekų tvarkymo sistemos projekto vadovo J.G. Tesink, projekto priežiūros komiteto pirmininko ir Aplinkos ministerijos sekretoriaus E. Gustainio pranešimus. Minėtame sprendime pirmu punktu buvo taip pat patvirtintas Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo planas 2002-2006 m.,⁵⁰ o trečiu punktu patvirtinta naujo regioninio komunalinių atliekų sąvartyno vieta Kazokiškių kaime Elektrėnų savivaldybėje (sąvartyno sklypo detalusis planas buvo patvirtintas Elektrėnų savivaldybės tarybos 2002 m. balandžio 5 d. sprendimu⁵¹ Nr. 55).

2002 m. birželio mėnesį ISPA projekto paraiška, kuriai buvo pritarta visų projekte dalyvaujančių savivaldybių tarybose ir pasirašyta savivaldybių merų, buvo pateikta Europos Komisijos patvirtinimui. Tačiau netrukus paaiškėjo, jog VšĮ „VAATC“ teisinis statusas yra ISPA finansuojamo investicinio projekto efektyvaus įgyvendinimo trukdis, t.y. dar 2001 m. steigdamos minėtą regioninę organizaciją, savivaldybės dėl patirties ir metodinės medžiagos stokos klaidingai parinko jai teisinį statusą.⁵² Kaip jau analizavome šiame darbe (žr. poskyrį 2.1.), toks regioninės organizacijos statusas keblumų sukelia dėl nepakankamai detaliai ir aiškiai reglamentuojamo viešosios įstaigos valdymo, kontrolės, steigėjų turtinių santykių, lėšų disponavimo ir kt. Taigi buvo nuspręsta VšĮ „VAATC“ likviduoti, ir 2002 m. pabaigoje – 2003 m. pradžioje visos Vilniaus apskrities savivaldybių tarybos priėmė sprendimus dėl naujojo, jau UAB statusą turinčio VAATC steigimo bei paskyrė savo įgaliotus asmenis steigimo dokumentų (steigimo sutartis, įstatai, akcininkų sutartis) pasirašymui:

- 2002 m. spalio 24 d. Širvintų rajono savivaldybės tarybos sprendimas Nr. 90;
- 2002 m. lapkričio 6 d. Vilniaus miesto savivaldybės tarybos sprendimas Nr. 700;

⁴⁹ Vilniaus regiono plėtros tarybos 2002 m. gegužės 31 d. sprendimas Nr. 16 „Dėl Vilniaus regiono atliekų tvarkymo plano“// <http://www.apskritis.lt/index.php?1023320146>; prisijungimo laikas: 2007-10-15.

⁵⁰ Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo planas 2002-2006 m.// <http://www.vaatc.lt/index.php?id=53>; prisijungimo laikas: 2007-10-15.

⁵¹ Elektrėnų savivaldybės tarybos 2002 m. balandžio 5 d. sprendimas Nr. 55// <http://www.elektrenai.lt/index.php?2027709308>; prisijungimo laikas: 2007-10-15.

⁵² Interviu su UAB „VAATC“ projektų vadovu M. Banaičiu.

- 2002 m. lapkričio 27 d. Elektrėnų savivaldybės tarybos sprendimas Nr. 02.TS-239;
- 2002 m. lapkričio 29 d. Ukmergės rajono savivaldybės tarybos sprendimas Nr. 7-69;
- 2002 m. gruodžio 10 d. Šalčininkų rajono savivaldybės tarybos sprendimas Nr. 505;
- 2002 m. gruodžio 30 d. Švenčionių rajono savivaldybės tarybos sprendimas Nr. 84;
- 2003 m. sausio 30 d. Trakų rajono savivaldybės tarybos sprendimas Nr. S1-17;
- 2003 m. vasario 19 d. Vilniaus rajono savivaldybės tarybos sprendimas Nr. T3-39.

Tokiu būdu 2003 m. vasario 21 d. buvo žengtas **ketvirtas** žingsnis pagal DANCEE rekomendacijas (žr. 2.2. poskyrį) - aštuonių Vilniaus apskrities savivaldybių atstovai - Elektrėnų meras Kęstutis Vaitukaitis, Šalčininkų rajono meras Josifas Rybakas, Širvintų rajono meras Vytas Šimonėlis, Švenčionių rajono meras Vytautas Vygelis, Trakų rajono meras Edmundas Zenonas Malūkas, Ukmergės rajono mero pavaduotojas Leonardas Nugaras, Vilniaus miesto mero pirmasis pavaduotojas Algimantas Vakarinas ir Vilniaus rajono merė Leokadija Janušauskienė - pasirašė UAB „VAATC“ steigimo sutartį (žr. 9 priedą).

2003 m. kovo 26 d. įvyko savivaldybių įgaliotų asmenų posėdis, kurio metu buvo patvirtinti uždarnosios akcinės bendrovės įstatai ir išrinkta valdyba. Įstatuose buvo nurodytos veiklos sritys pagal Ekonominės veiklos rūšių klasifikatorių (EVRK), užtikrinančios steigiamos bendrovės atsakomybę už regioninės atliekų tvarkymo sistemos eksploatavimą, t.y.: nekilnojamojo turto (priklausančio nuosavybės ar kitomis teisėmis) operacijos (EVRK - 70.1); konsultacinė verslo ir valdymo veikla (EVRK – 74.14); aplinkos kontrolė, ekologinis monitoringas (EVRK – 74.30.10); aptarnavimo veikla bendrajam valdymui palaikyti (EVRK – 75.14); suaugusiųjų ir kitas, niekur nepriskirtas, švietimas (EVRK - 80.42); nuotekų ir atliekų šalinimo, sanitarinių sąlygų užtikrinimo ir panaši veikla (EVRK – 90.0); gamybos ir kitokių atliekų rinkimas, gabenimas ir apdorojimas (EVRK – 90.02.10).⁵³

Bendrovę steigiančios savivaldybės taip pat papildomai sudarė akcininkų sutartį (žr. 9 priedą), kurioje susitarė kooperuoti savo turta, darba, žinias, bendrai įdiegiant atliekų tvarkymo sistemą pagal Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo planą ir numatė kai kuriuos išipareigojimus, pavyzdžiui, dėl „visų sąnaudų padengimo“, solidarumo ir „teršėjas moka“ principų taikymo:

- akcininkai visą atliekų tvarkymo veiklą finansuoja iš lėšų, tiesiogiai ar netiesiogiai surenkamų už atliekų tvarkymo paslaugas, pagal visiems akcininkams administruojamose teritorijose gyventojams nustatytą vieningą atsiskaitymo už atliekų tvarkymo sistemą;

⁵³ Uždarnosios akcinės bendrovės „VAATC“ ĮSTATAI, 2003 m. kovo 26 d.

- užtikrina, kad įmokų už atliekų tvarkymą lėšos bus naudojamos tik atliekų tvarkymo sistemai finansuoti;

- įsipareigoja savo administracinėse teritorijose nustatyti vienodus regione, ekonomiškai pagrįstus užmokesčio už sutvarkytų atliekų kiekio vienetą tarifus (rinkliavas), kad surenkamos lėšos padengtų visas atliekų tvarkymo sistemos sąnaudas, tačiau paslaugų teikimas nevirstų pelno siekiančia veikla;

- susitaria balsuoti ir imtis kitų veiksmų, kurie yra jų galioje, kad mokesčiai už paslaugas nepriklausytų nuo vietovės, kurioje šios paslaugos teikiamos.⁵⁴

Taigi 2003 m. kovo 26 d. patvirtini įstatai ir įsteigta UAB „VAATC“, t.y. žengti paskutiniai - **penktas ir šeštasis** - žingsniai, kuriuos aptarėme šio darbo poskyryje 2.2.

2003 m. balandžio 18 d. Europos Komisija, atlikusi detalų paraiškos bei Poveikio aplinkai vertinimo ataskaitos vertinimą, pritarė projektui ir skyrė 10,5 mln. eurų paramą (bendra šio projekto įgyvendinimo vertė - 20,93 mln. eurų), o savo sprendimą patvirtino, pasirašydama Finansinį memorandumą Nr. 2002/LT/16/P/PE/012, kurį LR Finansų ministerija taip pat pasirašė.⁵⁵ Pagal finansinį memorandumą yra numatyta suteikti paramą regioninei infrastruktūrai sukurti (regioninis sąvartynas, atliekų priėmimo aikštelės, konteinerinės aikštelės), esamiems sąvartynams uždaryti bei susijusiems parengiamiesiems darbams atlikti (projektavimas, techninė parama). Projekto pradžia 2002 m., pabaiga – 2007 m. gruodžio 31 d. Projektą įgyvendina LR Aplinkos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūra kartu su galutiniu naudos gavėju VAATC (žr. 7 priedą).

2007 m. kovo 29 d., t.y. po keturių metų, buvo įvykdyta UAB „VAATC“ reorganizacija, prie jos jungimo būdu prijungiant UAB „Vilniaus sąvartynas“ ir UAB „VAATC“ perduodant visas reorganizuojamos bendrovės turtą, teises bei pareigas. Tokį pasiūlymą davė UAB „VAATC“ valdyba, o visos Vilniaus apskrities savivaldybės tam pritarė. 2007 m. kovo 29 d. UAB „VAATC“ visuotiniame akcininkų susirinkime⁵⁶ buvo patvirtintos „UAB VAATC ir UAB Vilniaus sąvartynas reorganizacijos sąlygos“. Jos buvo parengtos, remiantis principiniais reorganizacijos nuostatais, patvirtintais 2007 m. sausio 11 d. UAB „VAATC“ visuotiniame akcininkų susirinkime ir 2007 m. sausio 18 d. UAB „Vilniaus sąvartynas“ akcininkų susirinkime. Šiuo metu po reorganizavimo veiklą tęsiančios UAB „VAATC“ įstatinis kapitalas yra lygus reorganizuojamos ir reorganizavime dalyvaujančios bendrovių įstatinių kapitalų sumai. Pagal reorganizavimo sąlygas buvo pakeisti ir

⁵⁴ Uždarnosios akcinės bendrovės „VAATC“ AKCININKŲ SUTARTIS, 2003 m. kovo 26 d.

⁵⁵ Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo planas 2006-2016 m.// <http://www.apskritis.lt/index.php?-742804155>; prisijungimo laikas: 2007-08-20.

⁵⁶ UAB „VAATC“ visuotinio akcininkų susirinkimo 2007 m. kovo 29 d. sprendimas „Dėl UAB „VAATC“ ir UAB „Vilniaus sąvartynas“ reorganizacijos sąlygų patvirtinimo“.

UAB „VAATC“ įstatai,⁵⁷ kuriuose be kitų reikalingų pakeitimų keliais punktais buvo papildytos ir veiklos sritys pagal EVRK, t.y.: metalo atliekų ir laužo perdirbimas (EVRK – 37.10); ne metalo atliekų ir laužo perdirbimas (EVRK – 37.10); atliekų ir laužo didmeninė prekyba (EVRK – 351.57). Įstatai buvo pasirašyti 2007 m. gegužės 22 d. VAATC direktoriaus G. Čukausko, o 2007 m. gegužės 28 d. įregistruoti Juridinių asmenų registre kodu Nr. 181705485 (žr. 9 priedą).

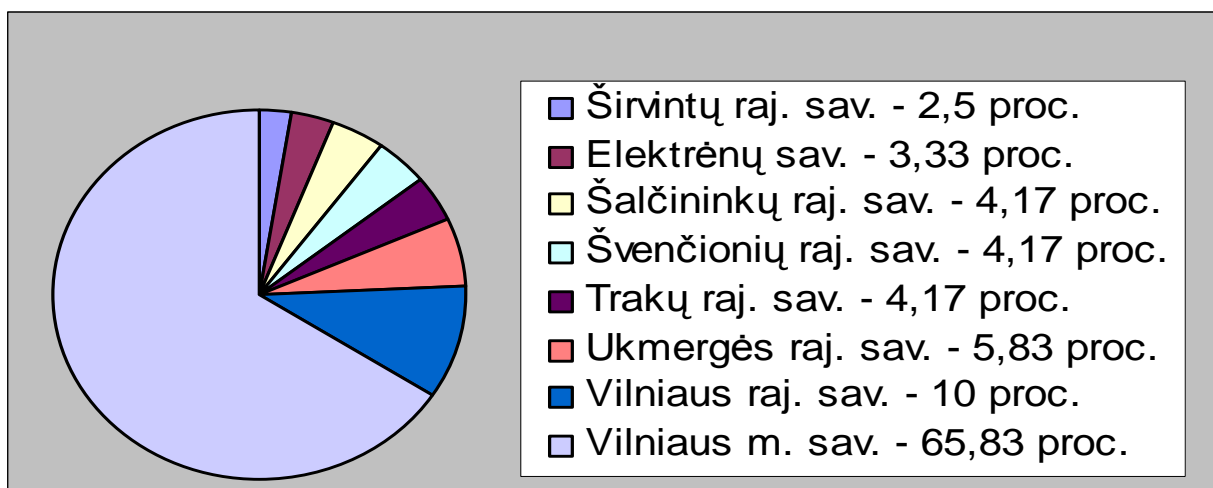
Vilniaus apskrities savivaldybės, siekdamos sukurti regioninę komunalinių atliekų tvarkymo sistemą ir steigdamos VAATC, veikė ne pagal DANCEE projekte rekomenduojamus žingsnelius - nebuvo žengti pirmieji du žingsniai: nesudaryta regioninė darbo grupė ir jungtinė veiklos sutartis. Dėl šios priežasties iš anksto nebuvo išanalizuotas tinkamiausias būsimos Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo centro teisinis statusas ir neapgalvota, kokios atliekų tvarkymo funkcijos jam bus skiriamos. Kiti žingsniai, taisant pradžioje padarytas klaidas, buvo žengti teisingai. Pagrindinė minėtų klaidų priežastis - tinkamos metodinės medžiagos nebuvimas, kadangi DANCEE projekto rekomendacijos buvo pateiktos tik 2002 m. vasario mėnesį, o Vilniaus apskrities savivaldybės apie bendrą regioninę sistemą pradėjo galvoti jau 2000 m., o 2001 m. įsteigė VšĮ „VAATC“.

3.1.3. Akcijos ir valdymo organų kompetencija sprendimų priėmimo kontekste

UAB „VAATC“ 100 proc. priklauso aštuonioms Vilniaus apskrities savivaldybėms – akcininkams. Steigiant bendrovę 2003 m., jos įstatinis kapitalas buvo 120 000 Lt, o akcijos paskirstytos proporcingai partnerių įnašams, atsižvelgiant į gyventojų skaičių, tenkantį kiekvieno akcininko administraciniam vienetui. 2003 m. steigimo sutartyje yra nurodyti tokie akcininkų piniginiai įnašai: Širvintų raj. sav. – 3 000 Lt, Elektrėnų sav. – 4 000 Lt, Šalčininkų raj. sav. – 5 000 Lt, Švenčionių raj. sav. – 5 000 Lt, Trakų raj. sav. – 5 000 Lt, Ukmergės raj. sav. – 7 000 Lt, Vilniaus raj. sav. – 12 000 Lt ir Vilniaus miesto sav. – 79 000 Lt.

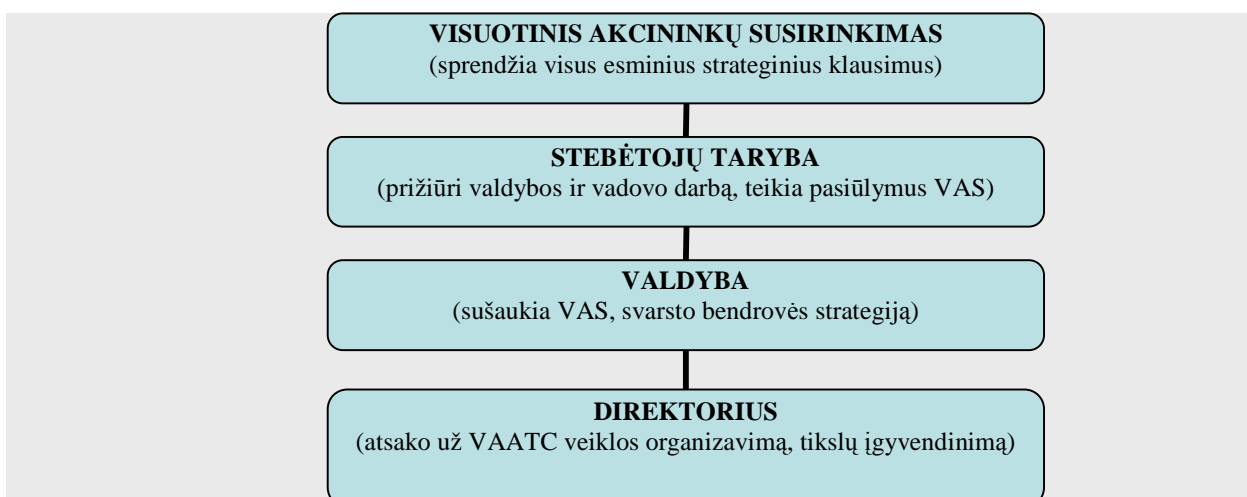
Po bendrovės reorganizavimo 2007 m., prijungiant UAB „Vilniaus sąvartynas“, jos įstatinis kapitalas išaugo iki 4 388 000 Lt. Įstatinis kapitalas yra padalintas į 438 800 paprastųjų vardinių 10 Lt nominalios vertės akcijų. Kiekviena akcija visuotiniuose akcininkų susirinkimuose suteikia po 1 balsą. Daugiausiai akcijų turi Vilniaus miesto savivaldybė - 65,83 proc. įstatinio kapitalo, kitos akcijos atitinkamai pasiskirsčiusios taip: Širvintų raj. sav. – 2,5 proc., Elektrėnų sav. – 3,33 proc., Šalčininkų raj. sav. – 4,17 proc., Švenčionių raj. sav. – 4,17 proc., Trakų raj. sav. – 4,17 proc., Ukmergės raj. sav. – 5,83 proc., Vilniaus raj. sav. – 10 proc. įstatinio kapitalo (žr. 7 pav.).

⁵⁷ Uždarosios akcinės bendrovės „VAATC“ ĮSTATAI, 2007 m. gegužės 22 d.

7 pav. UAB „VAATC“ akcijų pasiskirstymas

Bendrovės organai yra: visuotinis akcininkų susirinkimas, stebėtojų taryba, valdyba ir bendrovės vadovas (žr. 8 pav.).

8 pav. UAB „VAATC“ valdymo struktūra

Visuotinis akcininkų susirinkimas (VAS) sprendžia visus esminius strateginius klausimus, tarp jų ir savivaldybių funkcijų skyrimą VAATC. Jis turi teisę keisti bendrovės įstatus, rinkti ir atšaukti stebėtojų tarybos narius, nustatyti akcijų vertę ir skaičių, keisti įstatinį kapitalą, pertvarkyti, restruktūrizuoti ar likviduoti bendrovę bei spręsti kitus klausimus, jei jie nėra priskirti kitų bendrovės organų kompetencijai ir jei pagal esmę tai nėra valdymo organų funkcijos. VAS neturi teisės pavesti kitiems bendrovės valdymo organams spręsti jo kompetencijai priskirtų klausimų.⁵⁸

⁵⁸ Uždarnosios akcinės bendrovės „VAATC“ ĮSTATAI, 2007 m. gegužės 22 d.

VAS sušaukimo iniciatyvos teisę turi stebėtojų taryba, valdyba bei akcininkai, turintys ne mažiau kaip 1/10 visų balsų. VAS sušaukiamas valdybos sprendimu, o tam tikrais atvejais (pvz., kai nustatytu terminu valdyba nesusaukia susirinkimo) – bendrovės vadovo sprendimu. VAS sušaukimo iniciatoriai pateikia paraišką valdybai, kurioje nurodo susirinkimo sušaukimo priežastis ir tikslus, pateikia pasiūlymus dėl darbotvarkės, datos, vietos bei siūlomų sprendimų projektų. Susirinkimas sušaukiamas ne vėliau kaip per 40 dienų nuo paraiškos pateikimo, tačiau jei paraiška neatitinka minėtų reikalavimų, VAS sušaukti neprivaloma. Valdyba rengia VAS darbotvarkę, kuri kartu su pranešimu apie VAS pateikiama visiems akcininkams ne vėliau, kaip likus 30 dienų iki VAS dienos. Savivaldybės iki susirinkimo Tarybose priima sprendimus VAS darbotvarkėje numatytais klausimais ir įgalioja konkretų asmenį iš savivaldybės VAS balsuoti „už“, „prieš“ arba „susilaikant“.

Visuotinis akcininkų susirinkimas gali priimti sprendimus ir laikomas įvykusi tik tada, kai jame dalyvauja akcininkai, kuriems priklausančios akcijos suteikia daugiau kaip 1/2 visų balsų. Dalis VAS sprendimų yra priimami kvalifikuota 2/3 balsų dauguma (pvz., dėl bendrovės pertvarkymo ir restruktūrizavimo ir kt.), kita dalis sprendimų - kvalifikuota 3/4 balsų dauguma (pvz., dėl bendrovės reorganizavimo, pelno paskirstymo, rezervų sudarymo ir kt.), ir dar kita dalis – kvalifikuota 8/9 dalyvaujančių akcininkų balsų dauguma (pvz., dėl bendrovės įstatų pakeitimo, įstatinio kapitalo keitimo ir kt.). Jei kvorumo⁵⁹ nėra, tuomet VAS neįvyksta, o praėjus ne mažiau kaip 5 dienoms, bet ne daugiau kaip 30 dienų nuo neįvykusio susirinkimo, šaukiamas pakartotinis VAS, kuriame galioja tik neįvykusio susirinkimo darbotvarkė. Tuomet konkretus sprendimas laikomas priimtu, kai už jį gaunama daugiau akcininkų balsų negu prieš tai.

Stebėtojų taryba (ST) yra kolegialus bendrovės veiklos priežiūros organas, kuriam vadovauja stebėtojų tarybos pirmininkas, išrinktas iš stebėtojų tarybos narių. ST susideda iš 14 narių, kuriuos 4 metams renka bendrovės visuotinis akcininkų susirinkimas, ST narių kadencijų skaičius neribojamas. ST nariu negali būti šios bendrovės vadovas ar valdybos narys. Stebėtojų tarybos funkcijos: rinkti ar atšaukti valdybos narius, prižiūrėti valdybos ir vadovo veiklą, pateikti VAS atsiliepimus ir pasiūlymus dėl bendrovės veiklos strategijos, valdybos ir vadovo veiklos, teikti siūlymus valdybai ir vadovui atšaukti jų sprendimus, kurie prieštarauja įstatymams ar kitiems teisiniams dokumentams. ST neturi teisės savo funkcijų pavesti kitiems bendrovės organams. ST posėdžius šaukia ST pirmininkas arba ne mažiau kaip 1/3 stebėtojų tarybos sprendimas. ST gali priimti sprendimus ir jos posėdis laikomas įvykusi, kai jame dalyvauja daugiau kaip 1/2 stebėtojų

⁵⁹ Susirinkime dalyvaujantiems akcininkams priklausančių akcijų dauguma, kuri yra būtina, kad susirinkimas būtų laikomas įvykusi.

tarybos narių. Sprendimai priimami paprasta balsų dauguma.⁶⁰ Dabartinė stebėtojų taryba (7 atstovai iš Vilniaus m. savivaldybės, o iš kitų savivaldybių - po 1 atstovą) yra patvirtinta 2007 m. rugpjūčio 2 d. visuotiniame akcininkų susirinkime.

Valdyba yra kolegialus bendrovės valdymo organas, kuriam vadovauja iš valdybos narių išrinktas valdybos pirmininkas. Valdyba susideda iš 14 narių, kuriuos 4 metams renka stebėtojų taryba, jų kadencijų skaičius neribojamas. Bendrovės akcininkų sutartyje buvo numatyta, kad Vilniaus miesto savivaldybė turi teisę siūlyti ir turėti išrinktus jos siūlomus 7 valdybos narius, o kiekvienas likęs akcininkas turi teisę siūlyti ir turėti išrinktą jų siūlomą 1 valdybos narį.⁶¹ Valdybos nariu negali būti bendrovės stebėtojų tarybos narys. Valdyba yra atsakinga už VAS sušaukimą, ji taip pat svarsto ir tvirtina bendrovės veiklos strategiją, valdymo struktūrą, pareigybes, renka ar atšaukia vadovą, nustato informaciją, kuri laikoma komercine paslaptimi, priima sprendimus dėl filialų steigimo, ilgalaikio turto ir dėl kitų bendrovės įstatuose ar VAS sprendimuose numatytų klausimų, be to, analizuoja ir vertina vadovo pateiktą medžiagą apie bendrovės veiklos strategijos įgyvendinimą, veiklos organizavimą, sandorius, finansinę būklę, ūkinės veiklos rezultatus. Valdybos posėdžio sušaukimo teisę turi kiekvienas valdybos narys.

Valdyba gali priimti sprendimus ir pats posėdis laikomas įvykusi, kai jame dalyvauja daugiau kaip 2/3 narių. Sprendimai priimami paprasta balsų dauguma. Dabartinė valdyba (7 atstovai iš Vilniaus miesto savivaldybės, o iš likusių savivaldybių po 1 atstovą) yra patvirtinta 2007 m. rugsėjo 11 d. vykusiame stebėtojų tarybos susirinkime.

Bendrovės vadovą renka ar atšaukia valdyba. Jis atsako už bendrovės veiklos organizavimą ir jos tikslų įgyvendinimą, informacijos ir dokumentų pateikimą visuotiniam akcininkų susirinkimui, valdybai, akcininkams bei kitas bendrovės įstatuose⁶² numatytas užduotis. Šiuo metu UAB „VAATC“ direktorius yra Gintaras Čukauskas.

Visus esminius strateginius klausimus, tarp kurių yra ir savivaldybių funkcijų skyrimas VAATC, sprendžia visuotinis akcininkų susirinkimas, kuris sušaukiamas valdybos sprendimu. VAS sprendimai gali būti priimami, kai VAS dalyvauja akcininkai, kuriems priklausančios akcijos suteikia daugiau kaip 1/2 visų balsų. Dalis sprendimų, tarp jų ir funkcijų perdavimas VAATC, yra priimami 2/3 kvalifikuota dalyvaujančių akcininkų balsų dauguma, kita dalis - 3/4 arba 8/9 kvalifikuota balsų dauguma. Kiekviena akcija susirinkimuose suteikia po 1 balsą. Bendrovės akcijos savivaldybėms priklauso proporcingai pagal gyventojų skaičių: 65,83 proc. Vilniaus miesto, 10

⁶⁰ Sprendimas laikomas priimtu, kai už jį gauta daugiau balsų „už“ nei „prieš“, o balsavimas „susilaikant“ sprendimų priėmimui įtakos neturi.

⁶¹ Uždarnosios akcinės bendrovės „VAATC“ AKCININKŲ SUTARTIS, 2003 m. kovo 26 d.

⁶² Uždarnosios akcinės bendrovės „VAATC“ ĮSTATAI, 2007 m. gegužės 22 d.

proc. Vilniaus raj. savivaldybei, o likusios – Elektrėnų savivaldybei ir Trakų, Šalčininkų, Švenčionių, Širvintų, Ukmergės rajonų savivaldybėms.

Valdybos ir stebėtojų tarybos sprendimai priimami paprasta balsų dauguma, kai valdybos posėdyje dalyvauja daugiau kaip 2/3 narių, o ST posėdyje – daugiau kaip 1/2 narių. Iš 14 valdybos ir 14 ST narių po 7 yra Vilniaus savivaldybės atstovai.

Darome išvadą, kad Vilniaus m. savivaldybė turi didžiausią sprendžiamąjį balsą ir VAS, ir valdyboje, ir ST, tad sprendimai gali būti priimami, neatsižvelgiant į mažų savivaldybių interesus.

3.1.4. Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo centrui savivaldybių skirtos funkcijos

3.1.4.1. Steigiant bendrovę paskirtos funkcijos

Steigiant UAB „Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo centras“, pagrindiniai dokumentai, kuriuose minimos savivaldybių jai skiriamos funkcijos, yra akcininkų sutartis ir įstatai (jungtinė sutartis, kaip jau minėjome 3.1.2. poskyryje, nebuvo sudaryta).

Remiantis akcininkų sutartimi, savivaldybės suteikė bendrovei teisę organizuoti visų buitinių, komunalinių, gamybinių ir kitų atliekų tvarkymą akcininkų administruojamose teritorijose tiek, kiek akcininkai sutinka suteikti tokias teises.⁶³

Remiantis UAB „VAATC“ įstatais, bendrovė turi siekti šių tikslų:

- sukurti ir įdiegti Vilniaus apskrities regioninę atliekų tvarkymo sistemą bei užtikrinti, kad ši sistema veiktų nuolat, ja galėtų naudotis akcininkų administruojamų teritorijų gyventojai;
- tenkinti viešuosius interesus atliekų tvarkymo srityje;
- siekti, kad atliekų tvarkymo paslaugų teikimas nevirstų pelno siekiančia veikla.⁶⁴

Kaip matome, Vilniaus apskrities savivaldybės, steigdamos UAB „VAATC“, paskyrė jai tik pagrindinę funkciją - sukurti ir įdiegti regioninę komunalinių atliekų tvarkymo sistemą. Bendrovės atsakomybė, susijusi su minėtos funkcijos įgyvendinimu, yra apibrėžta Europos Komisijos ir LR Vyriausybės 2003 m. balandžio 18 d. pasirašytame Finansiniame memorandume „Vilniaus regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ (Nr. 2002/LT/16/P/PE/012).⁶⁵ Pagal šį memorandumą centrui yra numatyta atlikti šiuos darbus: įrengti ES reikalavimus atitinkantį regioninį sąvartyną

⁶³ Uždarosios akcinės bendrovės „VAATC“ AKCININKŲ SUTARTIS, 2003 m. kovo 26 d.

⁶⁴ Uždarosios akcinės bendrovės „VAATC“ ĮSTATAI, 2007 m. gegužės 22 d.

⁶⁵ Finansinis memorandumas tarp Europos komisijos ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės „Vilniaus regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“. 2003, Nr. 2002/LT/16/P/PE/012.

Kazokiškėse, 100 konteinerinių aikštelių bei 13 atliekų priėmimo aikštelių, o visus keliančius grėsmę aplinkai senus sąvartynus (Kariotiškių sąvartynas, 13 vidutinių sąvartynų ir 110 mažų sąvartynų) uždaryti ir sutvarkyti.

Tačiau svarbu pabrėžti, kad regioninės komunalinių atliekų tvarkymo sistemos sukūrimui ir veikimui nepakanka vien suprojektuoti ir sukurti regioninę atliekų tvarkymo infrastruktūrą. Turi būti įvykdytos ir kitos sąlygos, kurias aptarėme 2.3.1. poskyryje, todėl savivaldybės turi apsispręsti:

- Kas teiks atliekų tvarkymo (surinkimas, rūšiavimas, vežimas) paslaugas: VAATC ar operatoriai? Jei operatoriai, tai kas parinks įmones ir sudarys su jomis sutartis: VAATC ar savivaldybės?

- Kas vykdys regioninio sąvartyno operatoriaus funkciją ir prižiūrės jį po uždarymo: VAATC ar operatorius? Jei operatorius, tai kas parinks įmonę ir sudarys su ja sutartį: VAATC ar savivaldybės?

- Kas atliks atliekų tvarkymo veiklos priežiūrą ir kontrolę: VAATC ar savivaldybės?

- Kas rengs savivaldybių atliekų tvarkymo planus ir taisyklės: VAATC ar savivaldybės?

- Kas apskaičiuos mokesčio už atliekų tvarkymą dydį (prieš tai pasirinkus rinkliavą arba tarifą): VAATC ar savivaldybės? Be to, kas surinks ir paskirstys mokesčius: VAATC ar savivaldybės?

- Kas informuos visuomenę, kaups informaciją apie regiono atliekas: VAATC ar savivaldybės?

Vilniaus apskrities savivaldybės, steigdamos VAATC, nebuvo nustačiusios, kas vykdys minėtas funkcijas. Pagal DANCEE ataskaitos⁶⁶ rekomendacijas, su regioninės darbo grupės pagalba jos tai turėjo būti nusprendusios dar regioninio atliekų tvarkymo projekto ar regioninio atliekų tvarkymo plano rengimo stadijoje. Bet kaip išsiaiškinome 3.1.2. poskyryje, tokia darbo grupė iš viso nebuvo sudaryta.

3.1.4.2. Funkcijų skyrimas po bendrovės įsteigimo

Po bendrovės įsteigimo funkcijų delegavimo VAATC klausimai gali būti sprendžiami, tik priimant atskirus sprendimus visuotiniame akcininkų susirinkime arba keičiant UAB „VAATC“ įstatus (nustatant privalomasias užduotis).

Kadangi Vilniaus apskrities savivaldybės net iki 2006 m. dar nebuvo nusprendusios, kokias funkcijas skirs regioniniam atliekų tvarkymo centrui, o kokias vykdys pačios, atnaujintame Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo plane 2006-2016 m.⁶⁷ (planas parengtas, vykdant projektą „Techninė

⁶⁶ DANCEE Lietuvos savivaldybių bendradarbiavimas atliekų tvarkymo srityje. - Vilnius: Aplinkos ministerija, 2002.

⁶⁷ Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo planas 2006-2016 m.// <http://www.apskritis.lt/index.php?-742804155>; prisijungimo laikas: 2007-08-20.

pagalba VAATC“, vykdytojas – konsultacinė bendrovė „Fichtner“, naudos gavėjas – VAATC, plačiau apie projektą kalbėsime 3.2.2. poskyryje) savivaldybėms buvo nustatytos kelios specialios užduotys, susijusios su funkcijų pasiskirstymu, t.y.:

- Užduotyje Nr. 1 savivaldybėms yra nurodyta apsispręsti, kas vykdys atliekų tvarkymo ir šalinimo funkcijas, bei pateikti keli galimi variantai dėl funkcijų paskirstymo:
 - dėl regioninio sąvartyno eksploatacijos: arba VAATC skelbia privataus operatoriaus konkursą, arba VAATC pats eksploatuoja sąvartyną;
 - dėl APA eksploatacijos: arba VAATC eksploatuoja APA, arba savivaldybės skelbia privačių operatorių konkursą ar deleguoja eksploataavimo paslaugas savivaldybės įmonėms;
 - dėl KA eksploatacijos: savivaldybės skelbia privačių operatorių konkursą arba deleguoja eksploataavimo paslaugas savivaldybės įmonėms.
- Užduotyje Nr. 5 savivaldybėms yra nurodyta susitarti dėl tam tikrų administravimo funkcijų perdavimo VAATC ir sukonkretinama, kad savivaldybės gali deleguoti VAATC:
 - savivaldybės atliekų tvarkymo taisyklių, planų ir mokesčio nuostatų projektų rengimą;
 - konkursinės dokumentacijos parengimą viešosios komunalinių atliekų paslaugos teikimui (įskaitant sutartis su atliekų tvarkytojais) ir konkursų pravedimą;
 - mokesčio administravimą;
 - visuomenės informavimą ir švietimą (regioniniu lygmeniu).
- Užduotyje Nr. 7 savivaldybėms yra nurodyta įgyvendinti principą „teršėjas moka“ ir patariama įdiegti vietinę rinkliavą, kurios dydį galėtų apskaičiuoti VAATC, taikydamas solidarumo ir „visų sąnaudų padengimo“ principą.
- Užduotyje Nr. 12 savivaldybėms visuomenės informavimo kampaniją rekomenduojama vykdyti atskirai savo teritorijoje, derinant grafiką su infrastruktūros objektų įrengimo grafiku. Kadangi „Techninės pagalbos VAATC“ projekto rėmuose buvo parengtos „Visuomenės informavimo kampanijos gairės“, kuriose yra išsamiai aprašyti tokių kampanijų organizavimo ir įgyvendinimo aspektai, VAATC galėtų teikti tik metodinę medžiagą.

Deja, iki šiol Vilniaus regiono savivaldybės dėl daugybės minėtų funkcijų vykdymo yra apsisprendusios tik dėl komunalinių atliekų šalinimo regioniniame sąvartyne ir regioninio sąvartyno priežiūros po jo uždarymo⁶⁸ (žr. 1 lentelę). Šią užduotį jos delegavo vykdyti VAATC, tampant sąvartyno operatoriumi. Minėtas sprendimas buvo priimtas 2007 m. kovo 29 d. visuotiniame

⁶⁸ Interviu su UAB „VAATC“ projektų vadovu M. Banaičiu.

akcininkų susirinkime. Kaip jau minėjome, tam tikslui buvo įvykdyta įmonių UAB „VAATC“ ir UAB „Vilniaus sąvartynas“ reorganizacija,⁶⁹ po kurios centras perėmė ir visą UAB „Vilniaus sąvartynas“ turėtą techniką, kuri bus reikalinga regioninio sąvartyno eksploatavimui ir kuri šiuo metu yra naudojama atliekų šalinimui Kariotiškių sąvartyne, kuris turės būti uždarytas.

1 lentelė. Atliekų tvarkymo funkcijų skyrimo VAATC apžvalga

FUNKCIJA / UŽDUOTIS	VYKDYTOJAS	DOKUMENTAS
1. Regioninės komunalinių atliekų tvarkymo sistemos infrastruktūros sukūrimas		
Infrastruktūros projektavimas, statyba ir senų sąvartynų uždarymas	VAATC	UAB „VAATC“ ĮSTATAI, 2003-03-26
2. Atliekų tvarkymo veikla		
Atliekų surinkimas, rūšiavimas, transportavimas	Nenuspręsta	-
Atliekų tvarkymo organizavimas (konkursai, dokumentacija, sutarčių sudarymas su operatoriais)	Nenuspręsta	-
3. Atliekų tvarkymo veiklos priežiūra ir kontrolė		
Atliekų tvarkymo veiklos priežiūra, kontrolė	Nenuspręsta	-
4. Atliekų šalinimas regioniniame sąvartyne ir jo priežiūra po uždarymo		
Sąvartyno operatorius ir jo prižiūrėtojas po uždarymo	VAATC	UAB „VAATC“ VAS sprendimas, 2007-03-29
5. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos reglamentavimas ir planavimas		
Savivaldybių atliekų tvarkymo taisyklių rengimas	Nenuspręsta	-
Savivaldybių atliekų tvarkymo planų rengimas	Nenuspręsta	-
6. Komunalinių atliekų tvarkymo įmokos (tarifas arba rinkliava) klausimai		
Tarifo ar rinkliavos nustatymas ir apskaičiavimas	Nenuspręsta	-
Įmokos surinkimas ir paskirstymas	Nenuspręsta	-
7. Visuomenės švietimas ir duomenų apie regiono komunalinių atliekų tvarkymą kaupimas		
Švietimas	Nenuspręsta	-
Duomenų apie regiono sistemą kaupimas	Nenuspręsta	-

⁶⁹ UAB „VAATC“ visuotinio akcininkų susirinkimo 2007 m. kovo 29 d. sprendimas „Dėl UAB „VAATC“ ir UAB „Vilniaus sąvartynas“ reorganizacijos sąlygų patvirtinimo“.

Kaip matome 1 lentelėje, dėl kitų funkcijų vykdymo savivaldybių sprendimų iki šiol nėra, todėl neaišku, kas vykdys komunalinių atliekų surinkimą, rūšiavimą, transportavimą, kas skelbs konkursus atliekų tvarkymui, kas vykdys atliekų tvarkymo veiklos priežiūrą ir kontrolę, koks būdas bus taikomas atsiskaitymams už atliekų tvarkymą (rinkliava ar tarifas), koks bus mokesčio dydis, kas jį nustatys, kas jį rinks ir administruos, taip pat neaišku, kas vykdys savivaldybių planų ir taisyklių rengimą, visuomenės informavimo kampaniją ir duomenų apie atliekas rinkimą.

Be aiškaus minėtų funkcijų paskirstymo ar tinkamo jų perdavimo, negali būti laiku išspręsti VAATC pasiruošimo veiklai ir kuriamos atliekų tvarkymo sistemos organizavimo klausimai.

Vilniaus apskrities savivaldybės UAB „VAATC“ steigimo dokumentuose pavedė jai pagrindinę funkciją - sukurti ir įdiegti regioninę komunalinių atliekų tvarkymo sistemą, įrengiant regioninę infrastruktūrą ir uždarant senus sąvartynus, tačiau dėl kitų funkcijų paskyrimo, kurių vykdymas yra būtinas sistemos funkcionavimui, neapsisprendė. Šiuo metu savivaldybės yra priėmusios sprendimus tik dėl vieno dalyko - VAATC eksploatuos regioninę sąvartyną ir prižiūrės jį po uždarymo. Kas vykdys kitas užduotis, iki šiol neaišku.

VAATC, nežinodamas, kokias papildomas užduotis jam reikės vykdyti, ne tik negali identifikuoti savo vaidmens atliekų tvarkymo procese, bet ir nustatyti darbuotojų skaičiaus, jų paruošti, taip pat negali nustatyti lėšų ir materialinių išteklių poreikio.

Savivaldybėms nesusitarus dėl minėtų funkcijų paskirstymo bei dėl rinkliavos ar tarifo taikymo, atsiranda rizika, kad regioninė komunalinių atliekų tvarkymo sistema, nors ir įvykdžius techninius statybos projektus, nepradės funkcionuoti.

3.2. Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo centro veiklos apžvalga

3.2.1. Bendrovės tikslai ir uždaviniai

UAB „VAATC“ **pagrindinis tikslas** – atstovauti Vilniaus apskrities savivaldybių interesus, įdiegiant regioninę atliekų tvarkymo sistemą bei įgyvendinant regioninę investicinę programą.⁷⁰

Remiantis tuo, kad RATC gali vykdyti tik tokią veiklą, kurią numato savivaldybės, šiuo metu VAATC savo **uždavinius** apibrėžia taip:

1. Investicinio projekto „Vilniaus regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ įgyvendinimas.

⁷⁰ Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo centras. Bendra informacija// http://www.vaatc.lt/apie_mus/; prisijungimo laikas: 2007-10-10.

2. Projekto metu sukurto turto valdymas (Kazokiškių regioninio sąvartyno, atliekų priėmimo aikštelių, konteinerių aikštelių).
3. Regioninio sąvartyno Kazokiškėse eksploatavimas ir jo priežiūra po uždarymo.
4. Pagalbos teikimas Vilniaus apskrities viršininko administracijai ir Regioninės plėtros tarybai, rengiant regioninį atliekų tvarkymo planą.
5. Pagalbos teikimas Vilniaus apskrities savivaldybėms, organizuojant jų komunalinių atliekų tvarkymo sistemas.⁷¹

UAB „VAATC“ atsakomybė, susijusi su investicinio projekto „Vilniaus regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ (Nr. 2002/LT/16/P/PE/012) įgyvendinimu, yra apibrėžta ne tik jau minėtame EK ir LR Vyriausybės pasirašytame Finansiniame memorandume (žr. 7 priedą), bet ir UAB „VAATC“ ir Aplinkos projektų valdymo agentūros 2004 m. lapkričio 9 d. pasirašytoje sutartyje „Dėl ISPA/Sanglaudos programos projekto įgyvendinimo“.⁷² Pagal šią sutartį APVA deleguoja dalį savo funkcijų UAB „VAATC“ kaip galutiniam naudos gavėjui ir projekto įgyvendinimo padaliniui, t.y. VAATC privalo:

- remti darbų ir konsultavimo paslaugų konkursinės dokumentacijos rengimą;
- dalyvauti, vertinant darbų ir konsultavimo paslaugų sutartis;
- skatinti sutarčių pasirašymą;
- prižiūrėti darbų pažangą;
- sudaryti ir tvirtinti darbų priėmimo-perdavimo aktus;
- tvirtinti konsultantų ir rangovų ataskaitas ir sąskaitas;
- prižiūrėti lėšų pakankamumą;
- skatinti paskolos sutarčių sudarymą;
- teikti ataskaitas Aplinkos projektų valdymo agentūrai.

3.2.2. Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo centro vykdomų darbų analizė

Toliau analizuosime šiuo metu VAATC vykdomą veiklą, susijusią su ISPA projekto įgyvendinimu. Kaip jau minėjome, VAATC uždavinys ISPA projekto rėmuose yra užtikrinti regioninės atliekų tvarkymo infrastruktūros objektų įrengimą bei esamų netinkamų sąvartynų uždarymą, t.y.:

⁷¹ Interviu su UAB „VAATC“ direktoriaus pavaduotoju plėtrai J. Valiūnu.

⁷² UAB „VAATC“ ir Aplinkos projektų valdymo agentūros sutartis „Dėl ISPA/Sanglaudos programos projekto įgyvendinimo“, 2004 m. lapkričio 9 d.

- naujojo regioninio Kazokiškių sąvartyno statyba;
- 13 atliekų priėmimo aikštelių (APA) įrengimas;
- 100 konteinerių aikštelių (KA) įrengimas;
- Kariotiškių sąvartyno uždarymas;
- 13 savivaldybių (rajoninių) sąvartynų uždarymas;
- 110 mažų sąvartynų, esančių kaimo vietovėse, uždarymas.

Trumpas išvardintų regioninės atliekų tvarkymo infrastruktūros objektų bei esamų sąvartynų uždarymo darbų aprašymas yra pateikiamas 8 priede. Pagal ISPA finansavimo memorandumą, bendra projekto vertė yra 20,93 mln. eurų. Maksimali ES parama projektui sudaro 50 proc. (10,465 mln. eurų) visų išlaidų, likusi išlaidų dalis bus padengta iš nacionalinių šaltinių: 14 proc. valstybės biudžeto dotacija, 36 proc. (7,58 mln. eurų) – komercinių bankų paskola. Projektui įgyvendinti VAATC yra teikiama parama, vykdant tris papildomus projektus:

- **„Vilniaus apskrities regioninės atliekų tvarkymo sistemos plėtojimas. Projekto ir konkursinės dokumentacijos parengimas”** (EUROPEAID/114552/D/SV/LT).⁷³

Projektas vykdomas pagal 2003 m. gruodžio 22 d. Haskoning Nederland BV, APVA ir UAB „VAATC” sudarytą sutartį. Projekto trukmė 2004 - 2005 m. 2004 m. gruodžio mėn. sutartis pratęsta dar 6 mėnesiams iki 2005 m. liepos 19 d. Išlaidos finansuojamos ISPA programos lėšomis. Pagrindinės projekto veiklos:

- projektinės dokumentacijos parengimas: naujo regioninio sąvartyno įrengimui, KA aikštelių įrengimui, mažų sąvartynų uždarymui (projektų dokumentacijos APA įrengimui, vidutinių sąvartynų bei Kariotiškių sąvartyno uždarymui nespėta parengti, pasibaigus sutarties terminui, todėl nutarta, kad VAATC savo jėgomis paruoš dokumentaciją konkursui, kurio nugalėtojas bus atsakingas ir už objekto projektavimą, ir už statybos darbus⁷⁴);

- konkursinės dokumentacijos parengimas ir pagalba, rengiant konkursus.

- **„Techninė pagalba Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo centrui”** (EuropeAid/116668/D/SV/LT).⁷⁵

Projektas vykdomas pagal konsultacinės bendrovės Fichtner GmbH&Co.KG, APVA ir UAB „VAATC“ sudarytą sutartį. Projekto pradžia 2004 m. liepos mėn. – pabaiga 2006 m. liepos mėn., išlaidos finansuojamos ISPA programos lėšomis. Pagrindinės projekto veiklos:

⁷³ Projektavimo paslaugų sutartis „Vilniaus apskrities regioninės atliekų tvarkymo sistemos plėtojimas. Projekto ir konkursinės dokumentacijos parengimas” EUROPEAID/114552/D/SV/LT, 2003 m. gruodžio 22 d.

⁷⁴ Interviu su UAB „VAATC“ projektų vadovu M. Banaičiu.

⁷⁵ Techninės pagalbos paslaugų sutartis „Techninė pagalba Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo centrui” EuropeAid/116668/D/SV/LT, 2004 m. liepos 1 d.

- pagalba UAB „VAATC“: vykdant projekto ir regioninės atliekų tvarkymo sistemos įgyvendinimą, sprendžiant kasdienės veiklos klausimus, vertinant dokumentus, parengtus vykdant kitus UAB „VAATC“ projektus, įvertinant apmokėjimų sistemas už atliekų tvarkymą, vykdant regiono atliekų tvarkytojų parinkimo konkursus, vykdant visuomenės informavimo kampanijas, rengiant paskolos konkursui būtiną dokumentaciją;

- reikalingos dokumentacijos parengimas (pagal galiojančią LR įstatyminę bazę), kuri leistų UAB „VAATC“ pradėti veiklą kaip regioniniam atliekų tvarkytojui arba regioniniam atliekų tvarkymo sistemos organizatoriui. Jau yra parengta: Kazokiškių sąvartyno atliekų šalinimo techninis reglamentas, Procedūrų vadovas, Verslo/plėtos, Atliekų tvarkymo veiklos Kazokiškių nutraukimo planas, Avarijų Kazokiškių komunalinių atliekų sąvartyne likvidavimo planas, Atliekų priėmimo aikštelių atliekų šalinimo reglamentas, paraiška Kazokiškių sąvartyno TIPK leidimui gauti, Mišrių komunalinių atliekų surinkimo konkurso dokumentų projektas, Vilniaus apskrities savivaldybių komunalinių atliekų tvarkymo taisyklių ir rinkliavos už komunalinių atliekų tvarkymą pavyzdžiai bei naujas Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo planas 2006-2016 m.

- **„Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo sistemos plėtojimo darbų techninė priežiūra“** (EuropeAid/119518/D/SV/LT).⁷⁶

Statybos darbų priežiūrai atlikti yra samdomas išorinis konsultantas SRP Schneider & Partner Ingenieur – Consult GmbH, sutartis buvo pasirašyta 2005 m. kovo 10 d. Pagrindinės statybos darbų priežiūros užduotys yra:

- teikti kvalifikuotas ir profesionalias techninės priežiūros paslaugas, vykdant regioninio sąvartyno Kazokiškėse, APA ir KA statybos bei mažųjų, vidutinių sąvartynų bei Kariotiškių sąvartyno uždarymo darbus taip, kaip tai numatyta LR Statybų įstatyme ir laikantis sutarties sąlygų;

- vykdyti projektinės dokumentacijos, leidimų ir darbų priežiūrą pagal sutarties sąlygas ir technines specifikacijas;

- teikti technines ir finansines ataskaitas naudos gavėjui ir finansuojančioms institucijoms.

Šiuo metu VAATC vykdomo projekto „Vilniaus regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ įgyvendinimą galima būtų suskirstyti į šiuos etapus: **projektavimas bei konkursų dokumentacijos ruošimas, pirkimai** (statybos darbų, įrangos, kitų paslaugų) ir **statyba**.

Remdamiesi šiais etapais, apžvelgsime dabartinę projekto įgyvendinimo būklę žemiau esančioje 2 lentelėje. Joje matome, kad lyginant su ISPA finansavimo memorandumu numatytu projekto įgyvendinimo grafiku, šiuo metu infrastruktūros objektų statybos darbai vėluoja 2-3 metus.

⁷⁶ Techninės priežiūros paslaugų sutartis „Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo sistemos plėtojimo darbų techninė priežiūra“ EuropeAid/119518/D/SV/LT, 2005 m. kovo 10 d.

2 lentelė. Projekto „Vilniaus regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ įgyvendinimas

PROJEKTAVIMAS / DOKUMENTACIJA	PIRKIMAI	STATYBA
1. Regioninio buitinių atliekų sąvartyno Kazokiškėse įrengimas (planuota atlikti 2003-2005 m.)		
- 2003-12-22 projektavimo paslaugų sutartis. - 2005-08 parengtas projektas.	- 2005-03-10 techninės priežiūros paslaugų sutartis. - 2005-08 konkursas statybai. - 2005-12-12 statybos sutartis su UAB „Skirnuva“. - 2007-10 konkursas kelio techniniam projektui ir konkursinei dokumentacijai.	- 2006-01-25 leidimas statybai. - 2007-08-02 įrengtas sąvartynas. - 2007-09-10 TIPK leidimas. (Nepalankiai susiklosčius aplinkybėms, dėl aplinkkelio nebūvimo sąvartynas iki šiol pilnai neeksploatuojamas – atliekos vežamos tik iš Elektrėnų sav.)
2. Konteinerinių aikštelių įrengimas – 100 vnt. (planuota atlikti 2005-2006 m.)		
3. Mažųjų sąvartynų uždarymas – 110 vnt. (planuota atlikti 2005-2006 m.)		
- 2003-12-22 projektavimo paslaugų sutartis. - 2006-08 parengtas projektas.	- 2005-03-10 techninės priežiūros paslaugų sutartis. - 2006-09 konkursas statybai. - 2007-06-11 statybos sutartis su UAB „Pamesta“ ir dėl KA įrengimo ir mažųjų sąvartynų rekultivavimo.	- (Planuojama baigti iki 2008-10.)
4. Atliekų priėmimo aikštelių įrengimas – 13 vnt. (planuota atlikti iki 2005 m.)		
5. Vidutinių sąvartynų uždarymas – 13 vnt. (planuota atlikti 2005-2006 m.)		
6. Kariotiškių sąvartyno uždarymas (planuota atlikti 2005-2006 m.)		
- 2003-12-22 projektavimo paslaugų sutartis. - Projektas neparuoštas, pasibaigus sutarties terminui. - VAATC rengia dokumentus konkursams, kurių nugalėtojai patys ir projektuos, ir vykdys darbus.	-	-

Apibendrinami 2 lentelėje pateiktus duomenis, galime teigti, kad **regioninį buitinių atliekų sąvartyną** buvo planuota įrengti 2003-2005 m., tačiau tik 2003 m. gruodį buvo pasirašyta projektavimo sutartis, o projektas parengtas ir konkursas paskelbtas 2005 m. rugpjūtį. Gruodžio 7 d. buvo pasirašyta statybos darbų sutartis su rangovu UAB „Skirnuva“ (UAB „VAATC“ - užsakovas, APVA - perkančioji organizacija). Pats sąvartynas pastatytas 2007 m. rugpjūčio 2 d., tačiau dėl neįrengto aplinkkelio, nepalankiai susiklosčius aplinkybėms, iki šiol pilnai neeksploatuojamas (atliekos vežamos tik iš Elektrėnų sav.). 2007 m. spalio pabaigoje paskelbtas konkursas aplinkkelio techniniam projektui ir konkursinei dokumentacijai parengti.

Konteinerinių aikštelių įrengimas ir mažųjų sąvartynų uždarymas buvo planuoti iki 2005-2006 m. Kadangi abu konkursus buvo nuspręsta sujungti į vieną, darbų projektas parengtas tik 2006 m. rugpjūtį. 2006 m. rugsėjį buvo paskelbtas konkursas, o 2007 m. birželio 11 d. pasirašyta sutartis su rangovu UAB „Pamesta“ dėl KA įrengimo ir mažųjų sąvartynų rekultivavimo. Šiuo metu vyksta darbai, kuriuos planuojama baigti 2008 m. spalį.

Kitiems infrastruktūros objektams dar nėra nei projektų, nei konkursinės dokumentacijos: **atliekų priėmimo aikštelių** įrengimas buvo planuotas iki 2005 m., o **vidutinių sąvartynų ir Kariotiškių sąvartyno uždarymas** - iki 2005-2006 m., tačiau šių objektų statybos dar nėra pradėtos, kadangi pasibaigus projektavimo sutarties su „Haskoning Nederland BV“ terminui 2005 m. liepos 19 d., jų projektų taip ir nespėta paruošti. Todėl buvo nuspręsta kiekvienam objektui vietoj dviejų konkursų (projektavimui ir statyboms) vykdyti tik vieną bendrą konkursą. Konkursų nugalėtojai bus atsakingi ir už objekto projektavimą, ir už jo statybą. Šiuo metu VAATC savo jėgomis ruošia dokumentaciją konkursams.⁷⁷

3.2.3. Infrastruktūros objektų statybos vėlavimo priežastys

Išanalizavę projekto vykdymo būklę, matome, kad jo vykdymo tempai yra per lėti, ypač iki 2005 m. Remiantis VAATC duomenimis,⁷⁸ pagrindinės infrastruktūros objektų statybos vėlavimo priežastys yra šios:

- Vėluota paskelbti konkursą regioninio sąvartyno statybai, kadangi nebuvo laiku atlikti projektavimo ir konkursinės dokumentacijos darbai. To priežastys - ribotos projektuotojų galimybės vienu metu atlikti daug didelės apimties planavimo ir projektavimo užduočių, neatsižvelgta į detaliojo planavimo procedūrų trukmę, ilgesnius nei planuota išeitinių duomenų ir sąlygų pateikimo

⁷⁷ Interviu su UAB „VAATC“ projektų vadovu M. Banaičiu.

⁷⁸ Interviu su UAB „VAATC“ direktoriaus pavaduotoju plėtrai J. Valiūnu.

terminus. Kadangi sutarties vykdymą administruoja APVA, o sutartis techninio projekto ir konkursinės dokumentacijos rengimui su „Haskoning Nederland BV“ buvo sudaryta pagal PRAG⁷⁹ procedūras, o ne pagal Viešųjų pirkimų įstatymą, nėra galimybių taikyti administracines priemones, kad būtų užtikrintas užduočių įvykdymas pagal sutarties terminus.

- Vėluota paskelbti konkursą mažųjų sąvartynų uždarymui, nes priėmus sprendimą šį konkursą sujungti su konteinerinių aikštelių įrengimo konkursu, dokumentacijai parengti reikėjo papildomo laiko.

- Iki šiol nepaskelbti konkursai dėl vidutinių sąvartynų uždarymo, Kariotiškių sąvartyno uždarymo ir APA įrengimo, kadangi, pasibaigus sutarties terminui, „Haskoning Nederland BV“ nespėjo parengti projektų. Dabar nuspręsta kiekvienam objektui vietoj dviejų konkursų – projektavimo darbai ir statyba - skelbti vieną bendrą konkursą, kurio nugalėtojas turės atlikti ir objekto projektavimo, ir statybos darbus. Šiuo metu VAATC rengia dokumentaciją konkursams.

- Įgyvendinant projektą, užtruko sprendimų priėmimo procedūros (ypač konkursų), pvz., Finansinį memorandumą EK pasirašė 2002 m. gruodžio 17 d., o pirmoji sutartis su projektuotojais pasirašyta tik po metų, t.y. 2003 m. gruodžio 22 d. Vėliau dauguma procedūrų užtuko trumpiau: konkursas regioninio sąvartyno rangovui paskelbtas 2005 m. rugpjūčio 5 d., o sutartis pasirašyta 2005 m. gruodžio 7 d., t. y. per 4 mėnesius.

- Užtruko dokumentų patikros ir derinimo procedūros, atliekamos pagal APVA patvirtintą procedūrų vadovą. VAATC nuomone, jos būtinos, nes projektai sudėtingi.

- Naujojo sąvartyno Kazokiškėse įrengimui prieštaravo gyventojai. Susitarimui su gyventojais pasiekti teks išmokėti kompensacijas.

- 2007 m. rugpjūčio 2 d. buvo pastatytas regioninis sąvartynas Kazokiškėse, tačiau jis pilnai neeksploatuojamas dėl aplinkkelio nebūvimo. VAATC teisinasi tuo, jog anksčiau nepavyko nupirkti aplinkkeliui reikalingų žemės sklypų.

- Neaiškus projekto dalyvių funkcijų pasiskirstymas, per maža dalyvių patirtis ir jų konstruktyvaus bendradarbiavimo stoka.

Lyginant su ISPA finansavimo memorandumu numatytu projekto „Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ įgyvendinimo grafiku, šiuo metu infrastruktūros objektų statybos darbai vėluoja apie 2-3 metus. Iki 2007 m. lapkričio mėnesio yra atlikti tik šie darbai: pastatytas regioninis sąvartynas, kuris, susiklosčius nepalankioms aplinkybėms, kol kas pilnai neeksploatuojamas dėl aplinkkelio nebūvimo, taip pat pradėtas mažųjų sąvartynų rekultivavimas ir

⁷⁹ EB Komisijos Iš Europos Bendrijų bendrojo biudžeto finansuojamų sutarčių sudarymo procedūrų, taikomų ES išorinės pagalbos sutartims, praktinis vadovas – 2003 m. birželis (PRAG);

konteinerinių aikštelių įrengimas - darbus planuojama baigti 2008 m. spalį. Kitiems objektams nėra nei projektu, nei konkursinės dokumentacijos. Taigi, projekto vykdymas užsitęs ilgiau, negu numatyta finansiniame memorandume.

3.3. Ekspertų požiūrio į dabartinį UAB „Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo centras“ vaidmenį tyrimas

3.3.1. Tyrimo metodologija

Siekiant išsiaiškinti visų Vilniaus apskrities komunalinių atliekų tvarkyme dalyvaujančių institucijų – Aplinkos ministerijos, Vilniaus apskrities viršininko administracijos ir Vilniaus apskrities savivaldybių – požiūrį į UAB „VAATC“ vaidmenį regioninėje komunalinių atliekų tvarkymo sistemoje, buvo atliktas ekspertų apklausos tyrimas, kurio dalyviais buvo pasirinkti patys kompetentingiausi kiekvienos institucijos asmenys atliekų tvarkymo srityje (žr. 3 priedą).

Tyrimo uždaviniai:

- nustatyti, kaip institucijos vertina šiuo metu kuriamą regioninę komunalinių atliekų tvarkymo sistemą ir VAATC vaidmenį joje,
- išsiaiškinti funkcijų tarp VAATC ir savivaldybių nepasiskirstymo priežastis,
- nustatyti, kaip institucijos vertina VAATC kompetenciją, įgyvendinant ISPA projektą „Vilniaus regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“,
- išanalizuoti, kaip AM ir VAVA faktiškai vykdo įstatymu joms pavestas komunalinių atliekų tvarkymo kontrolės ir koordinavimo funkcijas.

Taikant interviu metodą, buvo apklaustas vienas ekspertas iš AM ir vienas - iš VAVA. Abiems buvo pateikta po 7 klausimus (žr. 5 priedą).

Vilniaus apskrities savivaldybių ekspertai buvo apklausti, taikant anketinės apklausos metodą (žr. 6 priedą). Anketos struktūrą sudaro trys dalys: pirmoje - įvardijamas apklausos tikslas ir pateikiama trumpa pildymo instrukcija, antroje - išsiaiškinama, kurią savivaldybę atstovauja ekspertas ir nuo kelintų metų jis dirba dabartinėse pareigose, trečioje - pateikiami su tyrimo problema susiję klausimai. Anketoje pateikta 12 klausimų, kurie yra uždaro arba pusiau uždaro tipo. Iš viso buvo planuota apklausti visų 8 Vilniaus apskrities savivaldybių atstovus, tačiau du tiriamieji (iš Šalčininkų rajono ir Vilniaus rajono savivaldybių), susipažinę su klausimais, dėl laiko stokos atsisakė dalyvauti tyrime.

Tyrimas atliktas 2007 m. spalio-lapkričio mėnesiais. Interviu iš Aplinkos ministerijos eksperto buvo imamas telefonu, o su Vilniaus apskrities viršininko administracijos ekspertu buvo bendraujama tiesiogiai. Savivaldybių anketinė apklausa buvo atlikta paštu, elektroniniu paštu ir asmeniškai.

3.3.2. Tyrimo rezultatai

Pirmu uždaviniu buvo siekiama nustatyti, kaip Vilniaus apskrities komunalinių atliekų tvarkyme dalyvaujančios institucijos vertina šiuo metu kuriamą Vilniaus regiono komunalinių atliekų tvarkymo sistemą ir VAATC vaidmenį joje.

Pirmiausia kalbinome AM Atliekų tvarkymo paslaugų skyriaus vedėją *R. Radavičienę* ir VAVA Teritorijų planavimo, aplinkos, kultūros vertybių apsaugos ir paminkloaugos skyriaus vedėją *M. Narmontą*. Abu jie teigia, jog teigiamai vertina minėtos sistemos kūrimą. *M. Narmontas* akcentuoja regioninės sistemos tinkamumą tiek aplinkosauginiu, tiek ekonominiu požiūriu, tačiau pabrėžia, kad, kuriant regioninę sistemą, susiduriama su teisinėmis spragomis ir jos kūrimas vyksta per lėtai. *R. Radavičienė* savo teigiamą vertinimą pagrindžia, išvardindama pagrindinius ES principus, kurie bus įgyvendinti šios sistemos pagalba, t.y. paslaugų tęstinumas, visuotinumas, įperkamumas (prieinamumas), kokybiškumas ir ekonomiškumas. Ekspertė pabrėžia, kad nors sistemos sukūrimas yra ilgas tęstinis procesas, nėra gerai, kad pradžioje dėmesys buvo sutelktas tik į projekto įgyvendinimą, t.y. į infrastruktūros plėtrą, kadangi nukentėjo jos valdymas, be kurio sistemos sukūrimas ir funkcionavimas yra neįmanomas. Anot ekspertės, visuose Lietuvos regionuose būtent valdymas yra silpniausia regioninių komunalinių atliekų tvarkymo sistemų grandis, o Vilniaus regione šiuo aspektu padėtis yra pati prasčiausia.

Kalbant apie UAB „VAATC“ vaidmenį regioninėje komunalinių atliekų tvarkymo sistemoje, abu ekspertai sutinka, jog savivaldybių nesutarimas dėl funkcijų skyrimo centrui yra didelė problema, kuri neleidžia tiksliai apibrėžti VAATC vaidmens šioje sistemoje. *R. Radavičienės* nuomone, VAATC turėtų būti atsakingas ne tik už paramos įsisavinimą, įgyvendinant projektą, bet jam turėtų būti paskirtos ir kitos atliekų tvarkymo funkcijos, pvz., reglamentavimas, planavimas, mokesčio apskaičiavimas, konkursų organizavimas, atliekų tvarkymo veiklos kontrolė ir kt., kadangi Aplinkos ministerijai yra žymiai paprasčiau bendrauti su vienu VAATC, negu su aštuoniomis savivaldybėmis. Anot ekspertės, RATC turėtų būti jungiamoji savivaldybių grandis, įgyvendinant pagrindinius valstybinio lygio tikslus. VAVA eksperto *M. Narmonto* nuomone, savivaldybės turėtų likti tik atliekų tvarkymo paslaugų administratoriais, o VAATC tapti vykdytojais.

Apklausdami savivaldybių atstovus, pirmiausiai norėjome išsiaiškinti, ar jie visi yra kompetentingi atsakyti į mūsų užduodamus klausimus, todėl pasiteiravome, nuo kelintų metų jie dirba dabartinėse pareigose. Paaiškėjo, kad 4 iš 6 apklaustųjų (75 proc.) pradėjo dirbti ne vėliau kaip nuo 2003 m., t.y. nuo tada, kai buvo įsteigta UAB „VAATC“. Vėliau pradėjo dirbti tik Elektrėnų ir Ukmergės rajono savivaldybių atstovai (žr. 3 lentelę). Taigi galime teigti, kad apklausiamieji yra gana kompetentingi.

3 lentelė. Savivaldybių atstovų darbo pradžia dabartinėse pareigose

Savivaldybės	Švenčionių raj.	Trakų raj.	Vilniaus miesto	Širvintų raj.	Ukmergės raj.	Elektrėnų
Metai	1994 m.	1999 m.	2003 m.	2003 m.	2004 m.	2006 m.

Kalbant apie kuriamos Vilniaus regiono komunalinių atliekų tvarkymo sistemos vertinimą savivaldos institucijų požiūriu, išsiaiškinome, kad visos 6 apklaustos savivaldybės taip pat teigiamai vertina minėtą sistemą. Visos jos nurodo, kad ekonominė nauda ir naujų funkcijų atsiradimas yra pagrindines priežastis, dėl kurių buvo apsispręsta bendradarbiauti tarpusavyje ir kurti regioninę komunalinių atliekų tvarkymo sistemą. Anot pusės apklaustųjų, dar viena priežastis, kuri paskatino savivaldybes kooperuotis - atsiradusių naujų užduočių sudėtingumas (žr. 4 lentelę).

4 lentelė. Savivaldybių kooperacijos, kuriant regioninę sistemą, priežastys

Savivaldybės	Švenčionių raj.	Elektrėnų	Vilniaus miesto	Širvintų raj.	Ukmergės raj.	Trakų raj.	Bendras procentas
Priežastys							
Naujų funkcijų atsiradimas	+	+	+	+	+	+	100 proc.
Ekonominė nauda	+	+	+	+	+	+	100 proc.
Užduočių sudėtingumas	+	+	+				50 proc.

Visi anketinėje apklausoje dalyvavę savivaldos institucijų ekspertai pripažino, kad šiuo metu VAATC vaidmuo regioninėje sistemoje nėra pakankamai tiksliai apibrėžtas dėl pačių savivaldybių nesutarimo, kurias funkcijas skirti vykdyti centrui. Visos apklaustos savivaldybės taip pat sutinka, jog labai svarbu kuo anksčiau susitarti, kokias funkcijas pavesti UAB „Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo centras“.

Antrąja klausimų grupe siekiama išsiaiškinti pagrindines priežastis, kurios kliudo savivaldybėms tinkamai paskirstyti funkcijas VAATC.

Kalbinti AM ir VAVA ekspertai abu teigia, jog šioje situacijoje nėra vienos konkrečios priežasties, o yra priežasčių visuma. Aplinkos ministerijos darbuotoja *R. Radavičienė* išskiria tokias pagrindines priežastis: nepakankami savivaldybių pajėgumai, nepakankamas savivaldybių dėmesys prioritetų nustatymui, silpni savivaldybių partneriai – atliekų tvarkytojai, per mažai kontrolės, neaiškus teisinis reglamentavimas, dėmesio neskyrimas funkcijų pasiskirstymui VAATC steigimo stadijoje, kai kurių savivaldybių nepažangumas, savivaldybių patirties trūkumas ir kitų Lietuvos regionų sėkmingo darbo pavyzdžių nebūvimas. Vilniaus apskrities viršininko administracijos atstovas *M. Narmontas* pateikia taip pat keletą esminių priežasčių: nepakankamas darbuotojų kiekis savivaldybėse atliekų tvarkymo srityje, neaiškus teisinis reglamentavimas, skirtingos savivaldybių nuomonės tam tikrais klausimais, per mažas jų bendradarbiavimas, visų lygmenų institucijų bendradarbiavimo stoka, regiono specifiškumas (Vilniaus m. savivaldybė yra didelė, o kitos - mažos, todėl jas sunku suburti į vieningą vienetą), skirtingi savivaldybių kaštai ir pažangumas. Abu ekspertai kaip nepažangiausią savivaldybę įvardina Vilniaus rajono, o pažangiausią – Elektrėnų.

Apklausiant šiuo klausimu savivaldybių ekspertus, pirmiausia norėjome nustatyti, ar savivaldybės, steigdamos UAB „VAATC“, buvo susipažinusios su DANCEE projekto „Lietuvos savivaldybių bendradarbiavimas atliekų tvarkymo srityje“ ataskaitos rekomendacijomis.

Išsiaiškinome, kad 3 savivaldybės (50 proc.) jomis naudojosi, o kiti 3 apklaustieji teigia, jog to nežino (žr. 5 lentelę).

5 lentelė. Ar steigiant VAATC, Jūsų savivaldybė susipažino su DANCEE rekomendacijomis?

Savivaldybės	Švenčionių	Elektrėnų	Vilniaus miesto	Širvintų raj.	Ukmergės raj.	Trakų raj.	Bendras procentas
Atsakymai							
Taip	+			+	+		50 proc.
Ne							0 proc.
Nežinau		+	+			+	50 proc.

Kad metodine medžiaga naudotis yra tikslinga, mano taip pat pusė apklaustų savivaldybių, o likusiems yra sunku atsakyti į šį klausimą (žr. 6 lentelę).

6 lentelė. Ar tikslinga naudotis metodine medžiaga, steigiant RATC?

Savivaldybės	Švenčionių raj.	Elektrėnų	Vilniaus miesto	Širvintų raj.	Ukmergės raj.	Trakų raj.	Bendras procentas
Atsakymai							
Taip		+	+	+			50 proc.
Ne							0 proc.
Sunku pasakyti	+				+	+	50 proc.

Palyginę 5 ir 6 lentelių duomenis, matome, kad Širvintų raj. savivaldybės ekspertas galvoja, jog naudotis metodine medžiaga yra tikslinga, ir teigia, kad jo savivaldybė buvo susipažinusi su DANCEE rekomendacijomis. Trakų raj. savivaldybės atstovas negali pasakyti, ar yra tikslinga naudotis metodine medžiaga, ir nežino, ar jo savivaldybė buvo susipažinusi su minėtomis rekomendacijomis. Ukmergės ir Švenčionių raj. savivaldybės teigia, kad buvo susipažinusios su DANCEE ataskaita, tačiau negali pasakyti, ar tai buvo tikslinga. Elektrėnų ir Vilniaus m. savivaldybių atstovai nežino, ar jų savivaldybės buvo susipažinusios su metodinėmis rekomendacijomis, tačiau mano, kad tai yra tikslinga.

Toliau aiškinomės, kokias priežastis, susijusias su savivaldybių neapsisprendimu dėl VAATC funkcijų, išskiria kiekviena savivaldybė (žr. 7 lentelę).

7 lentelė. Pagrindinės savivaldybių neapsisprendimo dėl VAATC funkcijų priežastys

Savivaldybės	Švenčionių raj.	Elektrėnų	Vilniaus m.	Širvintų raj.	Ukmergės raj.	Trakų raj.	Bendras proc.
Priežastys							
Savivaldybių nuomonių nesutapimas	+	+	+	+		+	83 proc.
Savivaldybių pajėgumų trūkumas	+	+	+	+		+	83 proc.
Nepakankamas savivaldybių bendradarbiavimas	+	+	+			+	67 proc.
Kai kurių savivaldybių nepažangumas	+	+		+	+		67 proc.
Nepakankamai aiškus teisinis reglamentavimas			+		+	+	50 proc.
Visų lygmenų institucijų bendradarbiavimo stoka	+		+				33 proc.
Metodinės medžiagos trūkumas				+			17 proc.
Visas dėmesys tik infrastruktūros darbams					+		17 proc.

Kaip matome 7 lentelėje, 5 apklaustieji (83 proc.) mano, jog svarbiausios priežastys yra savivaldybių nuomonės tam tikrais klausimais nesutapimas ir savivaldybių pajėgumų trūkumas - šiuo metu nepakanka darbuotojų atliekų tvarkymo srityje, kad visi darbai būtų atlikti efektyviai ir laiku. Šiek tiek mažiau savivaldybių, t.y. 4 ekspertai (67 proc.), nurodė šias priežastis – nepakankamas savivaldybių tarpusavio bendradarbiavimas ir kai kurių savivaldybių nepažangumas atliekų tvarkymo srityje. Pusė apklaustųjų (3 ekspertai) paminėjo nepakankamai aiškų teisinį reglamentavimą, 2 ekspertai (33 proc.) – visų lygmenų institucijų bendradarbiavimo stoką, ir po 1 atstovą (17 proc.) – metodinės medžiagos trūkumą ir savivaldybių dėmesio sutelkimą tik į infrastruktūros objektų statybos darbus.

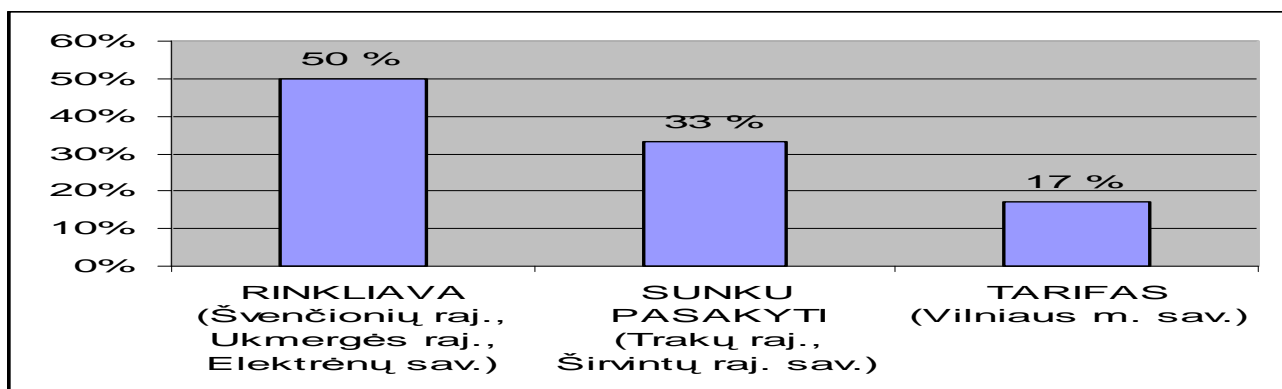
Norėdami jau konkrečiai sužinoti savivaldybių nuomonių nesutapimus dėl VAATC funkcijų, kiekvienos savivaldybės paklausėme, kurias funkcijas, jų nuomone, turėtų vykdyti UAB „VAATC“. Po apklausos įsitikinome, kad savivaldybės gana nevienodai įsivaizduoja VAATC vaidmenį regioninėje komunalinių atliekų tvarkymo sistemoje ir turi skirtingą nuomonę dėl centrai skiriamų atliekų tvarkymo funkcijų (žr. 8 lentelę).

8 lentelė. Savivaldybių nuomonė, kurias funkcijas turėtų vykdyti VAATC

Savivaldybės	Švenčionių raj.	Elektrėnų	Vilniaus m.	Širvintų raj.	Ukmergės raj.	Trakų raj.	Bendras proc.
Komunalinių atliekų tvarkymo funkcijos							
Sutarčių sudarymas su atliekų tvarkytojais	+	+	+	+	+	+	100 proc.
Duomenų apie regiono atliekų tvarkymą kaupimas		+	+	+	+	+	83 proc.
Įmokos apskaičiavimas	+		+		+	+	67 proc.
Visuomenės švietimas	+		+	+		+	67 proc.
Savivaldybių atliekų tvarkymo planų rengimas	+		+	+		+	67 proc.
Atliekų rūšiavimas	+	+	+				50 proc.
Savivaldybių atliekų tvarkymo taisyklių rengimas	+		+			+	50 proc.
Atliekų tvarkymo priežiūra ir kontrolė			+	+		+	50 proc.
Įmokos surinkimas ir paskirstymas			+		+		33 proc.
Atliekų surinkimas	+		+				33 proc.
Atliekų transportavimas	+		+				33 proc.

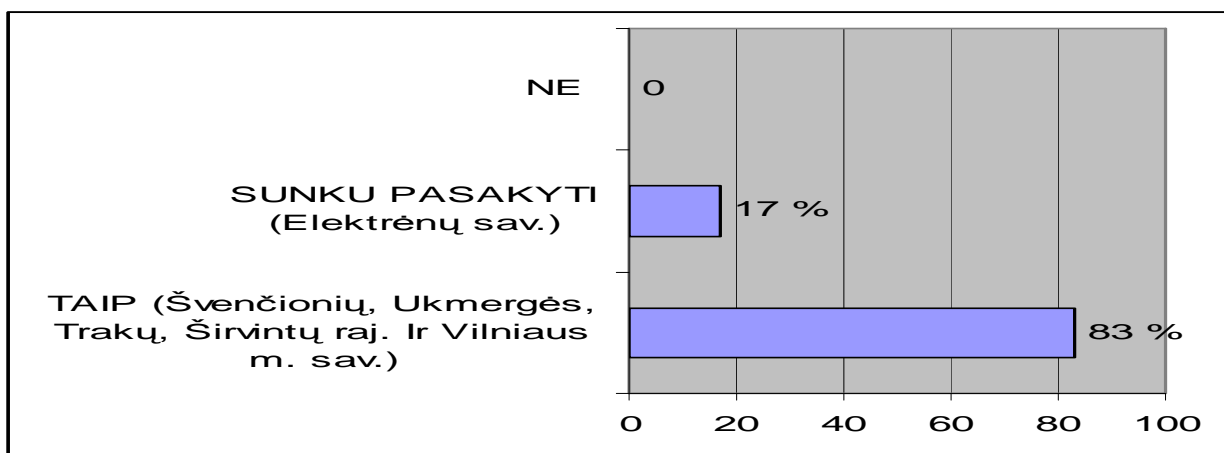
2 ekspertai (33 proc.) skirtų VAATC vykdyti šias funkcijas: įmokos rinkimą ir paskirstymą, atliekų surinkimą ir transportavimą. Pusės apklaustųjų nuomone, VAATC turėtų rūšiuoti atliekas, rengti savivaldybių atliekų tvarkymo taisykles ir vykdyti atliekų tvarkymo priežiūrą bei kontrolę. 4 ekspertai (67 proc.) mano, jog visuomenės švietimas, įmokos apskaičiavimas ir savivaldybių atliekų tvarkymo planų rengimas turėtų būti VAATC funkcijos. 5 apklaustieji (83 proc.) teigia, jog VAATC turėtų kaupti duomenis apie regiono atliekų tvarkymą. Kad VAATC turėtų pasirašyti sutartis su atliekų tvarkytojais, sutinka visos 6 apklausoje dalyvavusios savivaldybės.

Toliau tyrėme savivaldybių nuomonę dėl atsiskaitymo būdo už komunalinių atliekų tvarkymą taikymo ir visiems vienodo mokesčio nustatymo, taikant solidarumo principą.

9 pav. Savivaldybių nuomonė dėl atsiskaitymo būdo už komunalinių atliekų tvarkymą

Kaip matome 9 paveiksle, 3 savivaldybės (50 proc.) pritaria rinkliavos taikymui, 2 savivaldybės (33 proc.) dar nėra apsisprendusios dėl atsiskaitymo būdo ir 1 savivaldybė (17 proc.) nori, kad būtų taikomas tarifas.

10 pav. Savivaldybių nuomonė dėl vienodo mokesčio nustatymo, taikant solidarumo principą

10 paveiksle matyti, kad 5 savivaldybių atstovai (83 proc.) sutinka, kad visose savivaldybėse būtų taikomas vienodas mokestis, o 1 atstovas (17 proc.) konkrečios nuomonės šiuo klausimu neturi.

Norėdami išsiaiškinti, kaip savivaldybės vertina viena kitos pažangumą, sprendžiant regioninės sistemos kūrimo klausimus, paprašėme jų įvertinti kiekvieną savivaldybę, skiriant joms nuo 8 iki 1 balo (žr. 9 lentelę). Vienas apklausoje dalyvavęs ekspertas (Vilniaus miesto savivaldybės atstovas) atsisakė atlikti šią užduotį, paaiškinęs, kad jis šiuo klausimu yra nekompetentingas.

9 lentelė. Atskirų savivaldybių pažangumo reitingas visų savivaldybių atžvilgiu

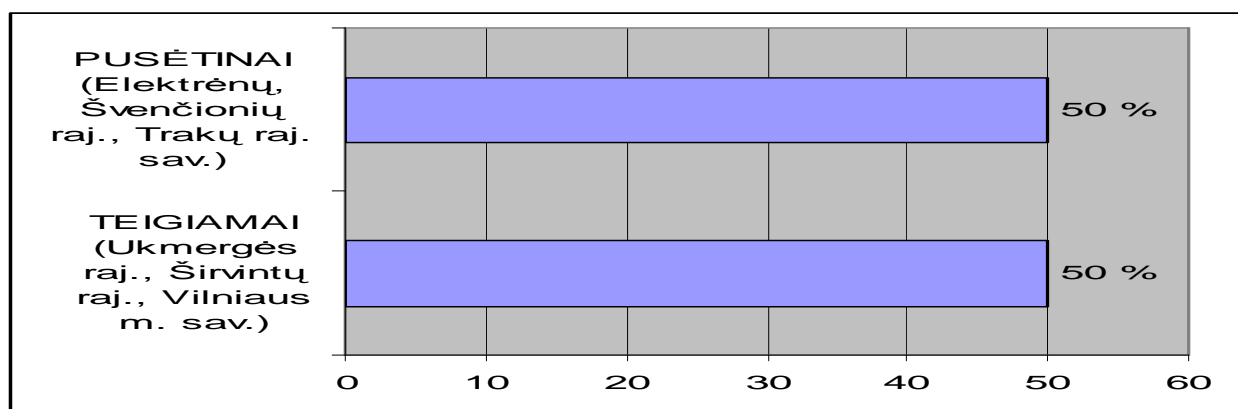
Vertintojai							Bendras taškų skaičius
Vertinamos savivaldybės	Švenčionių raj.	Elektrėnų	Vilniaus m.	Širvintų raj.	Ukmergės raj.	Trakų raj.	
Vilniaus miesto	5	7	-	5	8	8	33
Elektrėnų	8	8	-	8	2	6	32
Trakų rajono	7	5	-	6	7	5	30
Ukmergės rajono	3	6	-	7	6	7	29
Širvintų rajono	6	3	-	2	4	4	19
Švenčionių rajono	4	2	-	4	3	3	16
Šalčininkų rajono	2	1	-	3	5	2	13
Vilniaus rajono	1	4	-	1	1	1	8

Kaip matome 9 lentelėje, pirmoje reitingo vietoje atsidūrė Vilniaus miesto savivaldybė, antroje – Elektrėnų, trečioje – Trakų raj., ketvirtoje – Ukmergės raj., penktoje – Širvintų raj., šeštoje – Švenčionių raj., o paskutinėse vietose, t.y., septintoje – Šalčininkų raj., o aštuntoje - Vilniaus raj. savivaldybė.

Trečiu uždaviniu buvo norima nustatyti, kaip ekspertai vertina VAATC kompetenciją, vykdant projektą „Vilniaus regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“.

VAVA ekspertas *M. Narmontas* nurodė, kad VAATC kompetenciją vertina patenkinamai ir kaip pagrindinę jo problemą nurodė vadybos žinių trūkumą, dėl kurio atsilieka infrastruktūros darbų vykdymas pagal planą. AM ekspertė *R. Radavičienė* nurodė, kad VAATC veiklą vertina taip pat patenkinamai. Anot jos, pagrindinės jo klaidos - vėlavimas pateikti reikiamą dokumentaciją projektuotojams ir per lėtas reikiamų sprendimų priėmimas.

Atlikus savivaldybių ekspertų apklausą, paaiškėjo, jog pusės jų požiūris į VAATC kompetenciją yra teigiamas, o kita pusė ją vertina pusėtinais (žr. 11 pav.).

11 pav. VAATC kompetencijos vertinimas savivaldybių atžvilgiu

Ketvirtu uždaviniu buvo norima išanalizuoti, kaip AM ir VAVA faktiškai vykdo įstatymu jiems pavestas komunalinių atliekų tvarkymo kontrolės ir koordinavimo funkcijas.

Aplinkos ministerijai yra pavesta reglamentuoti ir administruoti visų atliekų tvarkymą, kontroliuoti nustatytų reikalavimų ir užduočių įgyvendinimą, koordinuoti kitų valstybės institucijų, apskričių viršininkų ir savivaldybių veiklą. Tačiau AM atstovė *R. Radavičienė* išsakė nuomonę, kad faktiškai Aplinkos ministerijai yra gana sudėtinga koordinuoti regioninės komunalinių atliekų tvarkymo sistemos kūrimą ir savivaldybių veiksmus, nes savivaldybės savo veikloje vadovaujasi LR Vietos savivaldos įstatymu, kuris numato, kad savivaldybės nėra pavaldžios valstybės institucijoms.

Apskričių viršininkams yra numatytas regioninių atliekų tvarkymo planų rengimas, savivaldybių veiksmų, kuriant regioninę infrastruktūrą, koordinavimas, tačiau *M. Narmontas* nurodė, kad apskričių viršininkų administracijos turi ribotą galimybę koordinuoti savivaldybių veiksmus, nes tai padaryti jos gali tik informuodamos, skatindamos ir įtikinėdamos savivaldybes arba pateikdamos savo pasiūlymus regioninėms plėtros taryboms, nes LR teisės aktuose nėra nustatyta regioninių atliekų tvarkymo sistemų kūrimo koordinavimo tvarka. Anot eksperto, šiuo metu, kilus regioninės sistemos kūrimo problemoms, koordinavimo vaidmens imasi AM, o VAVA galimybė daryti įtaką procesui yra labai ribota.

Abu ekspertai mano, kad savivaldybių ir VAATC veiksmų derinimas, regioninės sistemos kūrimo problemų nagrinėjimas galėtų būti VAVA funkcija. Tačiau, anot *M. Narmonto*, šiai funkcijai vykdyti turėtų būti nustatyta aiški koordinavimo tvarka, bendra visiems regionams, o administracijos turėtų turėti teisinių, administracinių ir ekonominių svertų bei tinkamai paruoštų darbuotojų.

Aplinkos ministerija, anot *M. Narmonto*, turėtų daugiau dėmesio skirti reglamentavimui, poįstatyminiams aktams bei bendros strategijos kūrimui ir labiau įsiklausyti į savivaldybių atstovus.

Pristatę tyrimo rezultatus, norime pabrėžti, kad nors ekspertų apklausoje atsisiakiusios dalyvauti Vilniaus rajono bei Šalčininkų rajono savivaldybės ir sudaro 25 proc. visų Vilniaus apskrities savivaldybių, tačiau atsižvelgiant į tai, jog kitų apklaustų ekspertų duomenimis jos yra pačios silpniausios atliekų tvarkymo srityje (žr. 9 lentelę, 67 psl.), darome prielaidą, kad jų nuomonė savivaldybių apklausos rezultatų nebūtų ryškiai pakeitusi.

3.3.3. Tyrimo išvados

Tyrimo rezultatai rodo, kad:

1. Apklausti ekspertai regioninės komunalinių atliekų tvarkymo sistemos kūrimą vertina teigiamai, tačiau pabrėžia, kad jos kūrimas vyksta per lėtai, šiame procese susiduriama su teisinėmis spragomis, per mažai dėmesio skiriama sistemos valdymui, o VAATC vaidmuo regioninėje sistemoje nėra tiksliai apibrėžtas dėl savivaldybių nesusitarimo, kurias funkcijas skirti centrui. Ekspertai vienareikšmiškai sutinka, jog svarbu, kuo anksčiau tiksliai apibrėžti VAATC vaidmenį.

2. Savivaldybių neapsisprendimo dėl VAATC funkcijų priežastys: savivaldybių nuomonių nesutapimas, nepakankami žmogiškieji išteklių savivaldybėse, kai kurių savivaldybių nepažangumas ir nepakankamas dėmesys prioritetų nusistatymui, savivaldybių bendradarbiavimo stoka, nepakankamas institucijų bendradarbiavimas visais lygiais, neaiškus teisinis reglamentavimas, centro steigimo stadijoje per mažai dėmesio skirta metodinėms rekomendacijoms, savivaldybių patirties trūkumas, kitų Lietuvos regionų sėkmingo darbo pavyzdžių nebūvimas, Vilniaus regiono specifiškumas, per maža kontrolė, silpni savivaldybių partneriai – atliekų tvarkytojai.

3. AM, VAVA ir pusė savivaldybių ekspertų patenkinamai vertina VAATC kompetenciją, vykdamas ISPA projektą. Anot AM ir VAVA, pagrindinė jo problema - vadybos žinių trūkumas, dėl kurio vėluota pateikti reikiamą dokumentaciją projektuotojams, per lėtai priimami reikiami sprendimai, todėl atsilieka darbų vykdymas pagal planą. Tačiau palyginę šių institucijų nuomonę su paties VAATC ekspertų nurodytomis priežastimis dėl projekto vykdymo vėlavimo (žr. 3.2.3. poskyrį), galime teigti, kad ten, kur AM ir VAVA mato trūkumus, VAATC pateikia pateisinamus argumentus. Anot jo, pagrindinės projekto vykdymo vėlavimo priežastys yra šios: „Haskoning Nederland BV“ projektuotojai laiku neatliko projektavimo ir konkursinės dokumentacijos darbų dėl ribotų galimybių vienu metu atlikti daug didelės apimties planavimo ir projektavimo užduočių,

užtruko dokumentų patikros ir derinimo procedūros pagal APVA patvirtintą procedūrų vadovą - jos būtinos, nes projektai sudėtingi, regioninio sąvartyno įrengimui prieštaravo gyventojai ir kt.

4. Aplinkos ministerijai faktiškai yra gana sudėtinga koordinuoti komunalinių atliekų tvarkymo sistemos kūrimą ir savivaldybių veiksmus, nes pagal LR Vietos savivaldos įstatymą, savivaldybės nėra pavaldžios valstybės institucijoms. VAVA turi taip pat ribotas galimybes koordinuoti savivaldybių veiksmus, kuriant regioninę infrastruktūrą, nes tai padaryti jos gali tik informuodamos, skatindamos, įtikinėdamos savivaldybes arba pateikdamos savo pasiūlymus regioninėms plėtros taryboms, kadangi LR teisės aktuose nėra nustatyta regioninių atliekų tvarkymo sistemų kūrimo koordinavimo tvarka.

IŠVADOS

Darbo pradžioje preliminariai suformuluota hipotezė pasitvirtino – dėl nepakankamo Vilniaus apskrities savivaldybių apsisprendimo UAB „VAATC“ vaidmuo regioninėje komunalinių atliekų tvarkymo sistemoje nėra tiksliai apibrėžtas, ir tai trikdo regioninės sistemos kūrimą.

1. ES atliekų tvarkymą reglamentuojančių teisės aktų nuostatos yra perkeltos į LR nacionalinę teisę, tačiau Lietuvos teisinė bazė nėra pritaikyta regioninių komunalinių atliekų tvarkymo sistemų specifikai: neapibrėžta šios sistemos sąvoka, valdymo forma, nėra aiškiai reglamentuotas regioninio atliekų tvarkymo centro steigimas, valdymas, funkcijos ir veikla.

2. Lietuvoje komunalinių atliekų tvarkymas numatomas regioniniu principu, tačiau šalyje nėra regioninės institucijos, kuri galėtų valdyti regioninę komunalinių atliekų tvarkymo sistemą ir priimti atsakomybę už jos įdiegimą. Už atliekų tvarkymo organizavimą savo teritorijose yra atsakingos savivaldos institucijos, kurios regioninių sistemų sukūrimui ir valdymui 2001 – 2005 m. privalėjo įsteigti regioninius atliekų tvarkymo centrus.

3. Regioninės komunalinių atliekų tvarkymo sistemos veikimui būtinos sąlygos: reglamentavimas (savivaldybių atliekų tvarkymo taisyklės), planavimas (savivaldybių ir regiono atliekų tvarkymo planai), infrastruktūros įrengimas, senų sąvartynų uždarymas, atliekų tvarkymo veiklos organizavimas, priežiūra ir kontrolė, regioninio sąvartyno eksploatavimas ir priežiūra po uždarymo, mokesčio (rinkliavos arba tarifo) už atliekų tvarkymą nustatymas, surinkimas ir paskirstymas, visuomenės švietimas, duomenų apie regiono atliekų tvarkymą kaupimas.

4. RATC veiklos tikslas – ne tik efektyviai panaudoti ES paramą ir organizuoti regioninės sistemos sukūrimą, bet ir vykdyti atliekų tvarkymo užduotis, kurias, remiantis valstybės lygio užduotimis, nustato jų steigėjai – savivaldybės. Pagal 2002 m. DANCEE ataskaitos „Lietuvos savivaldybių bendradarbiavimas atliekų tvarkymo srityje“ rekomendacijas, savivaldybės dar prieš steigdamos centrus turėjo nustatyti, kurias funkcijas skirs centrui, o kurias vykdys pačios.

5. Vilniaus apskrities savivaldybės, steigdamos VAATC, padarė klaidų - neišanalizavo tinkamiausio būsimo VAATC teisinio statuso ir neapgalvojo, kokias atliekų tvarkymo funkcijas jam skirs. Todėl 2001 m. įsteigta VšĮ „VAATC“ buvo 2003 m. likviduota, o vietoj jos buvo įkurta UAB „VAATC“, kuriai savivaldybės pavedė sukurti regioninės sistemos infrastruktūrą. 2007 m. centrui buvo paskirta ir regioninio sąvartyno eksploatavimo bei jo priežiūros po uždarymo funkcija. Tačiau savivaldybėms iki šiol nepavyksta apsispręsti dėl kitų centrui skiriamų komunalinių atliekų tvarkymo funkcijų, todėl šiuo metu UAB „VAATC“ vaidmuo regioninėje sistemoje nėra tiksliai apibrėžtas.

6. VAATC nežinodamas, kokias papildomas užduotis jam reikės vykdyti, negali tinkamai pasiruošti veiklai – nustatyti darbuotojų skaičiaus, jų paruošti, numatyti lėšų ir materialinių išteklių poreikio, todėl negali būti laiku išspręsti kuriamos regioninės sistemos organizavimo klausimai. Atsiranda rizika, kad Vilniaus regiono komunalinių atliekų tvarkymo sistema, nors ir įvykdžius techninius statybos projektus, nepradės funkcionuoti, o nesukūrus efektyvios atliekų tvarkymo sistemos, Lietuva gali neįvykdyti ES nustatytų atliekų tvarkymo užduočių.

7. Remiantis ekspertų apklausos rezultatais, savivaldybių neapsisprendimo dėl funkcijų skyrimo VAATC priežastys yra šios: steigiant centrą padarytos klaidos, žmogiškųjų išteklių atliekų tvarkymo srityje savivaldybėse trūkumas, skirtingos savivaldybių nuomonės, jų bendradarbiavimo stoka, nepakankamas institucijų bendradarbiavimas visais lygiais, kai kurių savivaldybių nepažangumas atliekų tvarkymo srityje, neaiškus teisinis reglamentavimas regioninių atliekų tvarkymo sistemų srityje, savivaldybių patirties trūkumas, kitų Lietuvos regionų sėkmingo darbo pavyzdžių nebūvimas, per maža kontrolė savivaldybių atžvilgiu, silpni savivaldybių partneriai – atliekų tvarkytojai, Vilniaus regiono specifiškumas ir nevienodi savivaldybių sprendžiamieji balsai.

8. UAB „VAATC“ vykdomi infrastruktūros darbai, numatyti regioninės sistemos projekte, vėluoja apie 2-3 metus: 2007 m. rugpjūtį pastatytas regioninis sąvartynas, kuris, susiklosčius nepalankioms aplinkybėms, dėl aplinkkelio nebūvimo kol kas pilnai neeksploatuojamas, ir 2007 m. birželį pradėtas mažųjų sąvartynų rekultivavimas bei konteinerinių aikštelių įrengimas. Kitiems numatytiems darbams dar nėra paruošta nei projektų, nei konkursinės dokumentacijos, todėl projekto vykdymas užsitęs ilgiau, negu buvo numatyta finansiniame memorandume.

9. Remiantis AM ir VAVA ekspertų apklausos rezultatais, pagrindinė infrastruktūros darbų vykdymo vėlavimo priežastis yra VAATC vadybos žinių trūkumas, dėl kurio per lėtai priimami reikiami sprendimai. Tačiau, anot VAATC atstovų, pagrindinės darbų vykdymo vėlavimo priežastys yra tos, kad projektuotojai laiku neatliko projektavimo ir konkursinės dokumentacijos darbų, be to, užtruko dokumentų patikros procedūros, o regioninio sąvartyno įrengimui prieštaravo gyventojai.

10. Remiantis ekspertų apklausos rezultatais ir įvertinant atskirų ekspertų skirtingą nuomonę apie VAATC vaidmenį bei kompetenciją regioninėje komunalinių atliekų tvarkymo sistemoje, įsitikinome, kad, kuriant regioninę sistemą, nėra institucinio bendradarbiavimo aiškumo.

11. Atlikus ekspertų apklausos tyrimą, paaiškėjo, kad AM ir VAVA turi ribotas galimybes kontroliuoti ir koordinuoti Vilniaus apskrities savivaldybių veiksmus, kuriant regioninę komunalinių atliekų tvarkymo sistemą, kadangi pagal LR Vietos savivaldos įstatymą savivaldybės nėra pavaldžios valstybės institucijoms, o teisės aktuose nėra nustatyta regioninių sistemų kūrimo koordinavimo tvarka.

REKOMENDACIJOS

1. Norint sukurti efektyviai veikiančias regionines komunalinių atliekų tvarkymo sistemas Lietuvoje, būtina tobulinti LR teisinį reglamentavimą, kuris nėra pritaikytas šių sistemų specifikai, t.y. reikia aiškiai apibrėžti regioninių atliekų tvarkymo sistemų kūrimo dalyvaujančių subjektų – AM, VAVA, savivaldybių, o ypač VAATC funkcijas ir atsakomybę, nustatyti kompetencijos ribas bei valdymą, tarpusavio sąveikos principus.

2. Kad būtų laiku išspręsti kuriamos Vilniaus regiono komunalinių atliekų tvarkymo sistemos paruošimo veiklai ir funkcionavimo klausimai, o UAB „Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo centras“ galėtų identifikuoti savo vaidmenį regioninėje sistemoje ir tinkamai pasiruošti veiklai, savivaldybės centrai turi tinkamai perduoti ir aiškiai paskirstyti komunalinių atliekų tvarkymo funkcijas.

3. Per regionines komunalinių atliekų tvarkymo sistemas yra vykdomi valstybės lygio atliekų tvarkymo uždaviniai, todėl siekiant juos įgyvendinti, regioninės sistemos tęstinumui yra būtinas bendras, vieningas savivaldybių planavimas.

4. Būtina stiprinti atskirų Vilniaus apskrities savivaldos institucijų pajėgumus, nes šiuo metu savivaldybėse nepakanka darbuotojų atliekų tvarkymo srityje, kad visi darbai būtų atlikti efektyviai ir laiku.

5. Siekiant sklandaus sistemos vystymo, Vilniaus apskrities savivaldybėms būtina glaudžiau bendradarbiauti tarpusavyje, keičiantis informacija, koordinuojant veiksmus ir identifikuojant problemas.

6. Ne mažiau svarbus yra institucijų bendradarbiavimas visuose regioninės sistemos valdymo lygiuose (Aplinkos ministerija, Vilniaus apskrities viršininko administracija, Vilniaus apskrities savivaldybės, VAATC).

7. Ypatingą dėmesį reikia skirti Vilniaus regiono komunalinių atliekų tvarkymo sistemos kūrimo priežiūrai ir kontrolei. Vilniaus apskrities savivaldybių pareigų vykdymas, veiksmų derinimas ir regioninės sistemos kūrimo problemų nagrinėjimas galėtų būti Vilniaus apskrities viršininko administracijos funkcija, tačiau šios funkcijos vykdymui turėtų būti nustatyta aiški koordinavimo tvarka, o administracija turėtų turėti tinkamai paruoštą darbuotojų.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Įstatymai

1. Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas// Valstybės žinios. 2003, Nr. 61-1726.
2. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas// Valstybės žinios. 2000, Nr. 64-1914.
3. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas// Valstybės žinios. 1992, Nr. 5-75.
4. Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas// Valstybės žinios. 1999, Nr. 30-856.
5. Lietuvos Respublikos regioninės plėtros įstatymas// Valstybės žinios. 2000, Nr. 66-1987.
6. Lietuvos Respublikos rinkliavų įstatymas// Valstybės žinios. 2000, Nr. 52-1484.
7. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymas// Valstybės žinios. 1994, Nr. 102-2049.
8. Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymas// Valstybės žinios. 1996, Nr. 68-1633.
9. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas// Valstybės žinios. 1999, Nr. 56-1809.
10. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas// Valstybės žinios. 2000, Nr. 91-2832.

Kiti teisės aktai

11. Dėl Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro 1999 m. liepos 14 d. įsakymo Nr. 217 „Dėl atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo// Valstybės žinios. 2004, Nr. 68-2381.
12. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2001 m. kovo 30 d. įsakymas Nr. 179 „Dėl buityje susidarančių pavojingų atliekų surinkimo punktų įrengimo ir eksploatavimo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2001, Nr. 32-1086.
13. Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo taisyklės// Valstybės žinios. 1999, Nr. 63-2065.
14. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. rugpjūčio 24 d. nutarimas Nr. 1026 „Dėl Europos Sąjungos sanglaudos fondo paramos administravimo Lietuvoje“// Valstybės žinios. 2001, Nr. 74-2596.
15. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. balandžio 12 d. nutarimas Nr. 519 „Dėl valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2002, Nr. 40-1499.
16. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 28 d. nutarimas Nr. 802 „Dėl 2001 m. rugpjūčio 24 d. nutarimo Nr. 1026 „Dėl Europos Sąjungos sanglaudos fondo paramos administravimo Lietuvoje“ pakeitimo“// Valstybės žinios. 2004, Nr. 103-3777.

17. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas “Dėl specialios paskirties bendrovių ir jų veiklos sričių” įstatymo pakeitimo Nr. 537// Valstybės žinios. 2000, Nr. 64-1916.
18. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. birželio 27 d. įsakymas Nr. 348 „Dėl pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2002, Nr. 81-3503.
19. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. vasario 27 d. įsakymas Nr. 80 „Dėl TIPK leidimų išdavimo, atnaujinimo ir panaikinimo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2002, Nr. 85-3684.

Kita literatūra

20. Aplinkos apsauga. - Vilnius: Lietuvos savivaldybių asociacija, 2003.
21. Ką turėtų žinoti verslininkas apie aplinkos apsaugos reikalavimus Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare. - Vilnius: LR ūkio ministerija, Lietuvos pramonininkų konfederacija, 2004.
22. Bubnienė R., Dudulytė Z., Greimas E. ir kt. Europos Sąjungos aplinkos apsaugos politika ir jos įgyvendinimas Lietuvoje. – Vilnius, 2002. P. 32.
23. DANCEE Lietuvos savivaldybių bendradarbiavimas atliekų tvarkymo srityje. - Vilnius: Aplinkos ministerija, 2002.
24. Elektrėnų savivaldybės tarybos 2002 m. lapkričio 27 d. sprendimas Nr. 02.TS-239 „Dėl UAB „VAATC“ steigimo“.
25. Finansinis memorandumas tarp Europos Komisijos ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės „Vilniaus regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“, 2003, Nr. 2002/LT/16/P/PE/012.
26. Hansen W., Christopher M., Verbuecheln M. ES atliekų tvarkymo politika ir regioninės ir vietinės valdžios institucijų uždaviniai. - Kaunas, 2002. P. 4-5.
27. Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės valstybinio audito ataskaita „Komunalinių atliekų tvarkymas“. 2006, Nr. 2020-20-2.
28. Lietuvos savivaldybių pasirengimas stoti į Europos Sąjungą aplinkos apsaugos srityje strategija ir veiksmų planas. - Vilnius: Aplinkos apsaugos politikos centras, 2000.
29. Phinnemore D., McGowan L. A Dictionary of the European Union. - London: 2002. P. 137-140.
30. Projektavimo paslaugų sutartis „Vilniaus apskrities regioninės atliekų tvarkymo sistemos plėtojimas. Projekto ir konkursinės dokumentacijos parengimas“ EUROPEAID/114552/D/SV/LT, 2003 m. gruodžio 22 d.

31. Ragulskytė-Markovienė R. Aplinkos teisė/ Lietuvos teisės derinimas su Europos Sąjungos reikalavimais. - Vilnius: Eugrimas, 2005.
32. Staniškis J. K. Integruota atliekų vadyba. – Kaunas, 2004. P. 51.
33. Suaugusiųjų švietimas aplinkos temomis – II. Venkime, rūšiuokime ir perdirbkime. - Kaunas: Socialinių inovacijų fondas, 2005.
34. Šalčininkų rajono savivaldybės tarybos 2002 m. gruodžio 10 d. sprendimas Nr. 505 „Dėl UAB „VAATC“ steigimo“.
35. Širvintų rajono savivaldybės tarybos 2002 m. spalio 24 d. sprendimas Nr. 90 „Dėl UAB „VAATC“ steigimo“.
36. Švenčionių rajono savivaldybės tarybos 2002 m. gruodžio 30 d. sprendimas Nr. 84 „Dėl UAB „VAATC“ steigimo“.
37. Techninės pagalbos paslaugų sutartis „Techninė pagalba Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo centrui” EuropeAid/116668/D/SV/LT, 2004 m. liepos 1 d.
38. Techninės priežiūros paslaugų sutartis „Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo sistemos plėtojimo darbų techninė priežiūra“ EuropeAid/119518/D/SV/LT, 2005 m. kovo 10 d.
39. Trakų rajono savivaldybės tarybos 2003 m. sausio 30 d. sprendimas Nr. S1-17 „Dėl UAB „VAATC“ steigimo“.
40. UAB „VAATC“ visuotinio akcininkų susirinkimo 2007 m. kovo 29 d. sprendimas „Dėl UAB „VAATC“ ir UAB „Vilniaus sąvartynas“ reorganizacijos sąlygų patvirtinimo“.
41. UAB „VAATC“ ir Aplinkos projektų valdymo agentūros sutartis „Dėl ISPA/Sanglaudos programos projekto įgyvendinimo“, 2004 m. lapkričio 9 d.
42. Ukmergės rajono savivaldybės tarybos 2002 m. lapkričio 29 d. sprendimas Nr. 7-69 „Dėl UAB „VAATC“ steigimo“.
43. Uždarosios akcinės bendrovės „VAATC“ AKCININKŲ SUTARTIS, 2003 m. kovo 26 d.
44. Uždarosios akcinės bendrovės „VAATC“ ĮSTATAI, 2003 m. kovo 26 d.
45. Uždarosios akcinės bendrovės „VAATC“ ĮSTATAI, 2007 m. gegužės 22 d.
46. Vilniaus miesto savivaldybės tarybos 2002 m. lapkričio 6 d. sprendimas Nr. 700 „Dėl UAB „VAATC“ steigimo“.
47. Vilniaus rajono savivaldybės tarybos 2003 m. vasario 19 d. sprendimas Nr. T3-39 „Dėl UAB „VAATC“ steigimo“.
48. Vilniaus regiono plėtros tarybos 2006 m. kovo 24 d. sprendimas Nr. 10.9-1 „Dėl 2006-2016 m. Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo plano patvirtinimo”.

Interneto šaltiniai

49. Aplinkos ministerija. Aplinkos apsauga ir urbanistinė plėtra// <http://www.am.lt/VI/files/0.507084001112685290.doc>; prisijungimo laikas: 2007-10-20.
50. Aplinkos projektų valdymo agentūros 2004 m. ataskaita// <http://www.apva.lt/repository/ataskaita/report2004.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-07-11.
51. Elektrėnų savivaldybės tarybos 2002 m. balandžio 5 d. sprendimas Nr. 55// <http://www.elektrenai.lt/index.php?2027709308>; prisijungimo laikas: 2007-10-15.
52. ES struktūrinė parama. Finansuojami projektai. Aplinkos apsaugos projektai. http://www.esparama.lt/lt/sanglaudos_fondas/sanglaudos_fondo_projektai/aplinkos_apsaugos_projektai/?id=57; prisijungimo laikas: 2007-09-27.
53. Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Dėl Vyriausybės 2002 m. balandžio 12 d. nutarimo Nr. 519 „Dėl Valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano patvirtinimo“ pakeitimo Nr. 7-1030N// <http://www.lrv.lt/main.php?cat=29&gr=1&data=2007-10-31>; prisijungimo laikas: 2007-11-10.
54. Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo centras. Bendra informacija// http://www.vaatc.lt/apie_mus/; prisijungimo laikas: 2007-10-10.
55. Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo centras. Regioninio atliekų tvarkymo tikslai ir uždaviniai// <http://www.vaatc.lt/index.php?id=56>; prisijungimo laikas: 2007-07-11.
56. Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo planas 2002-2006 m.// <http://www.vaatc.lt/index.php?id=53>; prisijungimo laikas: 2007-10-15.
57. Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo planas 2006-2016 m.// <http://www.apskritis.lt/index.php?-742804155>; prisijungimo laikas: 2007-08-20.
58. Vilniaus regiono plėtros tarybos 2002 m. gegužės 31 d. sprendimas Nr. 16 „Dėl Vilniaus regiono atliekų tvarkymo plano“// <http://www.apskritis.lt/index.php?1023320146>; prisijungimo laikas: 2007-10-15.

SANTRAUKA

UAB „VILNIAUS APSKRITIES ATLIEKŲ TVARKYMO CENTRAS“ VAIDMENS VILNIAUS REGIONO KOMUNALINIŲ ATLIEKŲ TVARKYMO SISTEMOJE VERTINIMAS

Raktiniai žodžiai: komunalinės atliekos, regioninė komunalinių atliekų tvarkymo sistema, regioninis atliekų tvarkymo centras, UAB „Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo centras“ funkcijos.

Magistro darbe yra vertinamas UAB „VAATC“ vaidmuo Vilniaus regiono komunalinių atliekų tvarkymo sistemoje.

Pirmajame skyriuje yra apžvelgiami svarbiausi komunalinių atliekų tvarkymą reglamentuojantys ES ir LR teisės aktai, aptariama institucinė atsakomybė šioje srityje ir apibūdinamos regioninių komunalinių atliekų tvarkymo sistemų kūrimo Lietuvoje priežastys, tikslai ir uždaviniai bei regioninės organizacijos steigimo poreikis.

Antrajame skyriuje yra nagrinėjama metodinė medžiaga ir LR įstatymai, susiję su regioninio atliekų tvarkymo centro steigimu, statusu, veikla bei jam skiriamomis savivaldybių funkcijomis, kurių vykdymas yra būtinas regioninės sistemos funkcionavimui.

Trečiajame skyriuje, remiantis VAATC dokumentacija, internetinių šaltinių bei interviu su VAATC ekspertais duomenimis, yra analizuojamas VAATC įkūrimas, nagrinėjamos jam priskirtos funkcijos ir aprašoma dabartinė jo veikla. Analizė parodė, kad VAATC vaidmuo regioninėje atliekų tvarkymo sistemoje nėra tiksliai apibrėžtas, kol savivaldybės neapsisprendė, kokias funkcijas skirs centrai, ir tai trikdo regioninės sistemos kūrimą. Taigi galime teigti, kad darbo hipotezė pasitvirtino.

Trečiojo skyriaus pabaigoje yra pateikti autorės atliktos ekspertų (Aplinkos ministerijos, Vilniaus apskrities viršininko administracijos ir Vilniaus apskrities savivaldybių) požiūrio į UAB „VAATC“ vaidmenį regioninėje sistemoje apklausos rezultatai. Nustatyta, kad visos institucijos pripažįsta, jog kol kas VAATC vaidmuo nėra pakankamai aiškus. Ekspertai nurodo priežastis, dėl kurių savivaldybės nesusitaria dėl centrai skiriamų funkcijų, ir pateikia savo nuomonę apie VAATC kompetenciją, vykdant projektą, bei pakomentuoja faktinį AM ir VAVA įstatymu jiems pavestą komunalinių atliekų tvarkymo kontrolės ir koordinavimo funkcijų vykdymą.

Darbo pabaigoje pateikiamos rekomendacijos, kaip būtų galima spręsti problemas, kad UAB „VAATC“ vaidmuo regioninėje komunalinių atliekų tvarkymo sistemoje būtų aiškiai apibrėžtas, centras galėtų tinkamai pasiruošti veiklai, regioninė sistema po įvykdytų infrastruktūros statybos darbų be problemų pradėtų funkcionuoti ir būtų įvykdytos valstybės lygio užduotys.

SUMMARY

AN ESTIMATION OF THE JOINT-STOCK COMPANY *VILNIUS DISTRICT WASTE MANAGEMENT CENTRE* ROLE IN VILNIUS REGIONAL MUNICIPAL WASTE MANAGEMENT SYSTEM

Key words: municipal waste, regional municipal waste management system, regional waste management centre, functions of the joint-stock company *Vilnius District Waste Management Centre (VDWMC)*.

The role of the joint-stock company *VDWMC* in Vilnius regional municipal waste management system is evaluated in the postgraduate work.

In the first section the main legal documents of European Union and Lithuanian Republic regulating waste management are reviewed. Institutional responsibility of this ground, creating reasons of regional municipal waste management systems in Lithuania, their points and tasks, also establishing requirement of regional organization are described.

In the second section methodical and legitimate material related with regional waste management centers' establishment, status, competence and functions are studied.

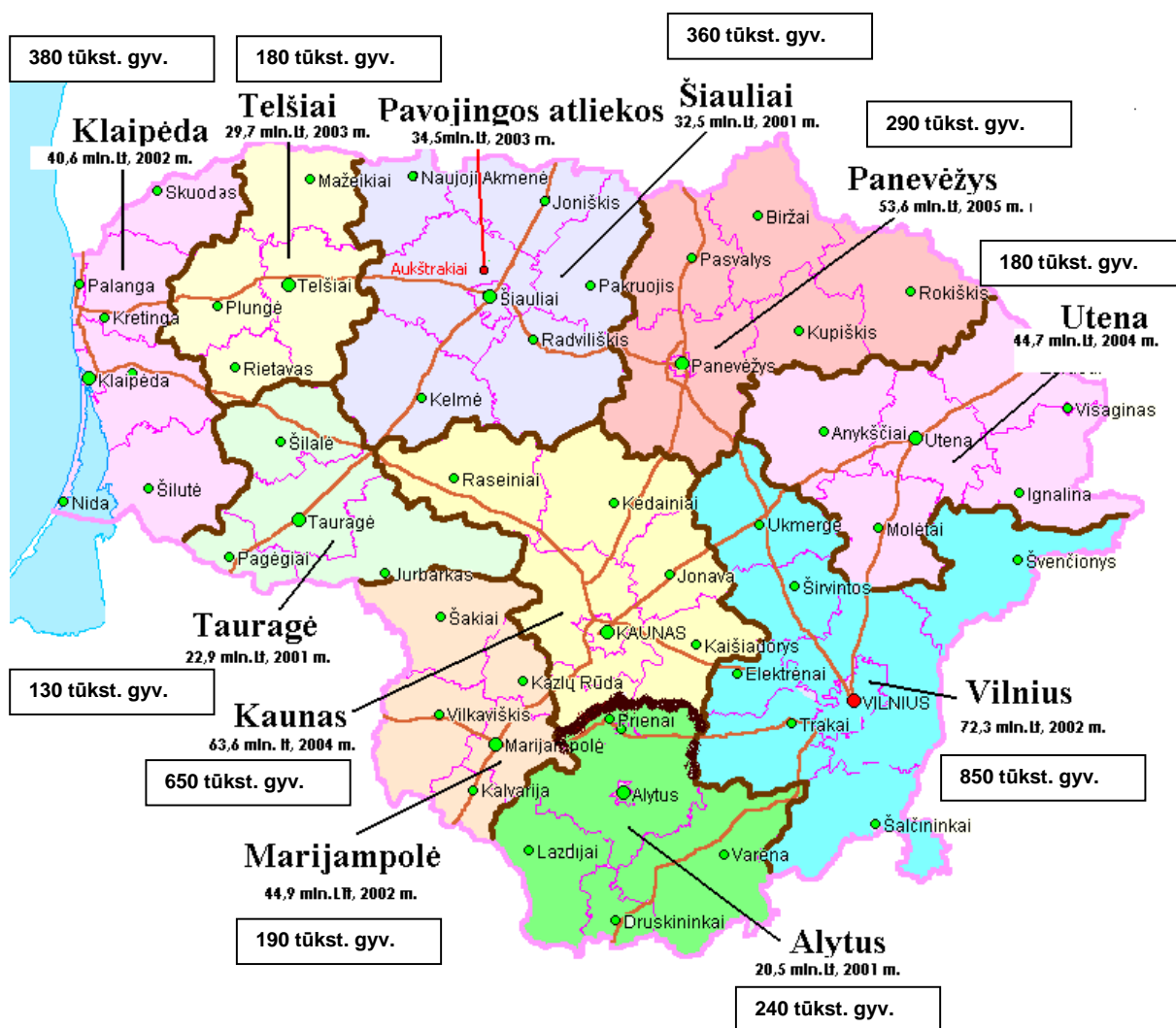
In the third section the establishment of *VDWMC*, its functions for management of municipal waste and its current actions are analyzed. The analysis in accordance with documentation of *VDWMC*, material of internet and *VDWMC* experts' interview showed that the role of the joint-stock company *Vilnius District Waste Management Centre* in Vilnius regional public waste management system is not clearly defined, till municipalities did not decide, which functions they will allocate to the centre, and this baffles the creating of the regional system. So, the hypothesis was supported.

At the end of the third section results of author's questioning by experts (Ministry of Environment, Vilnius District Governor's Administration and Municipalities of Vilnius District) are presented. The point of this questioning is to research institutions' standpoint to the role of *Vilnius District Waste Management Centre* in regional system. Research results showed that all institutions acknowledge that the role of the centre is not clear. Experts tell many reasons of this. They make a point about company's competence and comment how Ministry of Environment and Vilnius District Governor's Administration fill their functions of control and coordination practically.

At the end of this work recommendations are offered, which solves the problems related with the clear role of *Vilnius District Waste Management Centre*, well working regional municipal waste management system after development of facility and state tasks' implementation.

PRIEDAI

Regioninių atliekų tvarkymo sistemų kūrimas Lietuvoje

Schemoje nurodyta:

projektų paraiškų pateikimo EK metai,
bendra projekto vertė litais,
gyventojų skaičius regione

Šaltinis: Aplinkos ministerija. Aplinkos apsauga ir urbanistinė plėtra//

<http://www.am.lt/VI/files/0.507084001112685290.doc>; prisijungimo laikas: 2007-10-20.

LR teisės aktų analizė regioninės atliekų tvarkymo organizacijos teisinio statuso atrankai

Įstatymai	Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymas (VSIĮ)	Viešųjų įstaigų įstatymas (VIĮ)	Akcinių bendrovių įstatymas (ABI)
Statusas	Savivaldybės įmonė (SI)	Viešoji įstaiga (VŠĮ)	Uždaroji akcinė bendrovė (UAB)
Kriterijai			
<i>Ar gali gauti ISPA finansavimą?</i>	Taip, jei lėšos būtų skiriamos vienai savivaldybei, kuri pati prisiimtų atsakomybę už įdiegtos sistemos eksploatavimą arba tam įsteigtų SI - juridinį asmenį. <u>Pastaba:</u> SI - 100% savivaldybės nuosavybė. Ją gali įsteigti tik viena savivaldybė.	Taip, bet tik tuo atveju, jeigu už ISPA lėšas gaunamą turtą priimtų savivaldos institucija ir perduotų jį VŠĮ panaudoti pagrindais.	Taip, jeigu ISPA finansavimą gaunančios savivaldos institucijos ją steigia kaip juridinį asmenį, atsakingą už regiono sistemos eksploatavimą.
<i>Ar turi teisę imti paskolas?</i>	Taip. (VSIĮ 4 ir 13 str.)	Įstatyme nenumatyta. Gali priimti steigėjų įnašus, kurie gali būti iš skolintų lėšų.	Taip. (ABI 59 str.)
<i>Ar gali savarankiškai vykdyti atliekų tvarkymo, surinkimo, pervežimo, apdorojimo, šalinimo darbus ir kitą ūkinę veiklą?</i>	Taip. (VSIĮ 4 str.) <u>Pastaba:</u> Viešųjų pirkimų įstatymas netaikomas, jei įmonė teikia paslaugų ne daugiau kaip už 1,8 mln. Lt per metus. (1.1.3 str.)	VIĮ aiškiai neapibrėžta.	Taip.
<i>Ar gali priimti į darbą darbuotojus, tarp jų administraciją?</i>	Taip. (VSIĮ 9 str.)	Taip. (VIĮ 11 str.)	Taip. (ABI 22 str.)
<i>Ar turi teisę sudaryti sutartis su kitais atliekų tvarkytojais ar atliekų tvarkymo sistemos dalyviais?</i>	Taip, dalinai. Viešųjų pirkimų įstatymas suteikia teisę teikti paslaugas. (1.1.3 sk.)	Taip. (VIĮ 4.3 ir 4.9 str.)	Taip.

<i>Ar yra pelno siekianti ar nesiekianti? (Šis kriterijus gali būti apribojantis dėl to, kad atliekų tvarkymo veikla pagal įstatymus turi būti ne pelno veikla.)</i>	Pelno siekianti. <u>Pastaba:</u> neturi būti laikoma apribojimu, nes įmonę 100 % kontroliuoja steigėjai.	Ne.	Pelno. <u>Pastaba:</u> nelaikoma apribojimu, nes pelno naudojimą sprendžia steigėjai.
<i>Ar turi teisę į įplaukas, pvz. atsiskaitymus gauti tiesiai iš paslaugų gavėjų, jeigu tai įmokos, nustatytos savivaldybės, ar kitų pajamų šaltinių? (Nelaikoma apribojimu, nes įplaukos gali būti gaunamos iš steigėjų, kurie gautų įplaukas iš vartotojų.)</i>	Taip. (VSĮ 3.2 ir 4.6 str.)	Problemiška, kai kalbama apie savivaldybės nustatytą įmoką. (VĮ 4.4 str. leidžia gauti atsiskaitymus už paslaugas.)	Problemiška, kai kalbama apie savivaldybės nustatytą įmoką. (Pagal ABĮ steigėjai nereguliuoja bendrovės veiklos.)
<i>Ar gali turėti turtinę nuosavybę? Kokią teisę turi į turtą, perimtą iš kitų subjektų, pvz., savivaldybės?</i>	Ne. Turto savininkas yra savivaldybė. Šį turtą valdo, naudoja, juo disponuoja turto patikėjimo teisėmis. (VSĮ 2 str.)	Ne. Turto savininkai yra jos steigėjai. Dalininkų įnašai apskaitomi atskirai. (VĮ 13.4 str.)	Taip. Turto savininkas yra bendrovė.
<i>Kam atitenka turtas po likvidavimo?</i>	Institucija paskiria likvidatorių, kuris atsako už turto paskirstymą.	Institucija paskiria likvidatorių, kuris atsako už turto paskirstymą.	Institucija paskiria likvidatorių, kuris atsako už turto paskirstymą.
<i>Ar taikomas pajamų ir pelno mokestis?</i>	Taip.	Taip.	Taip.
<i>Ar įmanoma kaupti įplaukų lėšas investicijoms?</i>	Taip. (VSĮ 18 str.)	Problemiška. Kapitalą galima padidinti tik steigėjų turtu. (VĮ 14.4 str.)	Taip.
<i>Kokia yra atsakomybė - pilna ar ribota? (Steigėjams svarbu žinoti rizikos laipsnį.)</i>	Ribota. (Šį atsako tik tuo turtu, į kurį gali būti nukreiptas išieškojimas - VSĮ 3.1 str.)	Ribota. (VšĮ atsakomybė nėra aiškiai apibrėžta.)	Ribota. (Pagal prievolės atsako tik savo turtu - ABĮ 2 str.)

<i>Kaip priimami valdymo sprendimai, kokie santykiai tarp valdymo organų ir steigėjų? Koks aukščiausias valdymo organas?</i>	Steigėjas (savivaldybė) skiria administratorių. (Steigėjų sprendimu gali būti sudaroma valdyba - VSĮ 9-13 str.)	Aukščiausias valdymo organas yra steigėjų arba dalininkų susirinkimas (VIĮ 11 str.). Jis skiria administracijos vadovą. (Susirinkimo sprendimu gali būti sudaroma valdyba (VIĮ 11 str.)	Aukščiausias valdymo organas yra akcininkų susirinkimas (ABĮ 22 str.). Jis renka valdybą, o ši skiria administratorių.
<i>Ar sprendimų priėmimas pasižymi skaidrumu, palyginti su sprendimų priėmimu savivaldybėse?</i>	Privalomas metinis finansinis auditas. (VSĮ 12 str.)	Savivaldybės turi teisę kontroliuoti VŠĮ veiklą, o ši privalo pateikti visus finansinius dokumentus. (VIĮ 12 str.)	Privalomas metinis finansinis auditas. (ABĮ 60 str.)
<i>Kokios yra balsavimo teisės? Ar įmanoma atskiriems steigėjams suteikti didesnes teises?</i>	Balsavimo teisių nėra. (Skirtingos balsavimo teisės niekam nenumatytos.)	Įstatymai nereglamentuoja balsavimo teisių steigėjų susirinkime.	Numatomos priemonės, ribojančios specialiųjų akcijų suteikimą steigėjams. (ABĮ 46 str.)
<i>Kokia yra valdybos narių atsakomybė, pvz., ar numatyta jų asmeninė atsakomybė?</i>	Atsakomybės pobūdis nereglamentuotas.	Valdybą sudaro steigėjai ir dalininkai. Atsakomybė nustatoma steigimo sutartyje.	Numatoma jungtinė valdybos narių atsakomybė. (ABĮ 35.14 str.)
<i>Ar valdybos nariai gali pasinaudoti balsavimo teise asmeniniais interesais?</i>	Balsavimo tvarkos įstatymai nenustato. Savivaldybė tiesiogiai kontroliuoja valdybą.	Įstatymai nereglamentuoja.	Įstatymai nereglamentuoja.

Šaltinis: DANCEE Lietuvos savivaldybių bendradarbiavimas atliekų tvarkymo srityje. - Vilnius: Aplinkos ministerija,

2002.

Ekspertų sąrašas

1. UAB „Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo centras“ direktoriaus pavaduotojas plėtrai Jurijus Valiūnas. Elektroninio pašto adresas: info@vaatc.lt, telefono numeris: (8 5) 210 4254.
2. UAB „Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo centras“ projektų vadovas Marius Banaitis. Elektroninio pašto adresas: mariusb@vaatc.lt, telefono numeris: 8 681 72 669.
3. Aplinkos ministerijos Atliekų tvarkymo paslaugų skyriaus vedėja Raminta Radavičienė. Elektroninio pašto adresas: r.radaviciene@am.lt, telefono numeris: (8 5) 266 2705.
4. Vilniaus apskrities viršininke administracijos Teritorijų planavimo, aplinkos, kultūros vertybių apsaugos ir paminkloaugos skyriaus vedėjas Marius Narmontas. Elektroninio pašto adresas: marius_narmontas@aps.lt, telefono numeris: (8 5) 231 2583.
5. Elektrėnų savivaldybės vyriausias specialistas-ekologas Kazimieras Stasiulionis. Elektroninio pašto adresas: ekologas@elektrenai.lt, telefono numeris: (8 5) 285 8028.
6. Šalčininkų raj. savivaldybės vietinio ūkio ir teritorijų planavimo skyriaus vedėjas Vojtech Doval. Elektroninio pašto adresas: vietinisukis@salcininkai.lt, telefono numeris: (8 380) 30 179.
7. Širvintų raj. savivaldybės ūkio valdymo ir ekonomikos skyriaus vyriausiasis specialistas Romualdas Mažylis. Elektroninio pašto adresas: r.mazylis@sirvintos.lt, telefono numeris: (8 382) 53 304.
8. Švenčionių raj. savivaldybės vyriausias ekologas Algirdas Jurkevičius. Elektroninio pašto adresas: ekologas@svencionys.lt, telefono numeris: (8 387) 66 378.
9. Trakų raj. savivaldybės vyriausias ekologas Jonas Kriaučiūnas. Elektroninio pašto adresas: trakai.ekologas@is.lt, telefono numeris: (8 528) 55 775.
10. Ukmergės raj. savivaldybės vyriausia ekologė–paminklotvarkininkė Vilija Grabauskienė. Elektroninio pašto adresas: v.grabauskiene@ukmerge.lt, telefono numeris: (8 340) 60 351.
11. Vilniaus raj. savivaldybės vietinio ūkio ir teritorijos planavimo skyriaus vyriausia specialistė Daiva Lukošiuūtė. Elektroninio pašto adresas: d.lukosiute@vilnius-r.lt, telefono numeris: (8 5) 275 6768.
12. Vilniaus m. savivaldybės energetikos ir ūkio departamento miesto ūkio skyriaus aplinkos poskyrio vedėja Danguolė Šlepikaitė. Elektroninio pašto adresas: Danguole.Slepikaite@vilnius.lt, telefono numeris: (8 5) 211 2167.

Ekspertų interviu klausimai

UAB „Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo centras” ekspertams

- 1) Kaip Jūs apskritai vertinate Vilniaus regiono komunalinių atliekų tvarkymo sistemos kūrimą?
- 2) Kaip Jūs manote, dėl kokių priežasčių Vilniaus apskrities savivaldybės nusprendė kooperuotis ir kurti regioninę komunalinių atliekų tvarkymo sistemą?
- 3) Kokios, Jūsų manymu, buvo padarytos klaidos, steigiant Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo centrą, kodėl?
- 4) Kaip Jūs vertinate UAB „VAATC“ vaidmenį Vilniaus regioninėje komunalinių atliekų tvarkymo sistemoje? Ar šiuo metu jis yra pakankamai aiškus?
- 5) Dėl kurių atliekų tvarkymo funkcijų ir užduočių skyrimo Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo centrui savivaldybės iki šiol nėra apsisprendusios?
- 6) Kokios, Jūsų nuomone, yra pagrindinės priežastys, dėl kurių vėluoja projekte „Vilniaus regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ numatyti infrastruktūros darbai?

Ekspertų interviu klausimai

Aplinkos ministerijai ir Vilniaus apskrities viršininko administracijai

- 1) Kaip Jūs apskritai vertinate Vilniaus regiono komunalinių atliekų tvarkymo sistemos kūrimą?
- 2) Kaip Jūs vertinate UAB „VAATC“ vaidmenį Vilniaus regioninėje komunalinių atliekų tvarkymo sistemoje? Ar šiuo metu jis yra pakankamai aiškus?
- 3) Kokios, Jūsų nuomone, yra pagrindinės priežastys, dėl kurių iki šiol neišku, kokias atliekų tvarkymo funkcijas savivaldybės skirs Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo centrui?
- 4) Kurios, Jūsų nuomone, yra pažangiausias ir kurios nepažangiausias Vilniaus apskrities savivaldybės, kodėl?
- 5) Kaip Jūs vertinate UAB „VAATC“ kompetenciją, vykdant dabartinę veiklą, susijusią su regioninės sistemos infrastruktūros objektų statybomis ir senų sąvartynų uždarymu? Kokios yra pagrindinės priežastys, dėl kurių vėluoja projekte „Vilniaus regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ numatyti infrastruktūros darbai?
- 6) Koks yra Aplinkos ministerijos ir Vilniaus apskrities viršininko administracijos vaidmuo Vilniaus regiono komunalinių atliekų tvarkymo sistemos kūrime?
- 7) Kaip Jūs manote, kokia institucija turėtų koordinuoti Vilniaus apskrities savivaldybių ir UAB „VAATC“ veiksmų derinimą bei regioninės atliekų tvarkymo sistemos kūrimo problemų nagrinėjimą?

Ekspertų anketinė apklausa savivaldybėms

Tyrimo tikslas – išsiaiškinti Vilniaus apskrities savivaldybių požiūrį į UAB „VAATC“ vaidmenį regioninėje komunalinių atliekų tvarkymo sistemoje.

Prašome Jūsų būti dėmesingais ir nuoširdžiais tyrimo dalyviais.

SEKITE ANKETOS PILDYMO NURODYMUS SKLIAUSTELIUOSE.

Kurią Vilniaus apskrities savivaldybę atstovaujate? (Įrašykite)

Nuo kelintų metų dirbate savivaldybėje šiose pareigose? Dirbu nuo (įrašykite) ...

1) Kaip Jūs apskritai vertinate Vilniaus regiono komunalinių atliekų tvarkymo sistemos kūrimą?

- a) Teigiamai
- b) Neigiamai
- c) Sunku pasakyti
- d) Kitas atsakymas (jei norite, įrašykite)

2) Jūsų nuomone, dėl kokių priežasčių Jūsų savivaldybė nusprendė kooperuotis su kitomis Vilniaus apskrities savivaldybėmis, kurdamas regioninę komunalinių atliekų tvarkymo sistemą? (Pažymėkite visus variantus, kurie jums atrodo tinkami.)

- a) Ekonominė nauda (pigiau statyti didelius įrenginius negu mažus, atitinkančius ES reikalavimus)
- b) Naujų užduočių sudėtingumas, vykdant ES reikalavimus
- c) Naujų funkcijų atsiradimas, vykdant ES reikalavimus
- d) Nežinau
- e) Kitas atsakymas (jei norite, įrašykite) ...

3) Ar sutinkate, kad šiuo metu UAB „VAATC“ vaidmuo regioninėje komunalinių atliekų tvarkymo sistemoje nėra pilnai aiškus dėl savivaldybių neapsisprendimo, kurias funkcijas skirti vykdyti centrui?

- a) Taip
- b) Ne
- c) Sunku pasakyti

4) Jūsų nuomone, ar, steigiant regioninį atliekų tvarkymo centrą, yra tikslinga naudotis metodine medžiaga?

- a) Taip
- b) Ne
- c) Sunku pasakyti
- d) Nežinau

5) Ar, steigiant UAB „VAATC“, savivaldybės buvo susipažinusios su DANCEE projekto „Lietuvos savivaldybių bendradarbiavimas atliekų tvarkymo srityje“ ataskaitos rekomendacijomis?

- a) Taip
- b) Ne
- c) Nežinau

6) Kaip Jūs manote, kokios yra pagrindinės priežastys, dėl kurių savivaldybės negali priimti sprendimų, kokias papildomas funkcijas skirti UAB „VAATC“?

- a) Nepakankamas savivaldybių tarpusavio bendradarbiavimas
- b) Savivaldybių nuomonės tam tikrais klausimais nesutapimas
- c) Savivaldybių pajėgumų trūkumas (nepakanka darbuotojų atliekų tvarkymo srityje, kad daugybė darbų būtų atlikta efektyviai ir laiku)
- d) Šiuo metu visas dėmesys sutelktas tik į infrastruktūros objektų statybos darbus
- e) Metodinės medžiagos trūkumas
- f) Nepakankamai aiškus teisinis reglamentavimas
- g) Nepakankamas visų lygmenų institucijų bendradarbiavimas
- h) Papildomas atsakymas (*jei norite, įrašykite*)

7) Kaip Jūs įsivaizduojate UAB „VAATC“ vaidmenį regioninėje sistemoje? Jūsų nuomone, kokias iš žemiau išvardintų atliekų tvarkymo funkcijų ji turėtų vykdyti? (Pažymėkite visus variantus, kurie jums atrodo tinkami.)

- a) Atliekų surinkimas
- b) Atliekų rūšiavimas
- c) Atliekų transportavimas
- d) Sutarčių sudarymas su atliekų tvarkytojais (bei dokumentų ruošimas ir konkursų skelbimas)
- e) Atliekų tvarkymo veiklos priežiūra ir kontrolė
- f) Savivaldybių atliekų tvarkymo planų rengimas
- g) Savivaldybių atliekų tvarkymo taisyklių rengimas
- h) Tarifo ar rinkliavos apskaičiavimas
- i) Įmokos surinkimas ir paskirstymas
- j) Visuomenės švietimas
- k) Duomenų apie regiono komunalinių atliekų tvarkymą kaupimas
- l) Papildomas atsakymas (jei norite, įrašykite) ...

8) Jūsų nuomone, kurios savivaldybės yra pažangiausios, sprendžiant regioninės sistemos kūrimo klausimus? Pabandykite sureitinguoti savivaldybes, skiriant joms nuo 8 balų iki 1 balo. (Pažangiausiai savivaldybei skirkite 8 balus, mažiau pažangiai 7 balus ir t.t.)

- a) Elektrėnų savivaldybė - ...
- b) Šalčininkų raj. savivaldybė - ...
- c) Širvintų raj. savivaldybė - ...
- d) Švenčionių raj. savivaldybė - ...
- e) Trakų raj. savivaldybė - ...
- f) Ukmergės raj. savivaldybė - ...
- g) Vilniaus raj. savivaldybė - ...
- h) Vilniaus m. savivaldybė - ...

9) Kokį, Jūsų nuomone, reikėtų taikyti atsiskaitymo būdą už komunalinių atliekų tvarkymą?

- a) Tarifą
- b) Rinkliavą
- c) Sunku pasakyti

10) Ar pritariate, kad visose Vilniaus regiono savivaldybėse būtų taikomas vienodas mokestis už atliekų tvarkymą, taikant solidarumo principą?

- a) Taip
- b) Ne
- c) Sunku pasakyti

11) Kaip Jūs manote, ar svarbu, kuo anksčiau savivaldybėms apsispręsti, kokias funkcijas paskirti vykdyti UAB „VAATC“?

- a) Taip
- b) Ne
- c) Sunku pasakyti

12) Kaip Jūs vertinate UAB „VAATC“ kompetenciją, vykdant dabartinę veiklą, susijusią su regioninės sistemos infrastruktūros objektų statybomis ir senų sąvartynų uždarymu?

- a) Teigiamai
- b) Pusėtinai
- c) Neigiamai
- d) Sunku pasakyti
- e) Kitas atsakymas (*jei norite, įrašykite*)....

AČIŪ UŽ JŪSŲ NUOŠIRDŽIUS ATSAKYMUS.

Projektas „Vilniaus regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“

Projekto pavadinimas	Vilniaus regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas
Projekto numeris	2002/LT/16/P/PE/012
Finansinio memorandumo pasirašymo data (Europos Komisija ir LR Vyriausybė)	2003 m. balandžio 18 d.
Galutinis paramos gavėjas	UAB „VAATC“
Bendra projekto vertė	20, 93 mln. eurų
Sanglaudos fondo paramos dalis	50 % - 10, 465 mln. eurų
Bendrojo finansavimo dalis (%)	50 % - 10, 465 mln. eurų
Projekto pradžios data	2002-12-17
Projekto pabaigos data	2007-12-31
Projekto įgyvendinimo savivaldybė	Elektrėnų, Šalčininkų raj., Širvintų raj., Švenčionių raj., Trakų raj., Ukmergės raj., Vilniaus miesto, Vilniaus raj.
Projekto tikslai ir rezultatai	Projekto metu numatyta: - uždaryti 110 mažų sąvartynų, esančių kaimo vietovėse; - uždaryti 13 savivaldybių (rajoninių sąvartynų); - uždaryti Kariotiškių sąvartyną; - įrengti 100 konteinerinių aikštelių; - įrengti 13 atliekų priėmimo aikštelių; - įrengti regioninį sąvartyną Kazokiškių k., Elektrėnų sav.
Projektą įgyvendina	LR Aplinkos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūra kartu su galutiniu naudos gavėju VAATC.

Šaltinis: ES struktūrinė parama. Finansuojami projektai. Aplinkos apsaugos projektai.

http://www.esparama.lt/lt/sanglaudos_fondas/sanglaudos_fondo_projektai/aplinkos_apsaugos_projektai/?id=57;

prisijungimo laikas: 2007-09-27.

ISPA projektas: Vilniaus regiono atliekų tvarkymo infrastruktūros darbų aprašymas**Regioninis sąvartynas**

Regioninio sąvartyno Elektrėnų savivaldybėje netoli Kazokiškių km. bendras sklypo plotas sudaro apie 30 hektarų, tai – anksčiau buvęs smėlio ir žvyro karjeras. Projektuojant sąvartyną buvo laikomasi šių projektavimo principų: minimalus poveikis aplinkai, natūralios sklypo ir jo apylinkių aplinkos išsaugojimas ir apsauga, sąnaudų minimizavimas. Naujajame sąvartyne per 20 metų, kuriems jis yra planuojamas, bus sukaupta beveik 6 milijonai tonų atliekų (300 000 t/m), priimant, kad vidutinis atliekų tankis sudarys 1 t/m³. Įskaitant kasdieninio uždengimo medžiagą ir uždengiamąjį sluoksnį, sąvartyno tūris sieks apie 7 milijonus m³. Sąvartynas yra suskirstytas į keletą sąvartyno sekcijų. Pirmosios sąvartyno sekcijos tūris sudarys maždaug 2.000.000 m³.

Naujajame sąvartyne bus vykdoma ši veikla:

- atliekų priėmimas ir registravimas;
- senasis sąvartynas numatomo naujojo sąvartyno 6-joje sekcijoje bus iškastas ir pergabentas į naujojo sąvartyno sekcijas;
- laikinas pavojingų atliekų saugojimas;
- atliekų kaupimas sąvartyne;
- sąvartyno dujų surinkimas ir apdorojimas;
- filtrato saugojimas ir tvarkymas;
- buitinių nuotėkų ir lietaus vandens apdorojimas;
- lietaus vandens surinkimas ir išleidimas;
- valdymas, monitoringas ir priežiūra.

Sąvartyne nebus šalinamos skystos atliekos (įskaitant nuotėkų dumblą), statybos ir griovimo atliekos, pavojingos atliekos, biologiškai suyrančios atliekos iš sodų, parkų, ir kitų apželdintų teritorijų. Visoms sąvartyno sekcijoms įrengti ribojantys pylimai. Ant sąvartyno dugno įrengtas nepralaidus sluoksnis, izoliuojantis sukauptas atliekas nuo natūralaus podirvio ir neleidžiantis prasiskverbti susidarantiui filtratui. Surinktas filtratas, buitinės nuotekos bei lietaus vanduo surinktas iš atliekų kaupimo teritorijos ir sąvartyno sekcijų) įrengtais vamzdynais bus transportuojamas į Vievio buitinių nuotėkų valymo įrenginius, lietaus vanduo iš likusios teritorijos bus surenkamas atskirai ir nukreipiamas į atvirą vandens telkinį. Sąvartyne įrengta apsaugos sistema

– vaizdo kameros, judesio davikliai, taip pat vykdoma fizinė apsauga. Tai padės išvengti nepageidaujamų lankytojų. Atliekos į sąvartyną bus vežamos pro Pilypiškių kaimą. Visos į sąvartyną atvežamos atliekos bus tikrinamos, sveriamos, registruojamos kompiuterizuotoje duomenų bazė ir tada vežamos į išskrovimo vietą. Atliekos iš išskrovimo vietos perstumiamos, atliekų sluoksnis sutankinamas. Pilnai supiltas per savaitę sutankintų atliekų plotas uždengiamas vietinio grunto ar inertinės medžiagos sluoksniu. Užpildžius vieną sąvartyno sekciją, ji uždengiama laikinu dengiamuoju grunto sluoksniu, o atliekos pradamos šalinti naujoje sekcijoje. Galutinai suprofiliavus sąvartyno formą tiesiogiai ant sąvartyno įrengiamas dengiamasis sluoksnis, kurį sudaro atraminis – dujų drenažinis, nepralaidus mineralinis, drenažinis ir viršutinis dengiamasis sluoksniai. Tiek sąvartyno eksploatacijos metu, tiek po uždarymo susidarys sąvartyno dujos, kurios bus surenkamos ir panaudojamos elektros gamybai, bei vykdomas monitoringas (gruntinio vandens, filtrato, sąvartyno dujų, meteorologinių sąlygų). Uždarius sąvartyną, monitoringo darbai bus atliekami mažiausiai 30 metų.

Konteinerinės aikštelės

Uždarius mažuosius ir vidutinius sąvartynus, konteinerinės aikštelės bus įrengtos kaimiškose vietose, sudarant galimybę gyventojams tinkamai atsikratyti atliekomis. Konteinerių aikštelės bus įrengtos savivaldybių pasiūlytose vietose. Konteinerinių aikštelių pagrindinė paskirtis – skatinti atskirą antrinių žaliavų surinkimą mažesnėse gyvenvietėse ir kaimuose. Konteinerių aikštelės yra paprastos, grįstos dangos aptvertos aikštelės, kuriose bus pastatyti 5 konteineriai. Paprastai konteinerių aikštelėje bus 3 konteineriai antrinėms žaliavoms, 2 – mišrioms komunalinėms atliekoms ir tam tikras plotas arba didelis konteineris stambiagabaritėms atliekoms surinkti. Iš viso bus įrengta 100 konteinerių aikštelių, kurios mažų gyvenviečių ir kaimų gyventojams suteiks galimybę atsikratyti antrinėmis žaliavomis po to, kai maži ir vidutiniai apskrities sąvartynai bus uždaryti.

Sąvartynų uždarymas

Kariotiškių sąvartyno eksploataavimo laikotarpiu sukauptos atliekos bus uždengtos granuliuotos medžiagos sluoksniu ir sąvartynui bus suteikta galutinė forma. Siekiant sumažinti filtrato susidarymą, ant atraminio sluoksnio viršaus bus įrengtas sluoksnis iš mineralinės medžiagos. Ten, kur reikalinga, bus įrengtas drenažinis smėlio sluoksnis nutekančio vandens surinkimui. Ant nepralaidžios mineralinės dirvos užtvartos viršaus bus įrengtas viršutinis dirvožemio sluoksnis, kuris apsaugos mineralinę užtvartą nuo erozijos. Viršutinio dirvožemio sluoksnio apsaugai nuo erozijos

visas jo paviršius bus užsėtas žole. Susidarančioms sąvartyno dujoms surinkti ir tolimesniam jų utilizavimui užtikrinti bus įrengta dujų surinkimo sistema. Uždarytą sąvartyną juos tvora, skirta apsaugoti nuo pašalinių asmenų patekimo į teritoriją.

Atliekų priėmimo aikštelės

APA yra skirtos specifiniams komunalinių atliekų srautams iš gyventojų (t.y. buitiniams atliekoms) surinkti. Tuo būdu gyventojams bus sudaryta galimybė (nemokamai) pristatyti savo atliekas, kurias yra draudžiama šalinti kartu su mišriomis komunalinėmis (buitinėmis) atliekomis. Aikštelėse priimtose atliekos bus toliau perduodamos atliekų tvarkytojams perdirbimui ar kitam panaudojimui. Remiantis atliekų skaičiavimais, pateiktais ankstesniame regioniniame atliekų tvarkymo plane, kiekvienas gyventojas vidutiniškai pristatys į aikšteles po 10 kg įvairių atliekų.

APA sudarys trys skirtingos zonos: atliekų priėmimo, transportavimo ir konteinerių laikymo. Priėmimo zonoje bus administracinis pastatas, įrankių sandėliukas, dengta zona, skirta mažiesiems konteineriams ir pavojingų atliekų laikymui. Aikštelėje bus pakankamai erdvės, kad gyventojai galėtų pasiekti bet kurį iš konteinerių lengvuoju automobiliu. Aikštelėse iš gyventojų bus priimamos šios komunalinės atliekos:

- antrinės žaliavos (pakuotės ir kitos stiklo, plastmasės, popieriaus bei kartono, metalo atliekos);
- žaliosios atliekos (medžių ir krūmų genėjimo atliekos, nušienauta žolė, lapai, gėlės, drožlės ir pan.);
- statybos ir griovimo buitinės atliekos;
- gaminių atliekos (tame tarpe ir pavojingos; alyvų, elektros ir elektroninės įrangos, naudotos padangos, akumuliatorių, dujošvyčių lempų, galvaninių elementų, vidaus degimo variklių tepalų, oro filtrų, hidraulinių amortizatorių atliekos);
- kitos pavojingos buitinės atliekos (buitinės chemijos produktų, lakų, dažų, skiediklių atliekos, pavojingomis cheminėmis medžiagomis užteršta pakuotė, naftos produktų atliekos, gyvsidabrio, asbesto turinčios atliekos);
- kitos didžiosios atliekos (didelių apimčių atliekos, kurios dėl savo dydžio negali būti surenkamos su kitais komunalinių atliekų srautais, pvz., baldai, langai, durys, dviračiai, karkasai, indai, talpos ir pan.).

Atliekų priėmimo aikštelės, numatytos įrengti Vilniaus apskrityje

Savivaldybė	APA skaičius	Vietos	Aptarnaujamų gyventojų sk.	Surenkamų atliekų kiekiai
Šalčininkų	2	Šalčininkuose ir Eišiškėse	6 300 3 800	100 t per metus 50 t per metus
Širvintų	1	Šalia Širvintų	7 800	100 t per metus
Švenčionių	2	Tarp Švenčionių ir Švenčionėlių ir prie Pabradės	13 500 7 000	150 t per metus 100 t per metus
Trakų	1	Lentvaryje	19 400	200 t per metus
Elektrėnų	1	Elektrėnuose	18 200	200 t per metus
Ukmergės	1	Ukmergėje	30 600	300 t per metus
Vilniaus rajonas	2	Šalia Nemenčinės ir Sudervės	5 900 8 300	50 t per metus 100 t per metus
Vilniaus miesto	3	Vilniaus mieste	Po 150 000	1500 t per metus

Šaltinis: Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo planas 2006-2016 m.// <http://www.apskritis.lt/index.php?-742804155>;

prisijungimo laikas: 2007-08-20.

UAB „Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo centras“ veiklos dokumentų kopijos

- 1) UAB „VAATC“ 2003 m. vasario 21 d. STEIGIMO SUTARTIS
- 2) UAB „VAATC“ 2003 m. kovo 26 d. AKCININKŲ SUTARTIS
- 3) UAB „VAATC“ 2007 m. gegužės 22 d. ĮSTATAI